

Dr. W. J. LEYDS

Amsterdam 1887

DE KOLONIËN EN STATEN

VAN

ZUID-AFRIKA.

GIDS VOOR HEN, DIE ZICH NAAR DIE STREKEN
WENSCHEN TE BEGEVEN.

Met een uitvoerig Geographisch Register,

DOOR

J. H. JUNIUS,

OUD-KOLONIST.

TIEL,

H. C. A. CAMPAGNE & ZOON.

Dr. W. J. LEYDS
Frankenslag 337
GRAVENHAGE.

J. D. E. CANNIEP
Alphatreed
GRAVENHAGE

DE KOLONIËN EN STATEN

VAN

J. D. E. CANNIEP
Alphatreed
GRAVENHAGE

ZUID-AFRIKA.

GIDS VOOR HEN, DIE ZICH NAAR DIE STREKEN
WENSCHEN TE BEGEVEN.

Met een uitvoerig Geographisch register,

DOOR

J. H. JUNIUS,
OUD-KOLONIST.

TIEL,

H. C. A. CAMPAGNE & ZOON.

BERICHT.

De onmiddellijke aanleiding tot het samenstellen van dit werkje was de belangstelling die de hiervolgende Inleiding, door den schrijver oorspronkelijk als feuilleton in de N. Rotterdammer geplaatst, gaande maakte. Geen week toch was er sinds het verschijnen van dat stukje verlopen, of reeds waren er meer dan een veertigtal brieven, uit alle oorden des lands, door de meest verschillende personen, den schrijver toegezonden, om nadere inlichtingen te verzoeken. Zelf gedurende meer dan twintig jaren een bewoner van verschillende deelen van Zuid-Afrika, en hoogelijk met land en volk ingenomen, zal het niemand verwonderen, dat bij den schrijver de lust opkwam, in deze zoo duidelijk uitgedrukte behoefte, op ruimere schaal dan door particuliere correspondentie geschieden kon te voorzien.

Bij het bewerken zijn hoofdzakelijk Glanville's Guide to South Africa. Lond. 1880, en voor de Transvaal en het Geographisch Register. S. W. Silvers, South Africa. Lond. 1880 met kaart en platen 576 pag., gevolgd. Vooral dit laatste werk kunnen wij den aanstaanden Emigrant die

Engelsch verstaat aanbevelen. Zooveel mogelijk heeft de schrijver zich slechts tot feiten bepaald, daar het geven van raad bijna ondoenlijk is, zonder met de omstandigheden van hem die emigreren wil, eenigzins bekend te zijn.

Aan het kantoor van ons Zuid-Afrikaansch Agentschap, gevestigd te Arnhem, waar ook passage op de Kaapsche mailbooten kan genomen worden, zijn wij echter genegen alle verlangde particuliere inlichtingen te verschaffen. Zie verder Hfdst. III § 27 van dit werk.

DE SCHRIJVER.

ARNHEM, Febr. '82.

20007
20000
3 2000

INLEIDING.

iets over Landverhuizing naar Zuid-Afrika.

In den laatsten tijd openbaart zich ten onzent de lust tot landverhuizing in zóó sterke mate, dat men dien gerust een belangrijk verschijnsel in de geschiedenis van ons volksbestaan kan noemen. Wij, die zelf langer dan twintig jaren hetzooft en zuur van het leven der kolonisten mochten leeren kennen, juichen dat verschijnsel van harte toe, omdat wij bij ondervinding weten dat voor de nijvere en gewillige hand het verkrijgen van een onafhankelijk bestaan in een kolonie veel minder moeielijkheden oplevert dan in het overbevolkt Europa.

Onwillekeurig echter rees somtijds de vraag bij ons op: „Volgt de stroom van landverhuizers wel de goede richting? Zijn het niet altijd de geringere reiskosten, die Amerika doorgaans de voorkeur doen genieten boven Australië en Zuid-Afrika?”

Schoon de mededeelingen van hen, die, door langdurig verblijf in de drie genoemde werelddeelen, zeer wel in staat waren een grondig oordeel te vellen, 't meest voor sommige

deelen van Australië, (zooals Nieuw-Zeeland b. v.) pleiten, kunnen wij niet nalaten op onze beurt een woord ten gunste van Zuid-Afrika te spreken, dat ons door ondervinding bekend is.

Een der voornaamste drijfveeren om juist Amerika tot het doel van hunne reis te maken, zal voor vele landverhuizers wel gelegen zijn in de gedachte: „Oom Jan is daar”, of „neef Piet zal ons bij onze komst wel voorthelpen”, enz. enz. Voorzeker, 't is een groot voorrecht bij aankomst in een vreemd land bekende gelaatstrekken te zien en vrienden aan te treffen, die, zelve verblijd iets uit het vaderland te vernemen, ons met hartelijkheid ontvangen; maar de eerste vreugde is ras voorbij, en nauwelijks zijn vragen als: „Hoe maakt A. het? Leeft B. nog? is C. al getrouwd?” naar genoeg beantwoord, of onwillekeurig komt de vraag te berde: „En wat denk je nu te doen?”

De nieuwgekomenen zet een benauwd gezicht en antwoordt zóó kleinmoedig: „Ik ben daaromtrent nog niet besloten. Kun jij me niet raden en helpen?” dat bij den gastheer, vaak wellicht met de beste bedoelingen, de gedachte oprijst: „Als hij eens bij ons bleef en met ons samendeed, hoe voordeelig en tevens genoegelijk zou dat zijn.” En de nieuweling, die na al het reizen en trekken verlangt zich rustig te kunnen vestigen, steekt het kapitaaltje, dat hij meebracht, in de vaak wankelende zaak van zijn vriend, en vindt zes maanden later uit, dat hij toch beter gedaan zou hebben, eerst wat meer rond te zien.

En nu Afrika.

Dat er geen stad of dorp is, waar men, al is het geen oude bekende, toch zeker een landgenoot zal vinden, doet weinig ter zake, want zeven achtsten der boerenbevolking zal den zich fatsoenlijk gedragenden Hollander even vriendelijk ontvangen als had men hem jaren gekend, en hem, in hoe verbasterde taal dan ook, op zeer verstaanbare wijze al de inlichtingen geven, welke de nieuweling noodig heeft. De emigrant komt er niet bij andere emigranten, die zelf nog worstelen en strijden om het bestaan, maar bij gezeten grond-

bezitters, burgers van het land, die het niet ongaarne zien dat ook andere zich aan het „boeren” wijden, wijl dat bedrijf nog voor duizenden in Afrika een schoone toekomst opent.

Voor een bekwamen ambachtsman, of voor hem, die in den handel, op een kantoor of in een winkel zijn brood wil verdienen, bestaat ook in de steden vooruitzicht, zelfs al verstaat hij weinig of niets van de Engelsche taal. Is zulks in Amerika ook het geval?

Zooals wij reeds opmerkten, is ook voor velen het onderscheid in reiskosten gewichtig genoeg om het nieuwe vaderland in het westen te zoeken; en werkelijk is het verschil van f 63 en f 180 (schoon men tegenwoordig ook reeds voor f 163.80 de reis naar Zuid-Afrika maken kan) voor velen onzer landverhuizers geen kleinigheid te noemen. Maar er zijn er ook voor wie eenige tienguldenstukken meer of minder niet veel beteekenen, en zij zouden beter doen vooraf te onderzoeken of juist Amerika het land is, dat het best met hunne bekwamheden en neigingen strookt. Daarenboven is het niet de zeereis alleen, die geld kost, maar vooral de reis van de havenplaats naar de binnenlanden en het leven in het vreemde land, terwijl men nog zoogenaamd „de kat uit den boom kijkt.”

Wat nu Amerika betreft, ik weet niet juist hoe lang en kostbaar de reis naar de binnenlanden voor den te New-York aangekomen landverhuizer is, en ook in Zuid-Afrika heeft men een groote en kostbare landreis te maken, wanneer men zich over Port-Elisabeth of Natal naar Vrijstaat of Transvaal wil begeven, terwijl daarentegen de afstand tusschen Kaapstad en de Hollandsche gedeelten der Kaapkolonie niet noemenswaard is. Maar men vergete niet dat in Zuid-Afrika ieder reiziger de uitgaven aanmerkelijk kan verminderen, ja geheel kan bestrijden, door het verkoopen van eenvoudige artikelen, die hij uit het vaderland tot dat doel kan meebrengen, of door zijne handen uit de mouw te steken, ingeval hij een ambacht verstaat.

Nederlanders, die voornemens zijn over de zee een ruimer

bestaan te zoeken, wenschen wij in deze regelen een en ander omtrent de vooruitzichten van een landverhuizer naar Zuid-Afrika mede te deelen. Daar echter de aardrijkskundige begrippen omtrent deze streken over het algemeen nog verward en onbepaald zijn, oordeelen wij een kleine opheldering niet overbodig.

Zuid-Afrika, zooals de zuidpunt van het derde werelddeel genoemd wordt, bevat, behalve de streken die hoofdzakelijk door Kaffers en Hottentotten bewoond worden, vier landen of staten, waar de blanke heerschappij voert, en waarheen zich voortdurend emigranten uit alle deelen van den aardbodem begeven om er woning, voedsel en voorspoed te zoeken. De eerste en oudste dier staten is de Kaapkolonie, onder Engelsch opperbestuur, maar met eigen parlement en daaraan verantwoordelijke ministers, zoodat alle binnenlandsche zaken door de kolonisten zelf bestuurd worden.

In de onlangs aangehechte Diamantvelden en in het zuid-oostelijk gedeelte is de bevolking grootendeels Engelsch, maar de overige vier vijfde gedeelten zijn in alles Hollandsch.

Deze staat is de geschiktste voor den emigrant, niet slechts omdat de reis de kortste is, maar ook omdat de Hollander, dien de handen niet al te verkeerd staan, er zeer spoedig bezigheid en verdienste zal vinden. Voor bekwame handwerklieden, als horlogemakers, letterzetters, smeden, wagenmakers, timmerlieden en dergelijke, die aan het leven in een groote stad gewoon zijn, rekenen wij deze kolonie de meest geschikte. Wel zijn de verdiensten er niet zoo hoog als in de andere Staten, maar een goed werkman verdient er toch gemakkelijk van 6 tot 12 gulden per dag, en het leven is er goedkooper, terwijl de genietingen der beschaafde maatschappij er niet zoo zeldzaam zijn.

Lieden, die door hunne verstandsontwikkeling geld willen verdienen, of zulken die landbouw beoefenen, raden wij wat verder te gaan.

De andere kolonie onder Engelsch opperbestuur, maar met veel minder zelfstandige regeering, namelijk Natal (met Durban als haven), is aan de zeekust geheel Engelsch, maar

in het noorden en oosten meer aan de Transvaal gelijk. Ofschoon zich in deze streek velen onzer landgenooten gevestigd en er goede zaken gedaan hebben, is zij naar onze meening voor den Hollander minder aan te bevelen vooral wijl de emigrant er, behalve het Engelsch, ook de Zoeloetaal verstaan moet.

Van de twee zoogenaamde Hollandsche Staten, de Vrijstaat en Transvaal, is de eerste grootendeels een vlak land, met weinig natuurschoon. Maar door zijn geregeld bestuur en uitmuntend onderwijs bevindt hij zich in een hoogen staat van bloei, en lieden van wetenschappelijke ontwikkeling kunnen er spoedig een voordeelige betrekking krijgen. Ook de handwerksman vindt er ongetwijfeld werk tegen hoog loon, maar voor den landbouwer zonder kapitaal zijn er geen vooruitzichten, daar het leven er duur is evenals de grond.

In het algemeen is voor den emigrant, die zich naar den Oranje-Vrijstaat begeeft, Port Elisabeth de meest geschikte landingsplaats; wil men zich echter in het Noordelijk deel der republiek nederzetten, dan kan men even goed over Natal gaan.

De Transvaal of, zooals nu weder de officieele naam zal zijn, de Zuidafrikaansche Republiek, is, ofschoon zij 't laatst aan de beurt komt, zeker niet het minst gewichtig. In negen van de tien gevallen is zij den landverhuizer 't meest als nieuw vaderland aan te bevelen. Wel is het niet onmogelijk dat er na den pas geëindigden vrijheidsoorlog groote gedschaarschte heerschen zal, die voor de tegenwoordige inwoners minder aangenaam zal zijn, maar dit behoeft emigranten, die voornemens zijn er zich heen te begeven, niet af te schrikken, daar de prijzen voor grond en andere artikelen, die in de laatste jaren tot eene ongehoorde hoogte gestegen waren, nu ongetwijfeld sterk zullen dalen. Buitendien zijn de natuurlijke hulpbronnen van het land zóó rijk, dat de schaarschte onmogelijk van langen duur kan zijn, te meer daar er niet aan te twifelen valt of er zal, nu de vrede definitief gesloten is, een ontzaglijke landverhuizing (trek zegt men in Zuid-Afrika) uit de andere staten daarheen plaats vinden.

Een der voornaamste redenen, waarom wij de Zuid-Afrikaansche Republiek bijzonder aanbevelen, ligt in het karakter der bevolking. Zoowel onder de Hollandsche als onder de Engelsche boeren heerscht een gastvrijheid, waarvan men in Europa geen denkbeeld heeft, en nergens, zelfs bij den armste niet, zal den vreemdeling, die zich betamelijk gedraagt, een bed of een maal geweigerd worden. Misschien is het eigenbelang hier een weinig mede in het spel, daar ik weet dat de man, die mij heden logies vraagt, wellicht over een maand mijn of mijner kinderen gastheer zal zijn; misschien ook is de oorzaak elders te zoeken, maar de gewoonte om iemand, dien men nooit gezien heeft, als gast en vriend te behandelen, nadat men hem eerst zijn naam gevraagd heeft, is er heilig. En al kan geheel Zuid-Afrika zich op die gastvrijheid beroemen, de inwoners der Zuid-Afrikaansche Republiek spannen in hartelijkheid de kroon, daar òf hunne ouders òf zij zelf veel gereisd hebben, en zij dus bij ondervinding weten wat het is vreemdeling te zijn.

Het eerste wat de „baas” u vraagt, wanneer ge voor zijn deur halt houdt, is: Wat is neef z'n naam, als ik vragen mag?”

Hebt ge uw naam opgegeven, dan zal de boer uit de kolonie u bij dien naam noemen, onverschillig hoe die hem in de ooren klinkt, en er, naarmate hij jonger of ouder is, eerbiedig „Mister” of wel meer gemeenzaam „Neef” voor plaatsen. De Transvaalsche boer echter zegt dien naam herhaalde malen zacht na, en klinkt hij hem eenigzins ongevoon, zoodat hij geen kans ziet er een aangenaam gesprek mee te verbinden, dan roept hij uit: „Maar dit is een al te snaaksche naam; òie onthou ik nooit. Is dat Neef z'n voor- of achternaam?”

„Mijn voornaam is Jan, Oom.”

„Nou, jong dan noem ons jou nie anders” — en van dit oogenblik zijt gij in den familiekring „Neef Jan”, van welken naam de oude heer, ten minste zoo ge hem bevalt, al zeer spoedig „Jannie” maakt. En als hij u een kwartier later met de woorden: „Kom, Neef Jannie, laat ons een stukkie eten”, aan zijn welvoorziene tafel noodigt, en met het ge-

bruikelijke: „Zoo min Engelsch as mogelijk is” u verzoekt geen complimenten te maken, dan gevoelt ge u daar meer te huis dan bij een familie in Holland, waar gij reeds eenige dagen zoogenaamd familiaar gelogeerd zijt. In de kolonie bewijst men dikwijls gastvrijheid, om dat het nu eenmaal niet anders kan; in de Transvaal daarentegen omdat men er nog genoeg in vindt.

Reeds vroeger hadden wij Hollanders daar een schreefje voor, en de laatste gebeurtenissen zullen dat privilegie wel niet ingekort hebben. Een klein voorval, dat mij invalt, diene hier tot bewijs.

Op zekeren avond, lang vóór men aan annexatie dacht, kwam ik kort na zonsondergang, op de plaats van den heer E.....s, achter de Magaliesbergen. De oude heer, een krasse zestiger, van over de zes voet, stond, leunende op een langen kiere of staf, niet ongelijk aan dien, waarmede wij Koning David of den verloren zoon als herders zien afgebeeld, mij reeds van verre in de deur zijner woning met een door-dringenden blik op te nemen, en riep mij, toen ik, voor zijn woning gekomen, van mijn paard wilde stijgen, met een bulderende stem toe: „Wat voor een landsman is jij?”

„Een Hollander, Oom,” was mijn antwoord.

„Kom af dan, jong,” en de toon der stem was op eens geheel veranderd, „ik dacht recht! recht! dat je een Engelschman was.”

„Sabanie”, vervolgde hij tot een nabijzijnd kafferjongetje, „vat die baas z'n pèrd en as jy hem koud geleid en water gegeven hebt, zet hem dan in die stal en geef hem volop voor.”

De oude heer, een weduwnaar met een eenige dochter, noodigde mij binnen, en mijn gezelschap scheen hem om de een of andere reden zóó aangenaam te zijn, dat hij, toen wij de koffie en het avondeten hadden gebruikt, zijne dochter bevel gaf een bed voor mij in zijne slaapkamer gereed te maken, „dan konden wij nog wat lekker gezelschen (praten). De nachten waren toch zoo lang.”

Toen wij dus een uur later, ieder tot aan den hals onder de dekens, fideel lagen te babbelen, zeide ik: „Maar as Oom

mijn niet kwalijk zal nemen, wil ik toch een vraag doen.”

„Ga je gang, mijn Neef”, klonk het uit het andere bed.

„Toen ik kwam”, vervolgde ik, „vroeg Oom mij eerst wat voor een landsman ik was. Als ik nou een Engelschman o Duitscher geweest was, zou Oom mij dan hebben weggejaagd?”

„Nee, jong”, antwoordde de oude man, „ik zal geen mensch, wit of zwart, al was hij ook een Engelschman, een stuk kost of een slaapplek weigeren, maar was je niet een Hollander geweest, dan had je in een buitenkamer geslapen en ik had jou kost daarheen gestuurd, maar aan mijn tafel of op een veerebed van mijn, was je niet gekomen.”

Die voorkeur voor de Hollanders heeft niet alleen haar grond in de gemeenschappelijke afkomst, maar circa 25 jaren geleden vestigden een aantal van onze landgenooten, vooral uit den beschaafden stand, zich in den Transvaal, en begonnen bijna allen hunne loopbaan als huisonderwijzers, hetgeen ten gevolge heeft gehad dat velen der nu volwassenen het weinige, wat zij weten, aan Nederlandsch onderwijs verschuldigd zijn en daarvoor nog altijd dankbaarheid koesteren.

In de tweede plaats zijn het de voortbrengselen en het klimaat, die de Zuidafrikaansche republiek de voorkeur doen verdienen boven de andere Staten. Het laatste heeft zijne schaduwzijde, dat is niet te ontkennen, want in den zomer, (het regenseizoen) valt er vaak zooveel regen, dat bij voorbeeld het drogen van vruchten en het uittrappen van den oogst, hetgeen beide buitenshuis moet geschieden, zeer bemoeilijkt wordt, terwijl die regenbuien vergezeld gaan van vreeselijke onweders, die dikwijls ongelukken veroorzaken. Ook zijn er in het noordelijk en in het noordwestelijk gedeelte (het zoogenaamde Boschveld) streken, waar kwaad-aardige koortsen op geregelde tijden heerschende zijn. Maar het zuidelijk en zuidoostelijk deel, vooral het zoogenaamde Hoogveld, zijn zeer gezond en kunnen in dit opzicht met den Oranje-Vrijstaat wedijveren, terwijl de rijkdom aan water oorzaak is van een plantengroei, die, aan den Natalschen gelijk, de flora van de Kolonie en den Vrijstaat verre achter zich laat. Ananassen en bananen,

appelen en noten, koffie en suiker, garst en haver, in één woord, de voortbrengselen der tropische en der gematigde luchtstreek groeien er naast elkander, terwijl een overvloed van gras voedsel oplevert aan groote kudden hoornvee, van een qualiteit als nergens anders in Zuid-Afrika gevonden wordt; daarenboven is er wild voorhanden in groote hoeveelheid en verscheidenheid. Over de delfstoffen valt minder te zeggen, wij daarover nog een sluier ligt, waarvan nauwelijks een tipje is opgelicht, maar ook zonder dat zal de lezer reeds overtuigd zijn dat 'de Zuid-Afrikaansche Republiek geschikt is een aantal bewoners te dragen, zóó groot, dat wij het cijfer hier zelfs niet durven benaderen.

Dat de Zuid-Afrikaansche Republiek ook om haren staatkundigen toestand verre te verkiezen is boven hare mededingsters, valt niet moeilijk te staven. Heerschte er vroeger wel eens gebrek aan eensgezindheid, de wijze, waarop land en volk daarvoor hebben geboet, zal, hopen wij, tot waarschuwing strekken, en bovendien waarborgt ons de tegenwoordigheid van onze bekwame landgenooten, de heeren Jorissen en Bok, dat het den Hollander, die voor het ambtenaarsleven bekwam en geschikt is, niet aan aanmoediging zal ontbreken. In den Vrijstaat daarentegen wordt het hoogste bestuurswiel eens, hetzij dan terecht of ten onrechte, van nepotisme beschuldigd, en zeker is het dat bij de benoeming van ambtenaren aldaar, een groote voorkeur wordt aan den dag gelegd voor in Afrika geboren jongelieden.

Het besluit om de Hollandsche taal in gouvernementzaken en bij de rechtbanken tot de officiële te maken, geeft bovendien aan iederen welopgevoeden Nederlander de gelegenheid om als agent, d. i. als advocaat, notaris of zaakwaarnemer, (want die drie betrekkingen worden er in één persoon vereenigd), voor de hoven op te treden en zich een onafhankelijk bestaan te verwerven, terwijl een gepromoveerd rechtsgeleerde slechts een weinig tact en een gewone bekwamheid zal behoeven om in korten tijd fortuin te maken.

Hoewel er tot nog toe in de Zuidafrikaansche Republiek geen fabrieken gevonden worden, valt er niet aan te twijfelen

of in een land, dat er alle vereischten voor bezit en in de oprichting er van niet belemmerd wordt door vreemde mogendheden, zullen zij spoedig ontstaan en menige hand werk geven. De voltooiing van den spoorweg van Lorenzo Marquez naar Lijdenburg of Pretoria zal daaraan een krachtigen stoot toebrengen. Op tal van plaatsen zou naar onze meening met goed succes water als beweegkracht kunnen gebruikt worden, maar wij hebben te weinig kennis van industrie om daarover te kunnen oordeelen, en brachten dit slechts te berde om den een of anderen ondernemenden industrieel tot nader onderzoek op te wekken.

In het algemeen kan men in Zuid-Afrika het meest en het gemakkelijkst geld verdienen met handel; maar twee zaken zijn daartoe onmisbaar: een groot kapitaal en tact. Wat het eerste betreft, niemand zal de noodzakelijkheid daarvan betwijfelen, wanneer men weet dat een handelszaak er nimmer tot ééne soort van artikelen bepaald kan blijven, maar dat een goede winkel er voorzien moet zijn van alle mogelijke benodigdheden, hoe tegenstrijdig zij ook mogen zijn, als: ploegen en koffiestroop, geweren en dameshoedjes, zadels en suikergoed, brandewijn en catechisatieboekjes. De Engelsche winkels, die er tot nu toe handel dreven, stonden dan ook bijna allen in connectie met groote huizen in Engeland. Met een klein kapitaaltje is er niets te beginnen. De winkel van Reid en Co. te Potchefstroom, o. a. bevat een winkelvoorraad, die zeker op eenige tonnen kan geschat worden. Bovendien is ieder handelaar genoodzaakt een ruim en lang krediet toe te staan, en dagvaardt hij een slecht betalenden boer, zij het ook met volle recht en na alles in der minne beproefd te hebben, dan heeft hij terstond den geheelen kring van diens vrienden en betrekkingen tot vijanden. 't Best is dus hoogst voorzichtig te zijn en te onderzoeken aan wien men krediet geeft, doch daartoe zijn tact en bekendheid met den omtrek onmisbaar. Heeft men echter het geluk een geschikte localiteit te vinden te midden eener toenemende boerenbevolking, en daarbij vrij van concurrentie te blijven, dan kan men zoo eenvoudig beginnen als men

verkiest en, langzamerhand zijn handel uitbreidende, binnen weinige jaren aan het hoofd eener belangrijke zaak staan.

Vraagt men ons in gemoede af wie wij voor de meest geschikte personen houden om naar Afrika te emigreeren, dan noemen wij in de eerste plaats meesters in de rechten en doctors in de medicijnen, die er in betrekkelijk korten tijd fortuin kunnen maken, terwijl geëxamineerde onderwijzers er spoedig geplaatst worden tegen traktementen van vier tot vijfduizend gulden 's jaars. Fotografen, horlogemakers, geweer- en grofsmeden, zadelmakers, kuipers, wagenmakers, timmerlieden en metselaars kunnen zeker zijn er overal brood te zullen vinden. Voor architecten, machinisten, drukkers, schoenmakers en kleermakers daarentegen bestaat er alleen in de steden eenig vooruitzicht, terwijl fabriekarbeiders vooralsnog een ander beroep zouden moeten kiezen om hun kost te kunnen verdienen. Maar er is ééne klasse van personen, voor wie wij Zuid-Afrika meer geschikt rekenen dan eénig land ter wereld, en dat is voor jongelui uit den beschaafden stand, die hetzij door eigen schuld, hetzij door andere omstandigheden, zoogenaamd hun carrière gemist hebben en geene middelen bezitten om hier een handelszaak te beginnen. Zulken behoeven geen acht dagen in de Zuid-Afrikaansche Republiek te zijn, of zij kunnen er een betrekking krijgen van vijftig tot zeventig gulden per maand, alles vrij, en in negen-en-negentig van de honderd gevallen een hoogst fatsoenlijke behandeling.

De bedoelde betrekking is die van gouverneur of huisonderwijzer bij een welgestelden boer, waartoe ieder, die maar eenigszins opvoeding genoten heeft, de bekwaamheid bezit. De voorwaarde is dat men vijf uren daags (op Zaterdag en Zondag is men geheel vrij) aan een half dozijn kinderen een weinig Hollandsch leert. Het overige van den tijd is men in eigen kamer volkomen vrij om te doen wat men verkiest. Heeft men zich gedurende een paar jaar als gentleman gedragen en zich het vertrouwen weten te verwerven, dan zijn er honderd kansen open tot het maken van fortuin. Men kan bij voorbeeld een goed huwelijk doen en

op de plaats van zijn schoonvader gaan boeren, of met hulp zijner vrienden een zaak onder hen oprichten, of wel, zoo men hieraan de voorkeur geeft, zich als agent in het naaste dorp vestigen, in welk geval men terstond zal kunnen rekenen op de clientéle van de geheele wijk, waarin men zich als gouverneur vrienden maakte. Vijf zesde van de Hollanders, die in Afrika fortuin maakten, en nu van hunne renten leven of in het bezit zijn van groote boerenplaatsen of een winstgevende praktijk, begonnen op deze wijze.

„Maar”, zoo vraagt wellicht menigeen die dit leest, „is de boerderij er dan niet het voornaamste en beste middel van bestaan”? — Wel zeker, geheel Zuid-Afrika (de Diamantvelden alleen uitgezonderd), leeft tot nog toe door en voor de boerderij. Ambtenaren, predikanten, winkeliers en handwerkslieden moeten uitsluitend van de boeren bestaan, en kwijnen landbouw en veeteelt, terstond lijdt de geheele maatschappij er onder. Maar ik zou niemand — zelfs een niet, die zich hier uitsluitend met boerderij heeft bezighouden — aanraden in Zuid-Afrika grond te koopen, voor hij ginds minstens een jaar lang op een boerderij is werkzaam geweest, want klimaat, grond en omstandigheden zijn er zoo geheel anders dan in Nederland, dat veel wat een Hollander in den beginne onpractisch voorkomt, later toch het meest doeltreffend blijkt. En te meenen dat iemand, die zich hier nooit met boerderij bezighield, ginds in staat zou zijn een hoeve te besturen, is natuurlijk te dwaas om van te spreken.

Voor den landbouwer dus, die zich met eenig kapitaal in Zuid-Afrika vestigt, is het raadzaam eerst gedurende een of twee jaar zoogenaamd „bijwoner” te worden; d. i.: hij huurt tegen een gewoonlijk matigen prijs een stuk grond van een reeds gevestigden boer, die bijna altijd meer grond heeft dan hij zelf kan bewerken. Nu ploegt, zaait en oogst hij voor eigen rekening, of, zoo hij den grond voor niets kreeg, tegen een deel van den oogst aan zijn kant, b. v. $\frac{3}{4}$ of $\frac{1}{2}$. Houdt hij dit een paar jaar vol — en het eerste jaar valt het zwaarste — dan heeft hij in dien tijd ook reeds bemerkt waar hij een goeden slag zal slaan tot het koopen van eigen grond. Goed koo-

pen is hier de hoofzaak; goedkoop grond aanschaffen valt niet moeielijk, wijl men altijd grond kan krijgen tegen afbetaling van een zeer klein deel der koopsom; en vooral in de noordelijke streken is de grond nog bijna te geef. Een Hollandsche landbouwer, die ongehuwd is, zal spoedig een plaats als knecht kunnen krijgen, en mits hij niet te eigenwijs is, — een fout van velen onzer landgenooten, — zich spoedig onder de zonen van het land gerekend zien en dezelfde vooruitzichten hebben. Want daar het onderscheid van standen er nog onbekend is, kent de Afrikaner alleen zijn knecht in het werk en beschouwt hem daarbuiten geheel als zijn gelijke.

Landbouwers met groote huisgezinnen en ledige beurzen moeten wij daarentegen volstrekt afraden dien weg te kiezen; zij kunnen echter vooraf een contract aangaan met een daar woonachtigen boer, waarin deze zich verbindt hen en hunne huisgezinnen te verzorgen van het oogenblik, waarop zij het schip verlaten, op voorwaarde dat de emigranten dit door hun arbeid vergoeden. Daartoe hebben zij zich tot een emigratie-agent te wenden; wellicht ook zal de commissie ter aanknooping van verbindtenissen met de Transvaal voor zulke lieden hulpmiddelen beramen.

Met een woord van waarschuwing willen wij eindigen. Zuid-Afrika is een goed land, waar men in een heerlijk en gezond klimaat meer gelegenheid heeft om tot een onbekommerd bestaan te geraken dan hier te lande, maar ook dáár moet gearbeid worden. Luiheid en verkwisting voeren er, evenals overal, tot den bedelstaf. Maar is er een mijner lezers, die, na het voor en tegen rijpelijk overwogen te hebben, besloten is zijn vaderland te verlaten en in zijn nieuwe woonplaats met ijver, overleg en vasten wil, de hand aan den ploeg te slaan, dan ben ik overtuigd dat, zoo hij Afrika's zuidpunt en vooral de Zuid-Afrikaansche Republiek tot het doel zijner reis maakt, het hem nimmer zal berouwen.

I. DE REIS NAAR ZUID-AFRIKA.

Onwillekeurig en natuurlijk is de eerste vraag van hem die er over denkt zijn vaderland te verlaten en zich in eene andere landstreek te vestigen „welke is wel de goedkoopste, meest snelle en gemakkelijkste wijze om dat oord te bereiken?” Voor hem die zich een der Staten van Z.-Afrika, hetzij eene der Engelsche koloniën, of der Hollandsche Republieken tot dat doel uitkoos, is het antwoord op die vraag, niet moeilijk. De beide Stoomboot-Maatschappijen toch, de Union Steam Schip Comp. en de Castle line, die geregeld wekelijks hunne booten naar alle havens van Z.-Afrika zenden, zijn zóóver boven alle andere concurrentie daarheen te verkiezen, dat er al zeer gewichtige redenen voor den emigrant zouden moeten bestaan, om zich met een andere gelegenheid daarheen te begeven.

Wie toch zoude lust gevoelen voor eene gemiddelde reis van 60 à 70 dagen per zeilschip wanneer die per stoomschip gewoonlijk slechts 20 à 22 neemt, terwijl de prijzen door genoemde maatschappijen zoo laag gesteld zijn dat geen schip, wanneer het aan de passagiers hetzelfde comfort wil verschaffen, daarmede met mogelijkheid kan concurreren. Door de royale wijze toch waarop alles op deze booten is ingericht, den korten duur der reis, en het aandoen van Madera en St. Helena heeft thans zelfs de passagier 3^e klasse, tal van gerieven die schrijver dezes, toen hij in 1860 als passagier eerste klasse met een Hollandsch schip, voor de

eerste maal naar de Kaap vertrok, moest missen. Ik noem o. a. slechts dagelijksch versch brood en vleesch, groenten en vruchten, uitmuntend drinkwater, overvloed van waschwater, de gelegenheid om baden te nemen en honderd andere kleine veraangenamingen, die aan boord van een zeilschip ook met den besten wil ter wereld niet altijd verkrijgbaar zijn.

Te beweren dat eene dezer Maatschappijen boven de andere te verkiezen is, durven wij, die het genoeg hadden verschillende reizen met booten van beiden te maken, niet doen. De Union line, de oudste der beide zusters, heeft tot nu toe de snelste reizen gemaakt (de Durban, Arab en Pretoria, allen in 18 dagen en eenige uren) en telt op hare passagiers-lijsten de meest beroemde namen, zooals Keizerin Eugenie, Sir Bartle Frere en Sir Hercules Robinson, beiden Gouverneurs der Kolonien, Lord Chelmsford en vele anderen. De Unionbooten vertrekken van Southampton, maar geven hunne passagiers vrije passage per spoor van London tot aan boord van de stoomboot, de Castle line van London, maar op de eerstgenoemde kan men den volgenden dag nog te Plymouth, op de tweede lijn nog een of twee dagen later te Dartmouth aan boord gaan.

De prijzen zijn op beide lijnen dezelfde en volgen hieronder:

	1e klasse.	2e klasse.	3e klasse.
Engeland naar Madera	f 239,40	f 163,80	f 120,00
Madera naar Engeland	- 151,20	- 100,80	- 72,00
St. Helena	- 378,00	- 252,00	- 180,00
Kaapstad	- 378,00	- 252,00	- 180,00
Mosselbaai	} - 415,80	- 277,20	- 192,00
Knijsna			
Port-Elizabeth (Algoabaai)	- 441,00	- 289,80	- 204,00
Port Alfred (Kowie rivier)	} - 463,00	- 315,00	- 216,00
Oost-London			
Natal			

Aan boord heeft men geene uitgaven, behalve voor wijn, bier of sterke dranken, die men zelf niet mag meê nemen, doch die men volgens een vast en niet onbillijk tarief aan boord te koop kan krijgen. De passagiers worden kosteloos aan de havens geland. Men heeft 20 kub. voeten vrij voor bagage, doch doet best het goed dat men op de reis ge-

bruiken wil, apart in een kleinere koffer te pakken, die men bij zich in de hut kan houden. Deze behoort eigenlijk niet grooter te zijn dan 3 voet lang, 1 voet hoog en $1\frac{1}{2}$ voet breed, hoewel op eenige duimen niet gezien wordt. Vóór het aan boord gaan, zet men op dien koffer *for the cabin*. De andere koffers worden in het ruim geborgen, dat op de reis om de 8 of 10 dagen geopend wordt, wanneer men gelegenheid heeft er bij te komen. Is men er vroeg genoeg bij, dan is het zaak een *topberth* of bovenste kooi, zoo mogelijk bij een venster te bespreken. Het is niet noodig een pas mede te nemen, doch een doopacte, attestatie, en andere getuigschriften kunnen geen kwaad, hoewel geen emigrant het spreekwoord, „Help Your self and God will help You,” ook voor een oogenblik uit zijne gedachten moet laten gaan.

Wat de uitzet en bagage betreft, raden wij een ieder, die zich niet bepaald in eene der havensteden of in de onmiddellijke nabijheid daarvan meent te vestigen, betrekkelijk zoo weinig als mogelijk is mede te nemen, daar het vervoer naar het binnenland, vooral voor den vreemdeling, moeilijk en kostbaar is. Buitendien kan men in de grootere plaatsen tegenwoordig alles wat kleederen enz. aangaat, bijna voor dezelfde prijzen te koop krijgen als in Holland, ofschoon de kwaliteit wat minder moge wezen. Een ding moet men echter niet vergeten, en dat is dat men én op de reis én in de Kaap zoowel warme als luchtige kleeding noodig heeft, zoodat men een goede winter- of regenjas volstrekt niet hier moet laten. Meubelen mede te nemen zoude dwaasheid zijn, daar zelfs zij die in Z.-Afrika van de eene plaats naar de andere verhuizen, bijv. predikanten of ambtenaren, zoodra hun nieuwe standplaats slechts eenigszints van de oude verwijderd is, liever erfhuis houden en zich in hunne nieuwe woonplaats weer nieuw meubilair aanschaffen. Op koopmanswaren betaalt men in de Kaapkolonie ± zoowat tien percent inkomende rechten, behalve op sommige artikelen waarvoor meer of ook minder belasting betaald wordt, doch die meestal niet van dien aard zijn dat zij door een Emigrant zullen

worden meêgenomen, terwijl andere zooals drukwerken, muziek, schilderijen enz. geheel vrij zijn.

Bij aankomst in de Kaapstad doet de Hollandsche Emigrant het beste, om zich naar eene der verscheidene daar aanwezige logieshuizen te begeven, liever dan naar een Engelsch hotel. Zij zijn minder in prijs, worden door Hollandsche Afrikaanders gehouden, zoodat hij er met de taal beter terecht kan, en er altijd meer kans heeft buitenlieden (boeren) te ontmoeten die genegen zullen zijn hem met raad en daad bij te staan.

II. ALGEMEEN OVERZICHT VAN Z.-AFRIKA.

1. **Oppervlakte.** Koloniaal Z.-Afrika, waaronder wij verstaan al de streken, die onder bestuur van blanken staan, beslaat eene oppervlakte van 500,000 □ mijlen (Eng.)¹⁾. Het is dus zoo groot als het Duitsche keizerrijk, Frankrijk, België, de Nederlanden, Zwitserland en Denemarken te zamen genomen. Het is bijna vijf malen zoo groot als Engeland, Schotland en Ierland, en heeft buitendien nog overvloed ruimte om zich uit te breiden. Reizigers daarheen moeten dit punt niet uit het oog verliezen, want even als er een groot verschil bestaat tusschen de koude en vochtige moerassen van Jutland, en het zonnige zeestrand van Marseille, zoo vindt men ook in Z.-Afrika een verbazend onderscheid van klimaat, hetgeen velen over het hoofd zien, en daardoor de toch ware verhalen van reizigers en oude kolonisten met elkaar in strijd achten. Zoo kan men in het Boschveld ten N. W. van Pretoria ook in het midden van den winter zonder bedekking onder den blooten hemel overnachten, terwijl iemand die dit eenige uren meer oostelijk op de hooge vlakte tusschen Heidelberg en Middelburg in een kouden nacht zou willen beproeven,

1) Waar van mijlen gesproken wordt bedoelt Schr. steeds Engelsche, van 1760 yards of drie op een uur gaans.

het waarschijnlijk met den dood zou bekoopen; zoo regent het in de Kalihari nooit, terwijl de vele regens in de Transvaal en Vrijstaat, dikwijls het droogen van vruchten of het koren trappen (dorschen) verhinderen.

2. Grenzen en Bevolking. Koloniaal Z.-Afrika strekt zich uit van Kaap Agulhas (34.50 Z. B.) tot aan de meest Noordelijke kromming der Limpopo rivier (20 Z. B.), dus ver over den keerkring van den Steenbok. Het meest westelijke punt, de mond van de Oranje rivier, ligt op bijna 16 graden, en het meest oostelijke bij Delagoabaai op 33° O. L. van Gr. Het wordt door drie Oceanen, de Atlantische, de Indische en de Zuidelijke Oceaan, bespoeld. De bevolking van dit uitgestrekt grondgebied, menschen van alle kleur gerekend, kan niet minder dan 1,500,000 bedragen. Van deze zijn 330,000 van Europesche afkomst, de overigen voor het grooter deel inboorlingen van Afrika, waarvan echter reeds velen de gewoonten der beschaving beginnen aan te nemen.

3. Steden dorpen en open gronden. Er zijn in Z.-Afrika meer dan zestig steden waar een Magistraatszetel is, en een zeker nog grooter aantal kleinere dorpen, terwijl zelfs in de meest eenzame streken boerenhoeven gevonden worden. Inderdaad ontmoet men den Hollandschen boer ten N. van de Limpopo, en de handelaar in inlandsche producten slaat zijn tent op aan de oevers der Zambesi. Maar toch toont de verhouding tusschen de opgegeven bevolking en de oppervlakte duidelijk aan, dat nog groote streken in Z.-Afrika noodwendig zeer dun bevolkt moeten zijn, en men kan berekenen dat er nog 75,000,000 morgen gronds geen andere eigenaren hebben, dan de respectieve gouvernementen.

4. Zeehavens. Zuid-Afrika heeft tien zeehavens, waarvan de voornaamste zijn: Tafelbaai (Kaapstad), Algoabaai (Port Elizabeth), Oost Londen, Port Natal (Durban), Port Alfred (de Kowie) en Delagoabaai (Lorenzo Marques.) Tafelbaai is het naast aan Engeland, en er omtrent 6000 mijlen van verwijderd. De reis per stoomboot wordt nu gemiddeld gedaan in twee en twintig dagen. Algoabaai is bijna 40 uren stoomens van

Tafelbaai, Port Alfred en Oost Londen zijn eenige uren van Algoabaai verwijderd, en Durban is een dag per boot van Oost London verwijderd. Delagoabaai wordt eens per maand bezocht door de booten die de oostelijke kust bevaren.

5. **Klimaat.** Waarschijnlijk wordt het klimaat van een groot deel van Z.-Afrika door geen ander overtroffen, wat aange naamheid en gezondheid aangaat. Langdurige tijdperken van fraai, helder en warm weder, worden afgewisseld door regen buien, welke soms zeer hevig zijn, maar gewoonlijk lichter en van korteren duur dan de landbouwer wel zou wenschen. De winter is kort en zacht, en de sneeuw valt alleen op de toppen der hoogste bergketenen. De hitte is in het midden van den zomer natuurlijk grooter dan die van onze Julimaand, doch alleen op het midden van den dag, zoodat bezigheid buitendeurs er niet door belet wordt. Z.-Afrika wordt ge durende meer dan 200 jaren door Europeanen bewoond, en heeft glansrijk de proef doorstaan, daar de nakomelingen der eerste Hollandsche volkplanters tot de sterkste en grootste exemplaren van het menschelijk geslacht behooren. De gezond heids statistiek van 't Britsche leger toont aan dat de garnizoe nen in Z.-Afrika buitengewoon gezond waren, en vooral voor lij ders aan borstkwalen zijn sommige streken bijzonder heilzaam.
6. **Uitvoer en Invoer.** De uitvoer bestaat uit wol, angorahaar, diamanten, goud, kopererts, wijn, vogelstruisvederen, ivoor, suiker, koffie, huiden, hoorns, gedroogde visch en vruchten, en de jaarlijksche waarde van al deze artikelen bedraagt niet minder dan £ 10,000,000 stlg. De invoer in de Z.-A. ha vens, die bijna ieder artikel van Europeesch fabrikaat in zich sluit, bedraagt niet minder dan £ 7,000,000 stlg. per jaar.
7. **Produkten.** De voortbrengselen van Z. Afrika zijn zeer verscheiden en velen er van van groote waarde. De minerale rijkdom van deze heerlijke gewesten begint eerst naauwelijks bekend te worden. In de westelijke distrikten der Kaapko lonie wordt met voordeel koper gegraven, steenkolen zijn ont dekt in verschillende deelen der Kolonie, Natal, en den Vrij staat, Griqualand is door zijn diamanten beroemd geworden, en de Transvaal belooft rijkelijk goud te zullen opleveren.

2°. Natal, mede een Britsche kolonie, die thans ook door een, door H. M. benoemden Gouverneur geregeerd wordt, die door een Wetgevenden Raad bijgestaan wordt.

3°. De Vrijstaat, een onafhankelijke Republiek onder een gekozen President en Volksraad.

4°. De Transvaal, een onafhankelijke Republiek onder Britsche suzereiniteit, met een Volksraad en President.

5°. Lorenzo Marques, een Portugeesche bezitting onder een Gouverneur die benoemd wordt door den koning van Portugal. De bovenstaande deelen van Koloniaal Z.-Afrika beschrijven wij in de volgende bladzijden meer in bijzonderheden.

III. DE KAAPKOLONIE.

De Kaapkolonie is de meest zuidelijke der Zuid-Afrikaansche volkplantingen. Zij is ook verreweg de oudste, de grootste, de meest bevolkte en in ieder opzicht de belangrijkste.

1. **Geschiedenis.** De Kaapstad werd in 1652 door de Hollanders onder van Riebeeck gesticht, doch ging met de Kolonie in 1806, aan de Engelschen over. De Kaap heeft dus reeds eene geschiedenis van bijna 230 jaren. De bewoners der Westelijke Provincie koesteren dan ook een aangeboren liefde voor hun land, en hetzelfde kan gezegd worden van de nakomelingen der Engelsche volkplanters van 1820, die meest in het Oostelijk deel der Kolonie gevonden worden. Het is echter ons doel den tegenwoordigen toestand der Kolonie, niet hare geschiedenis te beschrijven, en wie daarover meer verlangen te weten, verwijzen wij naar de werken van Prof. Laubs, Noble, Theal; enz.
2. **Oppervlakte.** De Kaapkolonie bezit een waarlijk prachtige kustontrek, zich uitstreckende van den mond der Oranjerivier in het Westen, tot den mond van de Kei in het Oosten, aldus een boog vormende van omtr. een 1000 mijlen.

Als een land voor veeweide bekleedt Z.-Afrika een eerste plaats. Een groot deel van de oppervlakte is een uitmuntend weideveld voor schapen en geiten, terwijl andere streken geschikt zijn voor hoornvee en paarden. De teelt van tamme struisvogels gelukt bijna overal. Het koren van de westelijke provincie der Kaapkolonie wordt door geen ander in de wereld overtroffen. De Kaapsche wijnstok is wereldbekend en groeit bijna overal. Natal heeft suiker- en koffijplantages, gewassen die ook in sommige deelen der Transvaal gelukken, welk land slechts op bevolking en industrie wacht om eene ongekende vruchtbaarheid te ontwikkelen. Zuid-Afrika is rijk aan vruchten, de druif, oranje appel, nartje, guava, perzik, abrikoos, pruim, aardbezie, appel, peer, moêrbei, kers, ananas en de pisang of banaan worden in een of ander gedeelte gevonden. De Hr. van der Bijl van Eerste rivier, niet ver van Kaapstad, bracht een paar jaren geleden, niet minder dan 185 vruchtsoorten, die allen op zijn plaats gegroeid waren, op de Landbouw-tentoonstelling te Stellenbosch. Waar besproeiing mogelijk is, aarden alle Europeesche groenten, terwijl mais, meloenen en pompoenen, in hun seizoen, overvloedig en van prachtige kwaliteit zijn. Aan de kust, voornamelijk langs den Indischen Oceaan, vindt men wouden met kostbaar timmerhout. In het binnenland is dit niet het geval, hoewel de boeren in de laatste jaren begonnen zijn boomen te planten, en het succes waarmede dit bekrond is toont aan dat de kwaal genezen kan worden. Echter bestaat er geen land ter wereld dat overal even goed is, en zoo zijn er ook in het N. W., bijzonder in de buurt van Namaqualand, distrikten welke voor het tegenwoordige nog dor en onvruchtbaar zijn.

8. Staatkundige Verdeeling. De door blanken bewoonde en bestuurde afdeelingen van Koloniaal Z.-Afrika zijn de volgende:
- 1°. De kolonie van de Kaap de Goede Hoop, insluitende Griqualand West (de Diamantvelden) die onlangs aan de Kaapkolonie gehecht zijn. De Kaapkolonie is Engelsch en wordt bestuurd door een Gouverneur, door de Koningin benoemd, en door verantwoordelijke ministers.

De reiziger die de Kaap omgaat, komt van den Atlantischen Oceaan in den Indischen, en passeert op die reis een gedeelte van den Zuidelijken Oceaan. De afstand over land, bijna in een rechte lijn van den mond der Oranje tot dien der Keirivier, is 1500 mijlen van W. naar O. De grootste afstand in een rechte lijn van het meest Z. naar het meest N. punt is omtrent 450 mijlen.

De oppervlakte der Kaapkolonie is 260.000 □ mijlen. Zij is vijfmalen zoo groot als Engeland en tweemaal grooter dan Groot-Brittanje en Ierland te zamen genomen. Zij is grooter dan het Duitsche keizerrijk en veel grooter dan Frankrijk. In Europa zou alleen Rusland het van de Kaapkolonie in grootte winnen.

3. Bevolking. Volgens den census van 1875 was de bevolking der Kaapkolonie de volgende:

	Mannelijk.	Vrouwelijk.	Totaal.
Europeanen of Blanken	123,910	112,873	236,783
Maleijers	5,182	5,635	10,817
Hottentotten	50,579	44,982	98,561
Fingo's	36,435	37,071	73,506
Kaffers en Bechuana's	109,817	104,316	214,133
Gemengde en andere	43,705	43,479	87,184
	<u>369,628</u>	<u>348,356</u>	<u>720,984</u>

Voeg hierbij van aan inboorlingen toebehoorend grondgebied, dat sinds dien tijd aan de kolonie is gehecht, zooals Basutoland en anderen, 313,823, en de bevolking der Diamantvelden, 45,277, dan krijgen wij voor de geheele tegenwoordige kolonie een totaal van 1,080,084.

De Kaapkolonie zal waarschijnlijk nooit een dicht bevolkt land worden, daar zij veelal voor industrie en fabriekwezen ongeschikt zal blijven, en sommige harer distrikten, zooals wij reeds boven gezegd hebben, zelfs voor landbouw niet gunstig zijn. Toch kunnen nog millioenen menschen meer, dan thans het geval is, er een ruim bestaan vinden.

4. Rassen en Volkstammen. In het algemeen kan men de bevolking der Kolonie verdeelen in blanken en zwarten. Er zijn 249,157 blanken en 820,927 kleurlingen. Onder de

blanken vindt men voornamelijk kolonisten van Hollandschen, Engelschen, Franschen of Duitschen oorsprong. De Hollanders zijn het talrijkst in de Westelijke distrikten, terwijl de Engelschen in de Oostelijke de meerderheid uitmaken. De afstammelingen der Hollandsche volkplanters, waarmede die van Franschen afkomst één zijn geworden en hunne nationaliteit verloren hebben, bewaarden hunne taal, en zij gebruiken die in het dagelijksch leven, maar toch is, behalve in de afgelegen distrikten, de Engelsche taal aan velen hunner min of meer bekend, en gebruiken zij die als het noodig is, terwijl vrij algemeen het gevoelen heerscht, dat het voor beiden beter is zamen te werken, dan ieder op zich zelve te staan. Onder de kleurlingen in de Kolonie zijn begrepen: Kaffers, Fingo's, Basuto's, Hottentotten en Maleijers, benevens de afstammelingen van vroeger van de Oostkust aangebrachte slaven (Mozambiekers en Malabaren) en de van hun afkomstige Bastaards. Men moet echter niet meenen dat dit allen wilden zijn. Vele duizenden zijn reeds min of meer beschaafd, hebben een goede Europeesche opvoeding gehad, verstaan ambachten, en zijn in den Godsdienst onderwezen. De meesten volgen de Europeesche kleederdracht, en zijn bekend met de Hollandsche of Engelsche taal of met beiden. De Maleijers zijn merkwaardig geschikt voor de uitoefening van sommige handwerken, de Fingo's leggen zich toe op het verkrijgen van vast eigendom, en de Basuto's beschouwt men als geschikte arbeiders. Dit arbeidsvermogen der Afrikaansche inboorlingen zal hoe langer hoe meer een gewichtig element worden voor het industrêel succes der kolonie. De Maleijers schijnen de zeehavens te verkiezen, en zijn het talrijkst in de Kaapstad, Simons Stad en Port Elizabeth. In de Westelijke distrikten werkt men meest met Hottentotten en de afstammelingen der vroegere slaven, terwijl Kaffers en Fingo's in groot aantal in de oostelijke distrikten gevonden worden, en de Basuto's hun eigen land in den N. O. hoek der Kolonie bewonen. Vertegenwoordigers dezer verschillende volkstammen vindt men in elk deel der Kolonie. Verdere bijzonderheden deelen wij

onder de opschriften Kerkelijke zaken, Opvoeding, Wet, enz. mede.

5. Het Klimaat. De eerste zaak waar hij, die zich in een ander land wil gaan vestigen, naar vraagt is gewoonlijk: het klimaat. Wetenschappelijke statistiek is alleen niet voldoende om de bezorgdheid hieromtrent weg te nemen. Echter is het noodig dat wij eenige praktische opmerkingen door meteorologische feiten en cijfers vooraf laten gaan. De gemiddelde temperatuur der Kaapstad is $61^{\circ} 26^{\text{min}}$ Fahrenheit. Andere plaatsen in de kolonie toonen eene lagere gemiddelde hoogte. Kaapstad is slechts weinig boven de oppervlakte der zee, en in de Kolonie zijn streken die 8000 voet hoog liggen. Maar de gemiddelde temperatuur moet berekend worden naar de voornaamste middelpunten der bevolking, en daarnaar kan men de gemiddelde hoogte der Kolonie rekenen op 63 graden; terwijl die van Amsterdam ± 52 graden is. In vergelijking met Amsterdam kan men dus de Kaapkolonie bepaald warm noemen. Maar men moet in 't oog houden dat de meerdere hitte over al de jaargetijden verdeeld is, en niet slechts alleen over den Kaapschen zomer. Eén deel er van maakt den Kaapschen winter zacht, terwijl een ander gedeelte lente en herfst milder maakt. In den zomer wijst het weerglas aan de Kaap natuurlijk hooger dan in Nederland, en is er de hitte meer aanhoudend. Maar laten wij een paar vergelijkingen maken. De gemiddelde temperatuur van Calcutta is 78.4, van Bombay 81, en van Madras 84, van Batavia 84. Die van Sierra Leone in tropisch Afrika is 76.3 en van de goudkust 81, welke laatste ook die van Jamaica en West-Indië is. Hieruit ziet men dat de gemiddelde temperatuur van de Kaap (63 gr.) nader bij die van Amsterdam komt, dan bij die van genoemde tropische gewesten, waar toch tal van Europeanen leven. Zoo zij Amsterdam 11 graden te boven gaat, is zij ook 20° lager dan de temperatuur van Madras. Sydney, Melbourne en Adelaide in Australië hebben omtrent dezelfde gemiddelde temperatuur als de Kaap. Het zuiden van Europa, Italië, Griekenland en Spanje komen onder de isotherm van 60° en

men kan zeggen dat het klimaat van de Kaap wat temperatuur betreft niet ongelijk is aan de Europeesche landen aan de Middellandsche zee, met eenigzints minder koude winters, terwijl de zomers nauwelijks warmer zijn.

6. Gezondheid. De aanstaande emigrant is echter niet tevreden met cijfers en vergelijkingen van toestanden, welke hij niet in staat is volgens ondervinding te beoordeelen. Hij wenscht bijv. te weten of de hitte in de Kaapkolonie zoo erg is dat zij bezigheid in de open lucht onmogelijk maakt of de gezondheid benadeelt. Wij hebben dit reeds gedeeltelijk beantwoord toen wij over Koloniaal Z.-Afrika handelden en uit de ondervinding van verscheidene geslachten blijkt dit niet het geval te zijn. Sints de ontdekking der Diamantvelden hebben blanken, onder tal van ontberingen gedurende zomer en winter in de claims gewerkt zonder dat het voor hunne gezondheid nadeelige gevolgen heeft gehad. Natuurlijk is de hitte er evenzeer hinderlijk als zij dat in Holland is. Daar de Kaapsche zomer langer duurt dan de onze, heeft hij ook natuurlijk meer invloed op het gestel, maar indien hij meer van ons eischt dan het Hollandsche jaargetijde, moeten wij ook bedenken dat de winter met zijne scherpe koude, mist, sneeuw en regen er onbekend is, en dit zegt veel. Een ander punt waaraan de Emigrant denkt is de algemeene uitwerking van het klimaat op de gezondheid. Is de Kaap een plaats waar men koorts, cholera of pest vindt? Is het een gunstig klimaat voor de ziekten welke de levensorganen, de lever of de longen aantasten? Moeten de menschen er dikwijls naar elders verhuizen ten einde herstel van gezondheid te zoeken? Is de gemiddelde levensduur er korter dan elders? Gaan op elkander volgende geslachten er physiek achteruit? Al deze vragen kan men met vertrouwen met „neen” beantwoorden en men mag gerust beweren, niet alleen dat er geen idée bestaat dat het klimaat aan de Kaap gunstig zou zijn voor de ontwikkeling van kwalen, maar ook dat het voor lijdens aan tering en asthma, die geestes van Nederland, bepaald herstellend is, zoodat sommige gedeelten der Kolonie hierdoor bepaald beroemd zijn geworden.

7. **Het weder en de jaargetijden.** Daar de Kaap in het zuidelijk halfrond gelegen is, zijn de jaargetijden met betrekking tot de maanden juist omgekeerd. Het hartje van den Kaapschen zomer valt gelijk met onzen kersttijd, en wanneer het koren in Holland rijp wordt, is het in Afrika op zijn koudst. De lentemaanden zijn Augustus, September en October; de zomermaanden November, December en Januari, terwijl de herfst in Februari, Maart en April valt, en het in Mei, Juni en Juli winter is. Echter maakt de grilligheid der natuur waaraan de Kaap zoowel als ieder land onderworpen is, natuurlijk deze classificatie dikwijls te schande. Als een regel zijn aan de Kaap, de herfst en winter de meest aangename tijd van het jaar, hoewel dit niet op alle plaatsen van toepassing is, daar de regenval en windstroomen niet overal dezelfde zijn.

In het Westen der kolonie vallen de regens in den laten herfst en de wintermaanden Mei, Juni, Juli, terwijl in het oostelijk gedeelte de meer hevige regens tegen het einde der lente en het begin van den zomer (November) kunnen verwacht worden. Eene onaangename eigenaardigheid van het Kaapsche weder is de heete wind welke echter in de Oostelijke en Midden Distrikten meer hinderlijk is, dan in het Westen der Kolonie. Hij waait van uit het N. W. over de heete vlakten van het binnenland en is meer onaangenaam dan onze scherpe Hollandsche oostenwinden. Hij is niet ongezond, maar onaangenaam. Soms waait hij twee á drie dagen aan één maar meestal gaat hij tegen den avond liggen, en wordt de atmosfeer wat zachter en koeler. Donderstormen vergezeld van hagel zijn niet zeldzaam en somtijds hevig. Droogte met hare gevolgen komt dikwijls voor en schijnt periodiek te zijn. De regenseizoenen hebben wij reeds genoemd, en het is slechts noodig er bij te voegen dat hun terugkomst altijd met verlangen wordt te gemoet gezien. Na lange droogte is de regenval gewoonlijk buiten-woon sterk, en verwoestende overstromingen zijn niet onbekend. Het gebeurt echter zelden dat de regen vele dagen aan één aanhoudt, en de meest gewone toestand van het

weder aan de Kaap is eene algemeene helderheid. Weken aaneen blijft de lucht onbewolkt, en is de atmosfeer vol licht. Hierin staat de Kaap lijnrecht tegenover Holland. Over het geheel is het klimaat aan de Kaap zoo geschikt voor het menschelijk ligchaam als eenig klimaat ter wereld. Daar het in dit opzicht beter bekend, en de reis er heen steeds van korter duur wordt, zal de kolonie mettertijd zeker een toevluchtsoord worden voor zieken en personen van een zwak gestel.

8. **Het landschap en natuurtooneelen.** De Kaapkolonie is rijk aan zeer verschillende natuurtafereelen. Zij heeft hare kust- en zeegezichten maar ook binnenlandsche natuurtooneelen. Bergketenen die meer of minder trouw de kustlijn houden. volgen elkaar, steeds in hoogte toenemende, op, tot aan de de vlakten die door de Oranjerivier besproeid worden. Op de plateau's tusschen deze bergketenen, vindt men groote vlakten, streken golvend land, diepe kloven, alleen staande heuvelen en schilderachtige bergen, waarvan de lijnen zich scherp tegen de heldere lucht afteekenen. Het groote gebrek dat de natuurtooneelen in het binnenland aankleeft is schaarschheid van water. Meeren zijn onbekend en de rivieren liggen meerendeels verborgen tusschen diepe en steile oevers. Zoodra men binnenslands gaande de kust uit het gezicht heeft verloren, zoekt men te vergeefs naar water, als een der karaktertrekken van het landschap. Inderdaad de binnenlanden der Kolonie munten niet uit door liefelijkheid. Naar het N. W. zijn er groote vlakten, die kaal en dor zijn. Het uitmuntend schapenveld der Karoo ziet er gedurende het grootste deel des jaars eentonig uit, maar de kust van 50 tot 100 (Eng.) mijlen landwaarts in, van Kaapstad af tot aan den mond der Kei, is hoogst bekoorlijk. De omstreken der Knijnsna zijn beroemd door hunne liefelijke woudtooneelen, terwijl de met gras en kreupelhout begroeide hellingen van Alexandria, Albanie en Britsch Kafferland het oog aangenaam aandoen. De Katbergen in de Oostelijke distrikten zouden, waren zij in Europa gelegen, beroemd zijn door hunne schoonheid, terwijl de Tafelberg,

die de tuinen en wijngaarden, de bosschen en voorsteden der Kaapstad overziet, van alle zijden een trotsch gezicht oplevert, vooral wanneer zijn top, in het beroemde „tafellaken” als in een krans van wolken gehuld is. Behalve het gebrek aan water is er in de binnenlanden ook nog behoefte aan boomen. Langs de Oost- en Zuid Oostkust bestaat dit gebrek niet. Maar zoodra is men de eerste hooge bergketen niet over gestegen of de barheid van het landschap hindert het oog. Dit zal echter met het toenemen der bevolking beter worden. Bijna overal waar een huis is, vindt men ook reeds een dam, een boomgaard en een tuin, met eene rij boomen er om heen geplant. Het in dammen bewaren van het vroeger wegstreamende regenwater, en het planten van boomen wordt meer en meer algemeen, en wanneer na verloop van tijd de bevolking dichter is geworden, zal het minder schoone gedeelte van de Kaap er heel anders uitzien. Wij moeten hier opmerken dat regen of droogte zeer veel te doen hebben met het Kaapsche landschap. Een langdurige droogte zal veroorzaken dat ook de fraaiste distrikten er dor en verschroeid uitzien, terwijl een paar dagen regen de bruine en stofserige karoo in een groene en met bloemen overdekte vlakte veranderen.

9. Jacht enz. Van Z.-Afrika sprekende denkt men onwillekeurig ook aan de jacht en dat niet zonder reden, daar het voor dit mannelijk vermaak de schoonste gelegenheden aanbiedt. In de binnenslands gelegene distrikten zijn verscheidene soorten van antilopen in groote getale te vinden, en nergens in de Kolonie ontbreken zij geheel en al. Men vindt er patrijzen, kwartels, korhanen, faizanten en paauwen, zoowel als wilde eenden, ganzen, en talingen; zelden hoort men van leeuwen, en nog minder van olifanten, maar de Kaapsche tijger en luipaard zijn nog in ieder gebergte te vinden; de wolven en wilde honden zijn meerendeels door vergif uitgerooid. De jakhals is nog overal in grooten getale aanwezig, terwijl de eenzame bosschen en bergen nog ten schuilplaats dienen voor ontelbare bavianen. Het meest gevreesd worden de slangen, waarvan sommige soorten hoogst vergiftig zijn

en die door geheel Zuid-Afrika gevonden worden. Men moet echter niet meenen dat men in de onmiddellijke nabijheid der steden in de Kaapkolonie op een voordemiddag een wagen vol wild zal schieten zooals de boeren in den Vrijstaat dat doen, of dat de bewoners van eenzame boerenhofsteden eenig gevaar van wilde dieren te vreezen hebben, hoewel zij door het verlies van een veulen, kalf of eenige schapen er nog al eens schade door lijden.

10. Producten. De producten der Kaapkolonie zijn al zeer verscheiden. Als uitvoerartikel is er geen enkel zoo belangrijk als wol. Deze is het hoofdartikel van den kolonialen handels. De waarde der wol die jaarlijks uit de koloniale havens verzonden wordt, bedraagt drie millioen Pond. Stlg. of zes en dertig millioen gulden. Uitmuntend graan wordt in sommige der westelijke distrikten gewonnen, en ook de andere distrikten brengen dit nuttige gewas in meerdere of mindere mate voort. Maïs, haver, kafferkoorn en garst moeten ook onder de Kaapsche voortbrengselen gerekend worden. Tegenwoordig verscheept men koren naar de Kaap, waaruit iemand licht zou opmaken dat er niet genoeg voor eigen gebruik gewonnen wordt. Dit is echter meer te wijten aan den achterlijken toestand van den landbouw, dan aan gebrek aan voortbrengings-vermogen. Hoornvee en schapen zijn overvloedig en toch is hun prijs hooger, dan zij als voedingsmiddelen waard zijn, doch dit komt omdat de os tegenwoordig nog het groote transport-middel der kolonie is, en het schaap het groote uitvoer-artikel oplevert. De kopermijnen op de N. W. kust in de Afd. Namaqualand, geven erts van eene uitmuntende kwaliteit. De struisvogelveeren verkrijgt men thans voor het grootste gedeelte van tam gemaakte en door kunst uitgebroeide vogels. Ofschoon er slechts weinig wijn wordt uitgevoerd, maakt men er toch een aanmerkelijke hoeveelheid voor eigen gebruik, hetgeen ook van den brandewijn kan gezegd worden.

Het water op de kust vooral in Fals en Tafelbaai is rijk aan uitmuntende visch. Weinige landen hebben zulk eene verscheidenheid van vruchten, waaronder de druif, oranje-

appel, perzik, abrikoos, appel, peer, meloen en watermeloen uitmunten. Waar water ter besproeing verkrijgbaar is, groeien alle Europeesche tuingroenten op uitstekende wijze. Huiden en hoorns behooren tot de Kaapsche uitvoer-artikelen, ook ivoor neemt een voorname plaats op de lijst van uitvoer-artikelen in, maar het is een product van de binnenlanden, niet van de kolonie zelve. Angora-haar begint flink uitgevoerd te worden, terwijl met katoen, zijde en koffie proefnemingen worden gedaan. Steenkool wordt op verschillende plaatsen gevonden. Diamanten vindt men in groot aantal in de Afdeeling Griqualand West. De bosschen eindelijk bevatten een rijken voorraad van timmerhout, waarvan sommige soorten voor den meubelmaker, andere voor den timmerman geschikt zijn.

11. **Industrie.** Behalve de gewone ambachten en die, welke door den handel ontstaan, regelen zich de bedrijven grootendeels naar de voortbrengselen. De schapenteelt of het produceeren van wol, moet in de eerste plaats genoemd worden. In het grootste deel der kolonie, neemt de wol de eerste plaats in. Het oppassen, scheeren, wasschen en dokteren der schapen, het sorteeren, pakken, opladen, wegrijden en het verkoopen der wol, zijn jaar in jaar uit de dagelijks terugkeerende werkzaamheden. De meeste schapenboeren houden ook kudden geiten (bokken) terwijl sommigen de angora-geit aanhouden en die haar uitvoeren. Allen hebben hoornvée, dat men in spannen van twaalf tot achttien stuks gebruikt, om de zware wagens te trekken, in welke de wol naar markt of haven verzonden wordt. Weinig boerenplaatsen zijn er waarbij men geen ontgonnen koornevelden, geen tuin- en boomgaard zal vinden, hoewel de beide laatsten maar al te vaak verwaarloosd worden, daar de Afrikaansche boer zeer weinig om groenten geeft. De meeste grondeigenaren hebben een grooter of kleiner aantal tamme struisvogels en doen er uitmuntende zaken mede. Het maken van dammen en reservoirs om het wegloopen van het regenwater te voorkomen is een belangrijke tak van nijverheid onder de boeren. Landbouw wordt voornamelijk beoefend in de weste-

lijke distrikten, de kustlanden, en de grenzen der Oostelijke provincie. De fraaiste wijngaarden vindt men in het Zuid-Westen. De kopermijnen zijn bepaald tot het westelijk gedeelte van Namaqualand. De diamantmijnen bloeijen in Griqualand West. De Kaapstad is de zetel van de voornaamste visscherijen, en van de inrichtingen om de visch te zouten en te bewerken. Aan de uitbreiding van een spoorweg wordt hard gewerkt, en honderde mijlen zijn reeds in gebruik. Toch geschiedt nog een zeer groot deel van het vervoer der produkten, en koopmanswaren door trekdiereu. Het paard is hiertoe minder geschikt, en men gebruikt ossen of muilezels. Het transport-rijden of mennen der wagens is een belangrijke tak van industrie, die duizende menschen brood geeft. Voor iederen wagen is een span van zestien ossen of veertien muilezels en hij wordt vergezeld door een drijver, die de reusachtige zweep hanteert, en een ossenleider, of leidselhouder. Dit bedrijf is meestal in handen van inboorlingen. De kleine boerderij van eijeren, boter, melk en groenten, die vooral in de nabijheid der steden goede winst zou opleveren, wordt door de boeren verwaarloosd. Daar de Kaap een grooten uitvoer naar Engeland heeft, en bijna al de fabrieks-artikelen, die het gebruikt, invoert, bestaat er noodwendig een belangrijk handelsvertier. Zij heeft hare drukke zeehavens en marktsteden in welke de kooplieden met hun leger van bestuurders, winkelbedienden, boekhouders, klerken, pakhuisbewaarders en sjouwers een bestaan vinden. Handels-instellingen, banken en assurantie-kantoren vindt men in alle grootere plaatsen. Bijna ieder Europeesch bedrijf of ambacht, de groote fabriekwerken uitgezonderd, zijn in de middelpunten der bevolking vertegenwoordigd. Bouwen en het fabricceeren van karren en rijtuigen zijn industrie-takken van het grootste belang. Ook de wetenschappen zijn er vertegenwoordigd. Tengevolge van den bloeienden staat der inkomsten en de nieuwe energie van het Gouvernement, geven de publieke werken, zooals spoorwegen, havens en bruggen, werk aan een groot aantal ingenieurs, metselaars en polder-gasten. Inderdaad is de maatschappij met hare landbouwers

en veeboeren, visschers en kooplieden, winkeliers en fabrikanten, handwerkslieden en arbeiders, zoowel als geleerden en ambtenaren, er eene Europeesche, maar wat minder geciviliseerd. Echter bestaan er verschilpunten die niet aan meer of mindere ruwheid alleen kunnen worden toegeschreven. De verhouding der bevolking tot de oppervlakte, de overvloed van ongebruikt land die daarvan een natuurlijk gevolg is, de groote afstanden tusschen de verschillende steden, en bovenal het dáárzijn eener talrijke inlandsche bevolking, zijn allen oorzaken die de toestanden en omgevingen der industrie wijzigen, en de pas aangekomenen vreemd doen opzien. Toch is het, in het breede genomen, waar, dat de Kaap slechts een meer ruw en minder aan vormen gehecht Europa is, en juist door die losheid zijn er verschillende kansen en openingen die het moederland niet aanbiedt. In een andere afdeeling van onze Gids spreken wij over die kansen en openingen.

- 12. Gouvernement en Regeering.** De Kaap behoort onder de zich zelve besturende koloniën van het Britsche rijk. Er zijn vertegenwoordigende instellingen, en de administratie is onderworpen aan de wetgeving. Even als geene Engelsche kolonie, welke ook de regeling van haar inwendig bestuur moge zijn, zich geheel kan ontslaan van hare gehoorzaamheid aan de kroon, zoo kan ook geene koloniale wetgeving geheel onafhankelijk zijn van het Rijksparlement, en zooals al de wetten van een Koloniaal Parlement, om van kracht te kunnen zijn, de toestemming van den Monarch noodig hebben, zoo worden ook alle koloniale zaken, ook in de meest vrije bezittingen, beschouwd, als te behooren tot het departement van H. M. Secretaris voor Koloniën. Toch is de Kaapkolonie in de behandeling harer eigene belangen en bestuur, practisch geheel onafhankelijk. Zij maakt hare eigene wetten in de volle overtuiging dat, indien die niet in strijd zijn met de Rijkspolitiek, zij door de kroon zullen worden goedgekeurd, en het bestuur stoort zich niet veel, in zijne handelingen aan het ministerie van Koloniën. De in de Kaap aankomende emigrant gevoelt dat hij in een

vrij land is gekomen. Hij wordt er dadelijk staatsburger, in het genot van zeer uitgebreide politieke voorrechten. Hare Majesteit wordt aan de Kaap vertegenwoordigd door een Gouverneur, die door het ministerie van Koloniën wordt aangesteld, en gewoonlijk een ambtenaar van groote ondervinding in de Koloniale dienst is. Hij wordt aangesteld voor een tijdvak van zes jaren. Zijn inkomen is £ 6000 per jaar, terwijl hem een stads- en buitenverblijf wordt verschaft. Zijne verhouding tot de Wetgeving en het Ministerie is constitutioneel. De Gouverneur van de Kaap is tevens Harer Majesteits Hooge Commissaris in Zuid-Afrika, en dit ambt, dat vrij onbepaald omschreven is, geeft hem macht in de zaken buiten de grenzen der kolonie, hetgeen zijn aanzien nog grooter maakt. In het Kaapsche ministerie zitten een koloniale Secretaris, gewoonlijk de premier, een Commissaris voor publieke werken, een Procureur-Generaal, een Schatmeester-Generaal en een Secretaris voor inboorlingzaken. Deze zijn ambtenaren van het Parlement, ofschoon zij volgens Engelsch gebruik Ministers van Hare Majesteit zijn. Zij blijven zoolang aan, als zij in de kamers eene meerderheid vóór zich hebben, en zij zijn verantwoordelijk niet slechts aan de kroon, maar ook aan het volk, dat door het gekozen Parlement vertegenwoordigd wordt. — De Kaap heeft twee Parlements-huizen, de Wetgevende Raad of Eerste Kamer; en de Wetgevende Vergadering of Tweede Kamer. Beiden worden geheel gekozen. De leden van den Raad, die uit beleefdheid met „Honourable” betiteld worden, zijn twee en twintig in getal, en worden gekozen door zeven kiesdistrikten waarin de kolonie, alleen voor dat doel, verdeeld is geworden. In de Wetgevende Vergadering zitten twee en zeventig leden die door kleinere kiesafdeelingen of door sommige der voornaamste steden gekozen worden. De vereischte om kiezer te zijn, namelijk een inkomen van £ 50 per jaar, is zoo laag, dat wat de kolonisten aangaat, het bijna gelijk staat met het algemeen stemregt. Ook zijn de inboorlingen niet van het stemregt uitgesloten, omdat zij inboorlingen zijn. Men moet een zekere hoeveelheid vast

eigendom bezitten om voor den Raad verkiesbaar te zijn, maar niet voor de Wetgevende Vergadering. Het Parlement wordt in de Kaapstad gehouden waar ook de premier en de Ministers woonachtig zijn. Er is een jaarlijksche zitting die gewoonlijk in April begint, en drie of vier maanden duurt. De leden ontvangen een shilling (*f* 0.60) per Eng. mijl voor reiskosten en een guinie (*f* 12.60) per dag gedurende zestig dagen.

Een andere instelling, bekend als de Afdeeliingsraad (Divisional Council) zorgt voor de wegen, tollën, schutten, uitspanplaatsen, grensbakens, wegbelastingen en andere belangen der „Afdeelingen” en kan in zeker opzicht met onze Provinciale Staten vergeleken worden. De leden van een Kaapschen Afdeeliingsraad worden door de kiezers gekozen. In sommige van de grootere steden vindt men Mayors en Stadsbesturen terwijl in andere, Municipale Commissarissen zijn, wier functiën het niet noodig is te beschrijven.

- 13. Rechtswezen.** Het rechtswezen van de kolonie staat in de eerste plaats onder zes rechters; van welke drie in de Kaapstad zitten en het Hooge Gerechtshof vormen, waarvoor ook alle appélzaken komen, terwijl de andere drie in Grahams-town zitten en het Hof van de Oostelijke distrikten vormen. Op geregelden tijd worden er rondgaande Gerechtshoven gehouden. De Romeinsch-Hollandsche wet is van kracht, maar daar verscheidene der Rechters van de Engelsche rechtschool zijn, bestaat er een neiging om op gezag der Engelsche wet uitspraak te doen volgens vroeger voorgekomen gevallen. Van de zes rechters is er een Hoofdrechtër, een de President rechtër van het Oostelijk hof, terwijl de anderen Jongere rechters zijn. De Procureur-Generaal is tevens publiek Aanklager. Elke der twee en vijftig afdeelingen van de Kolonie heeft een gesalarieerden Magistraat, die tevens de civiele Commissaris (Burgemeester) van de afdeeling is. Hij is voorzitter van den afdeeliingsraad.
- 14. Ambtenaren.** De Ambtenaren aan de Kaap staan onder strenge regels; en betrekkingen worden gegeven volgens examen, niet volgens protectie. Ruime pensioenen worden volgens vaste regulaties toegestaan.

15. Kerkelijke Zaken. De meeste Protestantische sekten van het Christendom, zijn zoowel als de R. C. kerk, min of meer aan de Kaap vertegenwoordigd. Zooals men volgens de stichting en geschiedenis der Kolonie verwachten kan, is de Hollandsche Gereformeerde kerk verreweg de talrijkste, ofschoon niet de meest werkzame gemeente. Zuiver Presbyteriaansch zoowel in vorm van bestuur, als in geloofsbelijdenis, zijn de predikanten Afrikaanders, Hollanders of Schotten. De meerderheid der predikanten en der gemeenten zijn zuiver orthodox, hoewel het Hollandsche liberalisme zich ook in de synode en de grootere steden heeft doen gevoelen. De Anglicaansche kerk, hoewel laat in het veld, heeft in de laatste jaren, en vooral sinds er een bisschopszetel is opgericht, grooten voortgang gemaakt. De Lutherischen, Presbyterianen, Independenten, Wesleyanen, Roomschen enz. zijn er in groote getale, en de Baptisten hebben twee of drie gemeenten. Het vrijwillig beginsel, d. i. dat er geen staatstoelagen worden gegeven is voor eenige jaren aangenomen. De Maleyers zijn Mohammedanen, terwijl de inboorlingen door zendelingen van de verschillende kerkgenootschappen worden onderwezen. De statistiek is de volgende:

	zielen.	kleurlingen.	gemeenten.	predikanten;
Holl. Geref. Kerk	131,642	15,905	184	72
Anglikaansche Kerk	45,441	19,114	190	77
Wesleyanen	34,781	23,535	341	52
Independenten en Baptisten	32,286	26,577	62	26
Lutherschen	22,855	13,902	36	26
Presbyterianen	5,626	3,408	23	13

Andere Prot. Kerkgenootschappen 22,432 zielen en 45 predikanten.

De geheele Protestantische bevolking is omtrent 290,000 en de Roomsche Cath. 7634 zielen waarvan 341 inboorlingen.

16. Opvoeding. Het Kaapsche Gouvernement geeft zich zeer veel moeite voor het onderwijs. Deze gewichtige zaak staat onder het toezicht van een Superintendent-Generaal voor onderwijs. Zuid-Afrika heeft hare eigene Universiteit die ten volle gerechtigd is graden te verleen. De examens zijn

zeer streng. In de grootere steden vindt men gymnasia. Talrijke, ondersteunde zendingsscholen, werken onder toezicht van het Gouvernement. Aan verscheidene der gymnasia zijn beurzen verbonden, die de houders er van in staat stellen hunne studiën aan een Europeesche hoogeschool te gaan vol-eindigen. Jongens aan de Kaap kunnen allen een goede school-opvoeding krijgen, hoewel voor meisjes de gelegenheid in sommige streken nog voor verbetering vatbaar is.

17. **Nieuwsbladen.** De Kaapkolonie is ruim voorzien van nieuwsbladen. Elke eenigsints belangrijke plaats heeft haar eigen blad, sommigen hebben er twee of drie, terwijl er in de Kaapstad tien zijn, waarvan sommigen dagelijks, sommigen 3 malen per week, en anderen wekelijks verschijnen, en nog een letterkundig maandschrift, de Cape Times genaamd. In de overige plaatsen komen omtrent een veertig verschillende bladen uit.
18. **Bibliotheeken en Muséums.** Aan de Kaapstad is een zeer belangrijke openbare bibliotheek, die een groote verscheidenheid van boeken bezit en waar men de merkwaardige collecties van Sir George Grey en den Hr. Porter vindt. In bijna al de grootere steden bestaan publieke leesinrichtingen, die op royale wijze door het Gouvernement ondersteund worden. Muséums bestaan er te Kaapstad en Grahamstown.
19. **Maatschappelijke Instellingen.** Onder de instellingen van dien aard in de kolonie kan men tellen, de Jongelingsvereenigingen, Dispuut-Gezelschappen, Handwerkslieden-Vereeniging, Loges der Vrijmetselaars, Old Fellows, Foresters van St. Patrick en de Goede Tempeliers.

De Kaap wordt dikwijls bezocht, door tooneel- en orkestgezelschappen en te Kaapstad, Port Elizabeth, Grahamstown, Kimberley en King Williams Town, vindt men schouwburggebouwen of andere geschikte lokalen.

Te Kaapstad, Port Elizabeth, en eenige andere plaatsen vindt men botanische tuinen, die door het Gouvernement ondersteund worden.

20. **Handelsinstellingen en Muntwezen.** Bijna iedere soort van handelsinstelling is in de kolonie vertegenwoordigd. Banken, Levens-, Zee- en Brand-verzekerings-Maatschappijen en

Spaarbanken. Er is geen plaats van eenig belang waar men ten minste niet een Agentschap voor een of andere Bank vindt.

De specie die in omloop is, zijn al de Engelsche munten en de plaatselijke banknoten. Het Kaapsche Gouvernement geeft geen papiergeld uit.

- 21. Postwezen.** Het Postwezen is aan de Kaap uitmuntend ingericht. Geen deel der kolonie is buiten deszelfs bereik. Wekelijks is er met de mailboot gelegenheid van en naar Engeland. Van Kaapstad spreidt zich het landnet naar alle deelen uit, en is er verbinding met alle plaatsen.

Buiten de gewone mailboot heeft de Union Steamship Comp. eene lijn naar Zanzibar, in verband met de Stoombooten van de British Ind. Comp. naar Bombay en Aden.

- 22. Taal.** Tot nog toe, is de Engelsche taal uitsluitend in gebruik in het Parlement en de Gerechtshoven, hoewel men daarin verandering zoekt te brengen, hetgeen ook waarschijnlijk zal gelukken. Ook op de scholen tracht men de Hollandsche taal de haar toekomende rechten te doen erlangen. In de zeehavens, de Kaapstad uitgezonderd, wordt meest Engelsch gesproken. Port Elizabeth, Grahamstown, King Williamstown en Queenstown zijn bepaald steden met een Engelsch karakter. In het westen en midden echter is Hollandsch verreweg de hoofdtal. De dienst der Hervormde kerk geschiedt in het Hollandsch. De afstammelingen der slaven en Hottentotten spreken een verbasterd Hollandsch, ofschoon velen een weinig Engelsch verstaan. De Fingoes en Kaffers gebruiken onder elkander hun eigen dialect. Velen van hen zijn bekend met Hollandsch en Engelsch. Sints de paar laatste jaren heeft zich een groote voorliefde voor de Hollandsche taal onder de bevolking geopenbaard.

- 23 Transport.** Er wordt thans in de meeste deelen der kolonie een spoorwegnet aangelegd, doch tot nu toe is het goederenvervoer meest door ossen geschied. De Kaapsche transportwagen is een groot en sterk voertuig in staat om van 7,000 tot 10,000 pond (Eng.) gewicht te dragen. Hij wordt getrokken door spannen ossen van zeven, acht of

negen paar. De gemiddelde afstand die in 24 uren wordt afgelegd is zes uren gaans. Ook muilezels komen veel in gebruik, maar paarden zijn voor dit werk minder geschikt.

24 Grondbezittingen. Door het Kaapsche Gouvernement wordt tot heden geen grond weggeschonken om landverhuizing aan te trekken. Wie in de Kolonie land wil hebben moet koopen of huren. Er zijn in de verschillende deelen uitgebreide streken kroonland, en er bestaat eene regeling volgens welke deze aan de markt kunnen worden gebracht. Zij worden nu verhuurd voor tijdperken van één tot een en twintig jaren, en er zijn bepaalde voorwaarden volgens welke de huurders eigenaars kunnen worden. Privaat eigendom verwisselt dikwijls van eigenaar, en er bestaat altijd gelegenheid grond te koopen, hoewel de prijzen zeer verschillen; men kan zeggen van één tot dertig shillings per morgen. De plaatsen zijn de een door den ander genomen, 3000 morgen groot, maar men kan ook kleinere grondeigendommen krijgen. Schapen-plaatsen zijn grooter dan de zaai-plaatsen en kostbaarder. Bij verkoop is het de gewoonte om twee of drie jaren gedeeltelijk crediet te geven, mits dat er voldoende securiteit voor de achterstallige termijnen gesteld wordt. In 1874 waren de gemiddelde prijzen der kroonlanden als volgt:

Westelijke Distrikten . . .	0 1 s. 11 d. . .	f 1.15 per morgen.
Oostelijke "	. . . 0 4 - 5 - . . .	- 2.65 " "
Geheele Kolonie.	0 3 - 0 - . . .	- 1.80 " "

Omtrent de termijnen waarop gronden aan emigranten, die zich aan den landbouw willen wijden, worden afgestaan, kan men nadere inlichtingen verkrijgen aan ons Zuid-Afr. Agentsch. te Arnhem.

25. Wet. Het Romeinsche Hollandsch recht is in de kolonie van kracht. Dit heeft invloed op de gemeenschap van goederen in het huwelijk, en de macht om bij testament over zijne bezittingen te beschikken. Personen die in de kolonie huwen, worden beschouwd gelijk recht van eigendom op de goederen te hebben, hoewel de man de geheele contrôle over den gemeenschappelijken boedel behoudt. Deze wet kan men terzijde stellen door met zoogenaamde huwe-

lijksche voorwaarden te huwen, welke vóór de voltrekking worden opgemaakt en die geregistreerd moeten worden. Volgens het Romeinsch Holl. recht zijn de ouders verplicht aan hunne kinderen, „de legitime portie” na te laten, welke verschillend is, naar het aantal kinderen. De kinderen deelen gelijk op, en het eerstgeboorterecht is onbekend. In 1874 en 1881 werden de wetten op de testamenten gewijzigd, zoodat ouders de macht hebben om over hun eigendom te beschikken, zooals zij verkiezen. De huwelijkswet is echter onveranderd gebleven, en waar geen testament gemaakt is blijft „de legitime portie” van kracht.

27. **Arbeidskrachten.** Men moet den invloed dien de inboorlingen op de vraag naar arbeid uitoefenen niet uit het oog verliezen. Ofschoon velen er van te lui zijn om te werken, en anderen slechts voor zich zelven willen arbeiden, is het toch ontwijfelbaar dat zij een aanmerkelijken en voortdurenden invloed op de vraag naar arbeid uitoefenen, en dat de Europeesche werkman, die slechts kracht maar geen bekwaamheid bezit, altijd harde mededingers in hen zal vinden. De inboorlingen worden steeds meer en meer bruikbaar, hoewel er thans, door de groote publieke werken waar men aan bezig is, door particulieren over schaarsheid van handen geklaagd wordt. Voor sommige beroepen is de inboorlingen-arbeid veel waard, wijl zij goedkoop is. De inboorling-veehoeders, tegen lage huur, hebben de boeren in staat gesteld om wolboeren te worden.

Tengevolge der groote publieke werken waaraan men thans werkt is er groote vraag naar spoorweg-arbeiders en handwerkslieden. Er is ook vrij wat vraag naar werklieden door private personen, welke aangemoedigd wordt door ondersteunde emigratie.

27. **Vooruitzichten voor Europeanen.** Men kan in het algemeen zeggen dat er voor al wie gezond van lichaam en bekwaam in eenig gewoon handwerk is, goede vooruitzichten bestaan. Maar in een werkje als dit is het onmogelijk raadgevingen in te lasschen voor ieder speciaal geval, en het is beter vóór iemands vertrek mondelingen raad in te winnen,

bij een of ander oud kolonist die met de omstandigheden enz. van den emigrerende eenigsints bekend is. Ik laat hier echter een brief van een kolonist volgen, die in Januari 1874 in een der Engelsche bladen verscheen, en mij door waarheid van inhoud en juistheid van zienswijze altijd getroffen heeft. De schrijver zegt o. a.

„In Uw journaal zie ik talrijke navragen omtrent de vooruitzichten die deze kolonie de emigranten aanbiedt. Ik zoude die kortelijks als volgt beantwoorden. Laat niemand naar de Kaap komen met een uit romans en reisbeschrijvingen overgenomen idee, dat hem niets te doen staat als een deel van een bosch om te kappen, een ruwe hut te bouwen, met de boerderij te beginnen, een gelukkig leven, dat voor een groot deel uit jagen bestaat, te leiden, en dan naar Engeland terug te keeren, met een lange baard, een opgeruimd humeur, en de zakken vol geld. Velen hier maken fortuin en dat ook in zeer korten tijd. Maar het moet gemaakt worden door hard werken, veel zelfverloochening en een helder inzicht in bezigheid. Een bekwaam ambachtsman, matig, eerlijk, en vlijtig die zachtjens aan begint, hard werkt en geduldig is, heeft alle vooruitzicht om als een rijk man te sterven. Een arbeider heeft niet dezelfde vooruitzichten, want de kleurlingen kunnen voor minder loon werken dan hij. Maar indien hij zuinig is, en zijn oog openhoudt, zal hij een veel grooter kans hebben om zich een goed inkomen te verzekeren, dan hij in Europa zou hebben. De Deutsche emigranten schijnen mij de eenigen die als arbeiders in den landbouw vooruit komen. De man van kapitaal moet door ondervinding leeren. De schapen-boerderij is in den regel hoogst voordeelig, maar men moet eerst zijn Zuid-Afrikaansche ondervinding van de boerderij opdoen, eer die betaalt.

.

Geld is hier genoeg te maken, en wanneer gij aanhoudend werkzaam kunt zijn, zult gij U verwonderen, hoe spoedig gij met uw mede kolonisten zult instemmen, dat men het leven hier veel meer geniet dan in het Moederland.

Kaapstad 6 Januari 1874” X

- Deze woorden zijn zoo waar en vol gezond verstand dat het onnoodig is er iets bij te voegen.
- 28. Reisgelegenheden.** Het reizen in de kolonie geschiedt deels over zee, deels over land. Wil men zich van de eene zeehaven naar de andere begeven, dan kan men langs de Zuidelijke en Oostelijke kust gebruik maken van de stoombooten, die ten minste eens in de week varen. Landreizen geschieden langs de groote wegen per trein, met diligence of met de postkar, of anders met den ossenwagen. In alle plaatsen kan men paarden en rijtuigen voor privaat gebruik te huur krijgen.
- 29. Spoorwegen.** Op primo Januari 1881 waren er vijf lijnen in werking. Twee van deze vertrekken van de Kaapstad, de een langs Stellenbosch en de Paarl naar Beaufort West voor een afstand van 350 mijlen, de andere in de onmiddelijke nabijheid van de hoofdstad en eindigende te Wijnberg, een afstand van negen mijlen. De derde lijn loopt van Port Elizabeth naar Grahamstown en de vierde van Port Elizabeth naar Graaff Reinet. De vijfde lijn gaat uit van Oost-London, en King Williamstown is er door een taklijn mede verbonden. Deze lijnen kosten meer dan £ 700,000. In de zitting van het Parlement in 1881 zijn er echter een aantal nieuwe lijnen aangenomen, zoodat alleen naar de Oranjerivier drie lijnen zullen loopen, om zich daar aan de toekomstige Vrijstaatsche lijn en die naar de Diamantvelden aan te sluiten.
- 30. Wegen en Bruggen.** Gewone wegen, bergpassen en bruggen maken de geheele kolonie tamelijk toegankelijk. Geen deel van de Kaapkolonie kan men als nog onbekend beschouwen, ofschoon groote streken nog dun bevolkt zijn. Ook over de Oranjerivier heeft men reeds bruggen gemaakt, waardoor de handel met den Vrijstaat gemakkelijk is gemaakt.
- 31. Telegraafnet.** De Kaap heeft een telegraafnet van groote uitgebreidheid. Een draad van 1400 mijlen lang loopt, de voornaamste plaatsen aandoende, van de Kaapstad naar Natal. Een groote N. W. lijn gaat tot Calvinia. Men kan zeggen dat alle plaatsen van eenig belang door de telegraaf aan

elkaar verbonden zijn. De onderzeesche telegraaf naar Engeland, een gevolg van den Zulu oorlog, is 3,845 mijlen lang en gaat van Durban naar Aden waar zij zich aan de Oost-Ind. telegraaf sluit. De Oostelijke en Zuid-Afrikaansche telegraaf-maatschappij ontvangt van de belanghebbende Gouvernemen ten, Engeland, de Kaap, Natal en Portugal een jaarlijksche ondersteuning van £ 60,000. Stlg.

32. Steden, Van de voornaamste steden, gebergten, rivieren enz. in de Kaapkolonie en aangrenzende landen laten wij aan het einde van dit werk eene alphabetische lijst volgen en gaan nu over tot de behandeling der thans bij de Kaapkolonie gevoegde Diamantvelden.

IV. DE DIAMANTVELDEN, OF GRIQUALAND WEST.

1. **Algemeene Beschrijving.** Griqualand West is nu een deel van de Kaapkolonie. In 1871 werd het voor Engelsch grondgebied verklaard; daar Waterboer zijne rechten aan hare Majesteit afstond. Het Vrijstaatsche Gouvernemen ten beweerde recht op een groot gedeelte van den grond te hebben, doch men is nu tot een schikking gekomen. In 1877 werd het aan de Kaapkolonie gehecht, en ontving het recht om leden naar het Kaapsche Parlement te zenden.

Hier zijn de wereldberoemde diamantmijnen van Z.-Afrika gelegen, en als zoodanig verdient het onze bijzondere belangstelling.

2. **Grenzen en Oppervlakte.** Griqualand West ligt in het middelpunt van Z.-Afrika en is bijna evenver verwijderd van de West-, Oost- en Zuidkust. Het is niet meer dan 17,000 □ mijlen in oppervlakte. De Oranjerivier scheidt het van de Kaapkolonie. Als grenzen heeft het de Kaapkolonie ten Zuiden, den Vrijstaat ten Oosten, de Transvaal en Bechuanaland ten Noorden, de Kalihari woestijn ten Westen.

3. De Vaal en Oranjerivieren. De Vaal, welke een van de schoonste rivieren van Zuid-Afrika is, loopt door Griqualand West, van het Noorden naar het zuiden, in een westelijke richting, terwijl de Oranjerivier het aan de Zuidkant besproeit. Deze zijn bijzondere eigenaardigheden van het landschap daar beiden belangrijke stroomen zijn. Hunne oevers die met hout begroeid zijn, zijn deels schoon, deels schilderachtig. Op een afstand van deze beide rivieren en van hunne takken, de Modder- en de Hartzrivieren, ziet het land er over het algemeen dor en onvruchtbaar uit, behalve in den tijd van de zomerregens, die ook hier hun tooverkracht uitoefenen.

4. Het Klimaat. In den zomer is de hitte er grooter dan in de Kaap of Natal, maar er is geene ongezondheid aan de verhoogde temperatuur verbonden, en zij belet „de delvers” niet om hun harden arbeid in de open lucht voort te zetten. Soms heerscht er koorts in de Kampementen, doch dit is meer toe te schrijven aan gebrek aan doelmatige gezondheids-voorzorgen, dan aan het aanwezig zijn van ziektestoffen. De winters zijn koud en versterkend en de nachten gedurende het grooter deel van het jaar verfrisschend.

Van tijd tot tijd woeden er hevige donderstormen, voorafgegaan door dichte stofwolken. Personen lijdende aan asthma en andere borstkwalen vinden in Griqualand West, tengevolge van de algemeene droogte der lucht, genezing, maar de algemeene manier van leven en het comfort op de velden, kan nauwelijks geschikt geoordeeld worden voor ziekelijke personen.

5. Bevolking. Vóór de ontdekking van diamanten in 1869 werd Griqualand West bewoond door eenige duizende Griqua's onder het opperhoofd Waterboer, een gering overblijfsel van de Bechuana stam, een paar Hollandsche Boeren onder bestuur van de Transvaal of Vrijstaat, eenige Engelsche kolonisten uit de Kaapkolonie, die het zoogenaamde distrikt Albanie bezet hadden en vijf of zes Duitsche zendelingen, met hunne bekeerlingen. Het was een weinig bekend en gering geschat gedeelte van Z.-Afrika. Zoodra het spoedig zeker

bekend werd dat het rijk aan diamanten was, stormden eerst honderden, daarna duizenden uit de Kaap, den Vrijstaat, de Transvaal en Natal het land binnen. Toen het nieuws zich verder verspreidde, vermeerderden Engeland, Duitschland, Holland, Amerika en Australië de menschenmassa's op de wonderbare delverijen. Hooge loonen en andere kansen trokken de inboorlingen uit de kolonien en van de vrije kaffersstammen er heen. In den bloeitijd van de velden van 1872—1873 toen de New Rush op haar best, du Toits Pan nog van gewicht, en de delverijen aan de rivier nog niet geheel verlaten waren, was de bevolking van Griqualand West waarschijnlijk niet minder dan 60,000. Op het oogenblik is die niet meer dan 45,000 waaronder 12,374 blanken en de rest inboorlingen zijn,

6. De Kampementen. Eerst sints kort kan men zeggen dat er bepaalde steden op de diamantvelden bestaan, ofschoon Kimberley, de hoofdstad, zulk eene drukke en bevolkte plaats is, als er eene in Z.-Afrika gevonden wordt. Voor sommige van de grootere gebouwen zijn baksteen en natuurlijke steen gebruikt, maar over het algemeen zijn ijzer, hout en zeildoek de meest gebruikelijke materialen voor woningen en winkels. Kimberley is langer bewerkt dan eene der andere mijnen, en belooft nog verscheidene jaren een goede oogst te zullen opleveren, en het is niet waarschijnlijk dat het spoedig het lot zal deelen van Pniel, Cawoods Hope en Hebron dat thans weinig meer dan namen zijn, ofschoon zij eenige jaren geleden drukke en beroemde Kampementen van delvers waren. Klipdrift is echter onder de benaming Barkly een stad gebleven.

De mijnen aan de drooge delverijen voornamelijk te Kimberley (de New Rush) zijn gebleken veel rijker te zijn dan die aan de rivier. De kampementen die in 1869, 70 en 71 beroemd waren lagen allen onmiddellijk aan de Vaalrivier en sommigen der Claims stonden bij hoog water onder. Mogelijk zal men het werk in deze later weer hervatten, maar thans zijn zij zoo goed als verlaten. Behalve te Kimberley heeft men nog drooge delverijen te Du Toitspan en

Oud en Nieuw de Beers, die een paar mijlen van het eerste verwijderd zijn. Kimberley bezit behalve haar wondervolle mijn, een fraaie marktplaats, verscheiden banken, zes of zeven kerken, verschillende amusements-plaatsen, een openbaren tuin, verscheiden hotels en restauraties en drie of vier nieuwsbladen. De bevolking varieert bij de maand, maar kan, met de inboorlingen er bij, geschat worden op van vijftien tot twintig duizend.

7. **De Mijn.** De mijn aan de New Rush gelijk nu een diepe kuil van circa drie vierde mijl (Eng.) in omtrek. Voor zij een delverij werd, was zij een kleine verhevenheid op de rond omliggende vlakke. Zij is nu tot een groote diepte uitgehold, wellicht op de diepste punten tot 300 voet. De mijn was oorspronkelijk afgedeeld in „claims” d. i. stukken gronds van dertig voet in 't vierkant, voor welks bezit men een maandelijksch patent of verlof betaalde. Toen de rijkdom der plaats langzamerhand meer bekend werd konden de origineele houders, in vele gevallen, gedeelten van hunne claims voor hooge prijzen verkoopen, zoodat de helft eener claim, die gedeeltelijk uitgewerkt was, vaak voor £ 3000 (f 36,000) en soms veel hooger verkocht werd.

In den bloeitijd van de mijn, rekenden sommigen der claimhouders iederen dag op ruime vondsten, en waren zelden te leur gesteld. Tegenwoordig is de opbrengst veel minder, en inboorlingenarbeid duurder waardoor de waarde der claims gedaald is. Landstoringen, tengevolge van zware regens, hebben aan sommigen der beste eigendommen groote schade gedaan, maar toch blijft de New Rush een plaats van groote bedrijvigheid. Een nieuwe bron van rijkdom is eenige jaren geleden ontdekt in den afval der mijn. In den beginne waren de delvers roekeloos en wierpen bij het sorteeren vrij wat steenen (diamanten) weg. Men berekent dat er diamanten ter waarde van een millioen pond Stlg. zijn weggeworpen, die nu onder den afval begraven liggen. Vrij wat werk wordt verricht door inboorlingen, die tegenwoordig slechts voor hooge loonen willen werken; bovendien heeft men kostbare machinerie noodig zoodat het delven

thans meest in handen van Maatschappijen is. Tal van Diamantkoopers wonen in de kampementen.

8. **Het Werk.** Natuurlijk begint de arbeid om met pik en spade den grond los te maken, en den losgemaakten grond in emmers te verwijderen ten einde die uit te zoeken (te sorteeren). Oorspronkelijk geschiedde dit op een ruwe tafel, nabij de plaats staande, waar men groef, doch naarmate de mijn dieper, en de claims kleiner werden werd dit moeielijker en ten laatste onmogelijk. Thans heeft men een gecompliceerde machinerie noodig, en moet de uitgegraven grond door machinerie opgehaald en in karren tot op zekeren afstand worden weggereden, alvorens hij gesorteerd kan worden.

De volgende bewerking is het uitziften van den grond, en als dit geschied is, wordt het bij gedeelten op een tafel geplaatst en zorgvuldig gesorteerd, waartoe men een mes of een stuk blik gebruikt, om het plat te drukken en uit te spreiden. Daar het zware en stoffiger werk door inboorlingen geschiedt, en de blanken zich meest met het sorteren bezig houden, kan men niet zeggen dat het werk voor de Europeanen buitengewoon vermoeiend is.

9. **De Kanssen.** Er was een tijd dat de Diamantvelden van Zuid-Afrika ieder, die werken wilde, de schoonste kanssen aanboden, en menig arme is er in korten tijd rijk geworden. Wij willen niet beweren dat de man, die slechts zijn handen als kapitaal bezit, er volstrekt geen kans meer heeft, maar toch is geld er thans een hoofdvereischte geworden. Men kan er zonder kapitaal, en dat nog al ruim, thans geen claim of arbeiders krijgen. Daar er echter te Kimberley veel bedrijvigheid heerscht, en er vele veranderingen plaats vinden, zijn er dikwijls bij de kooplieden en anderen betrekkingen open, en zoowel dagloon als salaris is er hoog. De reis naar Kimberley van af de voornaamste zeehavens der kolonie duurt van 7—10 dagen, en de kosten er van, met de onkosten voor logies langs den weg er bij, kan men rekenen op £ 25 (f 300).

V. INBOORLING. DISTRIKTEN BIJ DE KAAP- KOLONIE BEHOORENDE.

1. Griqualand-Oost, een deel van Niemandland, is het distrikt, in welke de stam van den overledenen Adam Kok woont. De geheele bevolking is omtrent 32,000. Deze wonen in 6233 hutten, bezitten 6223 paarden, 69,139 stuks hoornvee, 47,754 schapen, 40,124 geiten, 3429 varkens, 183 wagens, 947 ploegen en 2024 geweren.

De Griqua's zijn meest bastaards d. i. afstammelingen van Europeanen en Hottentotten.

2. Basutoland is dat gedeelte der Kaapkolonie dat N. O. naar Natal uitspringt, en den Vrijstaat van eigenlijk Kafferland scheidt. Het werd Britsch grondgebied in 1868 en werd aan de kolonie geannexeerd in 1871. De Z. W. grens van Natal tot aan de Telle rivier is 200 mijlen lang.

Het bewoond gedeelte heeft eene gemiddelde breedte van 30 mijlen, terwijl 40—50 mijlen, tengevolge der ruwe bergketenen onbewoonbaar zijn. De bevolking wordt geschat op 140,000. Wij laten hier een ruwe berekening van den vee-stapel en andere bezittingen der Basuto's volgen.

Wagens	150	gewaardeerd op	£	7,500
Ploegen	2,000	"	"	10,000
Geweren	5,000	"	"	20,000
Paarden	25,000	"	"	125,000
Hoornvee	150,000	"	"	600,000
Schapen	100,000	"	"	25,000
Geiten	60,000	"	"	9,000
Varkens	2,000	"	"	1 000
		Totaal	£	797,500.

In het jaar 1874 werd er voor een waarde van omtrent £ 200,000 aan koopmanswaren ingevoerd. De uitvoer in 1873 was 2000 balen wol en 100,000 mudden graan.

Voor nederzettingen van Europeanen is er in Basutoland weinig ruimte. Tegelijk met den Engelsch-Transvaalschen oorlog, werd er een hevige oorlog tusschen de Kolonie en het meerendeel der Basuto's gevoerd, die echter met ver-
nieuwde onderwerping geëindigd is.

3. Herschel is een inboorlingendistrikt op de Noordelijke grens van de Afdeeling Aliwal Noord. De bevolking is omstreeks 22,000,
4. Fingoland, in 1876 door een besluit van het Kaapsche Parlement bij de Kolonie ingelijfd, werd reeds sinds verscheidene jaren door de Fingo's (als onderdanen van hare Majesteit,) die vroeger binnen de oude grenzen der Kolonie gevestigd waren, bewoond. Het distrikt is niet groot, maar in bloeienden toestand en wordt dagelijks meer belangrijk. Het heeft eene bevolking van 50,000, vijf en veertig handelstaties, en zes en veertig scholen.
De jonge Fingo's verlaten het distrikt op zekere tijden in grooten getale, om in de steden der Kolonie te gaan werken,
5. Tembuland is nu werkelijk een inboorlingdistrikt van de Kaap. De bevolking er van bedraagt 115,000,
6. Niemandland is bewoond door verschillende stammen, Griqua's Basuto's, Zulu's enz. die door blanke magistraten bestuurd worden. Hun getal is bijna 100,000,
7. Gealèkaland is sedert den oorlog met Kreli in 1877 aan de Kolonie gehecht en heeft een bevolking van 60,000.

VI. NATAL.

De Kolonie Natal is onafhankelijk van de Kaap, en neemt de tweede plaats in onder de Z. Afrikaansche Koloniën. In vergelijking met de Kaap is de oppervlakte gering, en de blanke bevolking klein in aantal. Wanneer men echter de natuurlijke hoedanigheid in aanmerking neemt, en des-

zels betrekkingen tot de inboorlingen, dan is het van het grootste gewicht.

1. **Ligging.** Natal ligt geheel op de Oostelijke kust van Z. Afrika en wordt bespoeld door den Indischen Oceaan. Met uitzondering van de strook die aan Basutoland grenst, is het van de Kaapkolonie gescheiden, door het tusschen beide inliggende, eigenlijk Kafferland. De communicatie tusschen de Kaap en Natal geschiedt bijna uitsluitend over zee. De afstand van Durban, de voornaamste haven van Natal, en Kaapstad, is 1100 mijlen, terwijl die van Port Elizabeth weinig minder dan 500 bedraagt.
2. **Grenzen en Oppervlakte.** Natal wordt begrensd ten Z. O. door den Indischen Oceaan, ten N. O. door de Buffalo en Tugela rivieren die het van het Zululand scheiden, ten N. W. door de Drakensbergen die het van den Vrijstaat, en ten Z. W. door een tak van de Drakensbergen, die het van Basutoland afscheiden en door de Umzimkulu- en Umtafuna rivieren, die de grens met Eigenlijk Kafferland vormen. De oppervlakte is omtrent 20.000 □ mijlen (Eng.)
3. **Bevolking.** De bevolking is omtrent 320,000, van welke slechts 18,000 van Europeesche afkomst zijn, 6000 zijn Koelies uit Hindostan en landverhuizers van St. Helena, terwijl het overschot, niet veel minder dan 300,000 bedragende, uit inboorlingen van Afrika bestaat. Onder de Europeanen vindt men Hollanders, Duitschers en Engelschen, de laatsten maken de meerderheid uit. De Hindoe koelies zijn voor den arbeid op de suikerplantagies ingevoerd. De emigranten van St. Helena, eenige honderden in getal, zijn meest als huisbedienden werkzaam. De Kaffers zijn meerendeels vluchtelingen van Zululand en andere onafhankelijke kaffer distrikten, die van het Engelsche Gouvernement verlof gekregen hebben zich er te vestigen. Zij hebben hunne eigene locaties, genieten groote vrijheid, houden de polygamie in gebruik, zijn lui, maar voorzien toch de steden en boerenplaatsen van eenige arbeidskrachten, hoe veel of weinig die ook mogen zijn.
4. **Het Klimaat van Natal** wordt beschouwd als aangenaam

100 mijlen lang van Durban naar Maritzburg. Aan wegen en bruggen is reeds vrij wat gedaan, en te Durban is men bezig aan de verbetering der haven.

13. Steden. Over Maritzburg, Durban, enz. zie Geographisch Register.

VII. DE ORANJE VRIJSTAAT.

1. Staatkundige toestand. De Oranje Vrijstaat is eene onafhankelijke Republiek, onder een President die door de burgers gekozen, en bijgestaan wordt door een Wetgevenden Raad, de Volksraad genaamd, waarvan de leden eveneens door de burgers gekozen worden. Als een vrije staat bestaat hij sedert 1854, toen het Britsche Gouvernement van alle recht er op afzag. De blanke inwoners waren toen hoofdzakelijk Hollanders, en ofschoon er nu vele Engelschen in den Vrijstaat wonen, maken de eersten nog verreweg de meerderheid uit. De Hollandsche taal is in de wetgeving, de gerechtshoven, en in alle officieele documenten in gebruik. De President is de Heer Jan Hendrik Brand, die van Hollandsche afkomst is.
2. Ligging, Oppervlakte, Grenzen. De Vrijstaat is geheel in het binnenland gelegen, en op geen punt minder dan 170 mijlen van de zee verwijderd. Hij is gelegen op de oostelijke zijde van Zuid-Afrika met de Transvaal ten N., Natal en de Kaapkolonie ten O., de Kaapkolonie ten Z., en de Kaapkolonie, Griqualand W., en de Transvaal ten W. Een blik op de kaart toont ons dat hij aan alle zijden door Europeesche nederzettingen is ingesloten en dat de tegenwoordige oppervlakte, die zoo wat 70,000 □ mijlen bedraagt, niet kan worden uitgebreid.
3. Eigenaardigheden van het land. De Vrijstaat is merkwaardig om zijne uitgestrekte vlakten, welke met hoog gras bedekt zijn. Het klimaat wordt als uiterst gezond beschouwd,

- en vooral uitstekend heilzaam te zijn voor lijdens aan borstkwalen.
- 4. Bevolking.** De bevolking van den Vrijstaat is omtrent 60,000 blanken waarvan de groote meerderheid van Hollandsche afkomst is, en 72,000 kleurlingen.
- 5. Produkten, Industrie.** De Vrijstaat is een land voor veeveide, en hoornvee en schapen zijn de hoofdrijksdommen des lands. Een groote hoeveelheid wol wordt er gewonnen, terwijl de voorbrengselen van den landbouw tot den rijkdom van het land bijdragen. Wild is op de vlakten in overvloed. Jaarlijks wordt er een belooning uitgelooft tot aanmoediging van het planten van boomen, en uitgestrekte kolenmijnen trekken thans de aandacht van het Gouvernement.
- 6. Inkomsten en Uitgaven.** Het finantie-wezen van den Vrijstaat is in den meest bevredigenden toestand. Niettegenstaande de vermeerderde uitgaven is er ieder jaar een ruim batig saldo. In 1874 waren de inkomsten £ 103,092 tegen een uitgave van £ 95,683.
- 7. Godsdienst. Opvoeding. Postwezen.** De Hollandsch Gereformeerde Kerk telt verreweg het grootste aantal leden. De Engelsch Episcopalsche Kerk is er volkomen georganiseerd, met een Bisschop in de hoofdstad. De Wesleyanen hebben hun superintendent Generaal te Bloemfontein, en ook de R. C. Kerk heeft er hare aanhangers. Het opvoedingssysteem is er uitmuntend, en beter dan ergens in Z.-Afrika. In 1879 werd er £ 18000 uit de publieke fondsen besteed voor opvoeding, van welke £ 3000 besteed werden voor een eerste klasse jongedameschool, en £ 4625, voor distrikt en gemeentescholen, en rondgaande onderwijzers. De Postmeester Generaal rapporteerde dat in 1874 163,789 brieven, 175,768 nieuwsbladen en 8,976 boeken werden ontvangen, en 207,345 brieven, 153,533 nieuwsbladen, en 6,505 drukwerken werden verzonden.
- 8. Gerechtshoven. Nieuwspapieren.** Er bestaat een Hoog Gerechtshof met drie rechters en een Procureur Generaal. Drie of vier nieuwsbladen worden deels in 't Hollandsch, deels in 't Engelsch uitgegeven.

9. Prijzen van land. Men rekent dat land in den Vrijstaat goedkooper is dan in de Kaapkolonie, maar het wordt steeds duurder. In Mei 1875 werd de grond van den Hr. Vowe, 14,405 morgen groot, verkocht voor £ 11,943. Dit was echter een zeer hooge prijs. Tien shillings per morgen kan men rekenen dat een gemiddelde prijs is, hetgeen toch hoog genoeg is, als men beschouwt dat eenige jaren vroeger deze landen voor den landbouw waardeloos, en met wild overdekt waren. Een zevende van het kooppeld werd contant betaald, terwijl de rest op uitstel tegen interest bleef staan. In de distrikten die verder van de grootere steden verwijderd zijn, is land nog voor veel mindere prijzen dan hierboven gezegd is, verkrijgbaar.

10. Steden. Zie hierover Geographisch Register.

VIII. DE TRANSVAAL OF ZUID-AFRIKAANSCH E REPUBLIC.

1. Korte Geschiedenis. De groote belangstelling die zich in de laatste paar jaren in ons vaderland voor dezen staat heeft geopenbaard, deed ons besluiten het Hoofdst. over dit gewest eenigzints uitvoeriger te bewerken dan de overigen, en wij vangen dus met een korte geschiedenis er van aan. De Transvaalsche Republiek heeft haren oorsprong te danken aan de groote landverhuizing uit de Kaapkolonie in 1836, waaraan ook de Vrijstaat zijnen oorsprong verschuldigd is. De oorzaak dier verhuizing in massa der boeren was het wanbestuur der Engelsche regering, vooral in de kwestien omtrent de „Vrijverklaring der slaven,” en de schade vergoeding voor verliezen in den kafferoorlog van 1834—35. In tegenoverstelling echter met wat met den Vrijstaat het geval was, heeft het Eng. Gouvernement nooit beweerd eenig recht op den nieuwen staat te hebben ofschoon de stichters oorspronkelijk Britsche onderdanen geweest waren. Reeds in 1852 werd het land, bij de beroemde conventie van Zandrivier, formeel door Engeland als een

geheel onafhankelijken staat erkend. Sints dien tijd heeft het land zich op bewonderingswaardige wijze ontwikkeld en jaar op jaar nieuwe bewijzen gegeven van den grooten, meest verscheidenen rijkdom des bodems. De jeugdige republiek had echter met vrij wat moeielijkheden te kampen, verschillende twisten en kleine oorlogen over grensscheidingen, nu eens met de aangrenzende kafferstammen, dan weder met den Vrijstaat of het Britsch Gouvernement als mede hevige verdeeldheden onder de burgers zelve, de zoogenaamde Kruger- en Pretorius partijen, gaau wij met stilzwijgen voorbij. Eindelijk ging in 1875 de toenmalige President de Hr. Thomas Francois Burger naar Europa ten einde eene leening te sluiten voor den spoorweg van Pretoria naar Delagoabaai. Van zijne afwezigheid en den berooiden toestand der schatkist werd gebruik gemaakt, om zijn gezag en plannen te ondermijnen en tegen te werken, en toen bij zijne terugkomst in 1876 de oorlog tegen Sekukuni verklaard en op ongelukkige wijze gevoerd werd, viel men hem van alle zijden af; en is er later een oordeel over hem geveld, dat door de nakomelingschap wellicht herroepen zal worden. Het Engelsche Gouvernement besloot, den verwarden staat der finantiën en de zoogenaamde inherente zwakheid der bevolking als dekmantel bezigende, hiervan gebruik te maken, en annexeerde op 12 April 1877 het kostbare gewest, waarop het reeds zoolang een begeerigen blik geworpen had. Twee malen beproefden de Transvalers door het zenden eener deputatie op Parlementaire wijze hun wettig eigendom terug te krijgen, doch vergeefs, de Britsche leeuw had er nu eenmaal zijn klaauw op gezet en wilde naar recht nog billijkheid luisteren. Hoe de Boeren, ziende dat hun toch geen recht geschieden zoude, ten laatste naar de wapenen grepen, en het verbaasde Engeland toonden dat die „inherente zwakheid” toch zoo erg niet was, als de verwaten Brit zich verbeeld had, hoe hunne dapperheid, en de door het Nederlandsche en andere Europesche volken, betoonde sympathie het machtige rijk dwongen aan hun rechtmatige eischen gehoor te geven, zijn gebeurtenissen die nog zoo versch in ieders geheugen

liggen, dat het onnoodig zou zijn die hier op te sommen. Thans staat het land slechts onder Britsche Suzereiniteit en is men bezig de geschokte staats-machine weder in orde te brengen. Wij hopen van harte dat men daarin slagen moge.

Grenzen en Grondgebied, in het algemeen. Alle betwiste grens-liniën daarlatende strekt de Z. A. R. zich van het Noorden naar het Zuiden, van den 22sten tot over den 28sten graad Zuider Breedte uit. De meest oostelijke punt reikt over 32° , terwijl de uiterste westelijke punt op circa 25° ooster lengte gelegen is. Het grondgebied strekt zich dus uit over niet minder dan zes breedte- en zeven lengtegraden, terwijl men tevens zal opmerken dat het noordelijkste gedeelte onder de keerkringen gelegen is.

De rivier Limpopo vormt de noordelijke en tevens een deel der westelijke grens, terwijl de Vaal en Buffelrivieren het ten Zuiden begrenzen. Ten Oosten kunnen wij het Lebombo-gebergte, en ten Westen nog de Harts en Nuogare-rivier en een gedeelte der Kalihari-woestijn als grenslijnen aannemen. De naburen der Republiek zijn: ten Zuiden, Griqualand West (de Diamantvelden), de Oranje Vrijstaat en Natal, ten Oosten Zululand, Amatonga en Amaswazieland, benevens de Portugeesche bezittingen, ten Noorden verschillende Kafferstammen, en ten westen, de landen der Batlapins, Barolongs en Bamangwato. De oppervlakte van Transvaal wordt geschat op 120,000 □ mijlen.

Bevolking. Geen authentieke opgaven van de bevolking zijn nog gegeven, doch de blanke bevolking, met die der Goudvelden er bij gerekend, wordt geschat op 50,000, terwijl het getal der verschillende inboorlingen, volgens een onlangs door Sir Garnet Wolseley verkregen opgave, 775,000 moet bedragen. De blanken bestaan uit de voortrekkers en hun afstammelingen, de Kaapsch Hollandsche boeren die sinds 1852 uit de Kolonie naar hier verhuisd zijn, en vrij wat Hollanders, Engelschen en Duitschers. De meest gebruikte taal is het Hollandsch, maar in de grootere plaatsen en op de Goudvelden is ook Engelsch in gebruik. De Nederlandsch-Hervormde kerk, die echter weder in drie onder-

deelen, de Hervormde, de Gereformeerde en de Nederlandsch Gereformeerde, onderscheiden kan worden, is de heerschende kerk, maar ook de Anglikaansche en Wesleyaansche kerkgenootschappen zijn hier en daar vertegenwoordigd.

Inrichtingen. In de voornaamste plaatsen vindt men goede scholen, waar Hollandsch en Engelsch onderwezen wordt; handelsinrichtingen, banken, markten en nieuwshladen. Uit een vergelijking van de bevolking met de oppervlakte zal men spoedig opmerken, dat de levenstoestanden over het algemeen nog ruw zijn, en dat een groot deel des lands, vooral dat wat ver van de grootere steden en de hoofdwegen verwijderd ligt, zich nog in zijn oorspronkelijk wilden staat bevindt. De twee voornaamste plaatsen echter, Pretoria en Potchefstroom, staan in de meeste opzichten gelijk, met steden der tweede klasse in de kolonie, en vooral Potchefstroom is bekend door haar aangename ligging, zooals wij hieronder nader zien zullen.

Staatkundige positie. De Z. A. Republiek ligt evenals de Vrijstaat geheel binnen in 't land. Nergens komt zij nader bij de zee, dan op honderd (Eng.) mijlen afstands. Even als de Vrijstaat is zij ook aan den oostelijken kant van Z. Afrika gelegen, maar is in een andere positie dan haar gebuurin, wat vermeerdering van grondgebied aangaat. Zij is de meest noordelijke van al de staten en Koloniën van Z. A. en tusschen haar tegenwoordige grenzen, en de Zambesi verhindert niets haar uitbreiding dan de tegenstand, dien de inboorlingstammen, waarvan sommigen nog al machtig, zouden kunnen bieden. Reeds zijn er Voortrekkers, handelaars, en zendelingposten aan de andere zijde der Limpopo en een aantal boeren in de Republiek staan gereed die streken in te trekken.

Natuurlijke gesteldheid. Het land is van vijf tot zeven duizend voet boven de oppervlakte der zee gelegen, en hierdoor is het klimaat zeer gezond, ofschoon de temperatuur, vooral in sommige gedeelten, zeer geschikt is tot het aankweeken van tropische planten, terwijl het noordelijk deel binnen den keerkring van den Steenbok gelegen is. Daar het land rijkelijk van water voorzien is door talrijke zijtakken

van de Vaal- en de Limpopo-rivieren en de bronnen der Maputa en Umvolosi, en niet onderhevig aan gedurige droogte, overtreft het in schoonheid al de binnenlanden van Z.-Afrika. Sommige gedeelten zijn boschrijk, bijna overal is het groen, en de vormen der bergen zijn schilderachtig. Het is zoowel merkwaardig door vruchtbaarheid, als door rijkdom in mineralen. Zoo de Transvaal het geluk heeft een goed bestuur te krijgen, zal zij in weinige jaren een der meest bloeiende deelen van Z.-Afrika zijn.

Jaargetijden. Geen wetenschappelijke aanteekeningen zijn tot nog toe van de jaarlijksche hoeveelheid regen gehouden. Het natte jaargetijde begint in September en duurt tot April, gedurende welke maanden een overvloedige voorraad regen valt. Van Mei tot October, gedurende de wintermaanden, valt er weinig of geen regen.

Inkomsten. De inkomsten van het land, die hoofdzakelijk verkregen worden van grondverkoopingen en grondbelasting, patenten, zegels, kadastrale onkosten, hoofd- en Kaffer-belastingen, bedroegen in 1878, f 1,261,560, en de uitgaven f 1,824,006. In 1872 bedroegen de inkomsten slechts f 440,376 tegen eene uitgave van f 399,852. De publieke schuld klom in 1874 tot 720,000, en bestond uit Gouvernements banknoten tot dat bedrag uitgegeven, en is gewaarborgd door 1000 Gouvernements plaatsen van 3000 morgen elk. Een leening van specie om de noten te lossen is met de Kaapsche Handelsbank aangegaan, en deze staan nu pari.

Minerale rijkdom. De rijkdom in mineralen is opmerkelijk. Over de goudvelden van Lydenburg en Marabastad spreken wij hieronder nader. Lood en kobalt worden in aanmerkelijke hoeveelheden uitgegraven. Zilver is een ander kostbaar voortbrengsel, waarbij men nog ijzer, potlood, salpeter en zwavel kan voegen. De loodwerken door de hh. Bray en Co. geopend, leveren dit nuttig artikel bij de ton, terwijl kolenmijnen hier en daar gevonden worden, en steenkool in sommige dorpen als brandstof gebruikt wordt.

Het volgende is een uittreksel van het verslag eener landbouw-tentoonstelling, welke in Potchefstroom gehouden werd.

„Wij gelooven te kunnen zeggen, dat er geen ander land in de geheele wereld is, dat zulk een verscheidenheid van mineralen enz. ten toon kan spreiden als in de kamer, voor dit doel bestemd, te zien was, en hetgeen iemand bij het eerste binnentreden eerder aan een bekoorlijk museum herinnerde, en toch waren al deze mineralen en delfstoffen, zooals men ons mededeelde, de voortbrengselen van dezen Staat. Wij zagen goud, zoowel in kwarts als alluviaal, niet in kleine hoeveelheden maar bij ponden gewicht, steenkolen bij de ton, zilver, ijzer en lood. Wij weten niet wat wij moeten zeggen van dit laatste mineraal, maar daar lag het niet zooals te voren tentoongesteld bij kleine brokjes, maar in ruime hoeveelheden erts, en als gesmolten staven, bij de honderd.”

Timmerhout. In sommige deelen, vooral in de districten Wakkerstroom en Utrecht, ten Noorden van de Magalies- en Drakensbergen, en van af den 25sten graad Zuiderbreedte vindt men uitmuntende bosschen met timmerhout.

Veestapel. Als weiland wordt Transvaal in Z.-Afrika niet overtroffen. Schapen, runderen en paarden aarden, elk in de voor hen geschikte districten, uitmuntend, en vrij wat rundvee wordt uit dit gezegende land naar de Kaapkolonie uitgevoerd.

Voortbrengselen. De Zuid Afr. Republiek kan men beschouwen als de graanshuur van het binnenland, daar zij rijk aan korenlanden is. Suiker, koffie en katoen, benevens bijna alle tropische vruchten groeien er weeldrig.

De volgende lijst van artikelen, welke op een onlangs gehouden tentoonstelling te Potchefstroom waren ingeleverd, kan als bewijs dienen van de verscheidenheid die in de producten van het land heerscht. Wol, struisvogelvederen, ivoor, koren, meel, meliemeel, turksche tarwe, haver, hooi, brood, aardappelen, appelen, gedroogde vruchten, boter, kaas, tabak, goudkwarts, stofgoud, zilvererts, kobalt, lood en looderts, verfstoffen, potlood, bouwsteen, omber, nikkel, ijzer, brandhout, paarden, schapen, varkens, hoornvee, en pluimgedierte.

De tentoonstelling op welke deze artikelen en dieren ingezonden werden, beschouwde men als een mislukking, omdat vele belangrijke producten niet tentoongesteld waren.

De districten. De volgende beschrijving omtrent het voortbrengend karakter der verschillende districten, uitgegeven door de Maatschappij tot bevordering van Landbouw, Veeteelt en Industrie, waarvan de heer Burgers Beschermheer was — deel ik hier verkort mede.

Potchefstroom. Het district Potchefstroom, ofschoon het meest bevolkte van alle, bevat nog een aanmerkelijk aantal landhoeven die òf te koop òf te huur zijn. De grond is buitengewoon geschikt voor alle graansoorten, die men tweemaal 's jaars oogsten kan, voor de verbouwing van tabak, indigo, groenten van alle soort, en voor alle soorten van vrucht- en woudboomen, die in een gematigd of half tropisch klimaat aarden. De uitgestrekte weilanden bieden uitmuntende gelegenheid voor het fokken van hoornvee, schapen en Angora geiten, terwijl de meeste plaatsen tevens geschikt zijn voor boerderij met struisvogels en de zijdeteelt. Het dorp zelf bezit twee drukkerijen, waar wekelijks twee nieuwsbladen worden uitgegeven; twintig winkels, „drie Hollandsche en twee Engelsche kerken, een „vrijmetselaarsloge: „de Vlammeende ster van Z. A.,” het Portugeesch Consulaat, een filiaal van de Kaapsche Handelsbank, een kantoor der Noordelijke Assurantie Maatschappij, een Gouvernements- en verscheidene bijzondere scholen, een Leesmuseum, een station voor de diligences van Kaapstad naar de Lijdenburgsche goudvelden, twee publieke hotels en verscheidene private logieshuizen, een brouwerij enz. enz. Er is een levendige handel en een druk bezochte dagelijksche markt.

De lieflijke Mooirivier ontspringt circa 40 mijlen (Eng.) van de stad, waar reeds verscheidene molens zijn opgericht, en het feit dat acht andere molens aan het noordeinde der stad in werking zijn, toont aan welk een voordeel door de inwoners uit deze waterkracht kan getrokken worden.

Pretoria. De geschiktheid van den grond voor landbouw en

veeteelt is in dit district dezelfde als van Potchefstroom, met dit voordeel echter, dat het noordelijk gedeelte, buiten de hiervoor genoemde producten, ook koffie, suikerriet, katoen en de verschillende soorten van tropische en half tropische gewassen voortbrengt; waarbij men nog kan voegen dat in Witwatersrand verscheiden mineralen, en op het Hoogveld zeer goede steenkolen zijn gevonden. Pretoria, de zetel van het Gouvernement en de hoofdplaats van het distrikt, bezit een drukkerij, waar de *Staatscourant* en de *Volksstem* wekelijks worden uitgegeven; twee Hollandsche en een Engelsche kerk, een Takbank der Kaapsche Handelsbank, een Vrijmetselaarsloge „Aurora”, een Gouvernementsschool, verscheiden openbare instellingen en een markt waarop een levendige handel gedreven wordt.

Rustenburg. Dit district, met gelijknamige hoofdstad, kan met waarheid *de Tuin van de Transvaal* worden genoemd. Tropische, half tropische en de gewassen der gematigde luchtstreek groeien hier welig nevens elkander. Hoornvee gedijt uitmuntend, doch voor schapen is het niet overal goed. Verschillende mineralen zijn hier gevonden. Het heeft twee Hollandsche en een Engelsche kerk, benevens een Gouvernementsschool.

Lydenburg. In dit district zijn de Goudvelden gelegen, waar de stad Pelgrims Rust is aangelegd, die goed vooruitgaat. De „*Gold News*” (Goud Nieuws) wordt hier eens per week gedrukt. Er zijn twee Engelsche kerken, twee banken, verscheiden groote winkels en openbare instellingen. De hoofdstad Lydenburg is een levendige plaats met Hollandsche en Engelsche kerk. Het district zelf is uitmuntend voor landbouw en veeteelt, en behalve goud, dat tot nog toe niet zeer beantwoordt, vindt men er rijke steenkoolbeddingen.

Marico. Is het meest westelijke district, en gelijkt grootendeels op Rustenburg, maar is meer geschikt voor schapen, en nog rijker aan de delfstoffen. De hoofdplaats is Zee-rust, dat een levendigen handel drijft met de in de nabijheid wonende rijke inboorling-opperhoofden.

Christiana, (Bloemhof), Heidelberg, Wakkerstroom en Utrecht.

In de gelijknamige hoofdsteden van deze distrikten wordt een levendige handel gedreven in wol, boter en huiden. Bovendien zijn zij geschikt voor veeteelt, en de drie laatstgenoemden ook voor granen. Wakkerstroom is uitmuntend voor paarden, en voorziet den Vrijstaat van timmerhout. Te Christiana zijn nog verscheiden open gronden, en in de districten Wakkerstroom en Utrecht zijn steenkolen overvloedig.

Waterberg en Zoutpansberg. Behalve dat deze distrikten uitmuntende graandistrikten zijn, groeien er tabak, indigo, vruchten, groenten, en in sommige gedeelten koffie, suikerriet en katoen uitstekend. In deze distrikten zijn nog een groote menigte onbezette plaatsen, daar vóór de ontdekking der goudvelden, deze hoeven als te ver verwijderd van de toen bestaande markten beschouwd werden. Deze afdeelingen zijn ongetwijfeld rijk in delfstoffen en kostbaar timmerhout, en de hoeven aldaar, wel voorzien van hout en water, gaan een schoone toekomst tegemoet, en waarborgen den ondernemer met weinig of geen kapitaal een zeker succes, hetzij in den landbouw, hetzij in de veeteelt. Nijlstream is de hoofdstad der Waterbergen, en Marabastad van de Zoutpansbergen, terwijl in de onmiddellijke nabijheid van laatstgenoemde het goudrif is, waar de heer Edward Button een machine heeft opgericht om het kwarts te breken; beiden liggen niet ver van de Lydenburgsche goudvelden.

Middelburg. Dit distrikt, met gelijknamige hoofdstad, is nog nieuw, maar heeft niettemin een ongekend succes gehad. De post- en passagierswagens en de geheele handel naar de Lydenburgsche goudvelden gaan door deze stad, ten gevolge waarvan er vrij wat handel is. Er is, zooals in al deze plaatsen, een rechthuis, kerk en school. Het distrikt Middelburg maakte vroeger een deel uit van Lydenburg, en is in de meeste opzichten aan dit distrikt gelijk, voor zoover den landbouw, de veeteelt en den grond betreft.

Prijzen van land. De prijzen van land in de Z. A. R. variëren naar de distrikten, en zijn afhankelijk van eigendomsbewijs, opmeting, afstand van de markt en natuurlijke hoedadigheden. Eigendommen in de nabijheid der grootere steden, en van

beproefde hoedanigheid, gelden £ 500 (f 6000) en meer, naarmate zij uitgestrekt zijn. In de noordelijke en noordwestelijke deelen kan men groote stukken grond koopen voor 30 cts. tot 45 cts. en minder per morgen. Maar koopers hebben soms moeite hun eigendom uit te vinden, aan te wijzen, er in bezit te nemen, daarom is het altijd het best een opgemeten plaats te koopen, daar er dan geen moeilijkheden over ligging en grenslijnen ontstaan.

Levensmiddelen. De prijs van levensmiddelen in de Transvaal is met betrekking tot zelfs onmisbare artikelen, de geschiktheid van den grond en het klimaat in aanmerking genomen, bespottelijk hoog. De oorzaak hiervan is te zoeken in het gebrek aan handen en in een zekeren overvloed van geld bij de boeren, zoodat deze er zich dus niet bijzonder op toeleggen.

Onderstaande is een lijst der marktprijzen te Potchefstroom voor de week eindigende 10 Feb. 1880.

Aardappels f 9, meel f 20,40, kafferkoorn f 8,40, mielies f 9,15, uien f 4,80 per mud, voer per 100 gerven f 25,40, brandhout per wagenvracht f 27,60, koren per mud f 15,50, boter per Eng. pond f 0,95, tabak per Eng. pond f 0,45, gelooide huiden per stuk f 3,90, geiten per stuk f 6,—, ossen per stuk f 96, zaad-haver per mud f 11,30, brandewijn per half aam (2 ankers) f 90, spaken 30 cts., vellings 90 cts., wagentangen f 7,80 alles per stuk, veldschoenen per paar f 4,35, karrossen f 8,10, biltong (gedroogd wild vleesch) per zak f 8,70, eieren per doz. 90 cts.

Er waren 31 wagens op de markt. Hier zijn alleen de hoogste prijzen opgegeven.

Rundvleesch gold 15 cts. per pond, schapenvleesch 25 cts., spek 45 cts. en bloem van meel per 200 pond f 18.

Loonen. Hoewel „Silver” in zijn Handboek de dag- of weekloonen voor de verschillende ambachten, in de Z. A. R. niet opgeeft, zoo vermeldt hij toch de prijzen in de Kolonie; en wanneer ik ze in Transvaal, over het algemeen 25 pct. hooger stel, blijf ik zeker beneden den koers. Hier volgen eenigen der meest bekende. Boekbinders, p. week f 45; letterzetters f 45 per week; timmerlui en schrijnwerkers p.

dag f 10; metselaars f 10; stukadoors f 10; opperlieden f 6; schilders en glazenmakers f 9; steenhouwers f 9; smeden f 12; wagenmakers f 12; smidsvóórslaaners f 4.50; draaiers f 8; baksteenmakers f 9.60; houtzagers f 8; kleermakers f 10; schoenmakers f 10; blikslagers en zadelmakers f 8. Deze loonen zijn per dag, zonder kost en inwoning. Bakkers per week met kost en inwoning f 18 tot f 30; modemaaksters, per maand met kost en inw. f 60 tot f 120; horlogemakers per maand f 156 tot f 180 met kost en inw.; huisbedienden, keuken- of binnenmeiden van f 24 tot 30 met kost en inw.; boerenarbeiders f 18 tot f 48 met kost en inw. per maand. Opzichters op een boerenplaats f 24 tot f 72 dito. Arbeiders bij den dag met kost f 1.80 tot f 3.30. Huisonderwijzers f 50 tot f 100 met kost en inw.

Afstanden. Hierbij voeg ik nog een tabel der voornaamste afstanden in de Z. A. R.

De opgaven zijn in Engelsche mijlen (1760 schreden) drie in een uur gaans.

Van Durban (Natal) naar Potchefstroom	419	mijl.
„ „ „ „ Lijdenburgsche Goudv.	436	„
„ Delagoa Baai „ „ „	150	„
„ Potchefstroom „ „ „	332	„
„ Pretoria „ „ „	225	„
„ Kaapstad „ Pretoria	1,024	„

Spoorweg van Delagoabaai. Een kort woord hierover besluite deze schets. De ontworpen spoorweglijn van Lorenzo Marquez, de havenstad van de Delagoabaai, naar de Z. A. R. zou de Lydenburgsche Goudvelden passeeren. Zoover als het Portugeesch grondgebied reikt d. i. tot aan den voet der Lebombo bergen (een afstand van circa 30 mijlen) had dit Gouvernement beloofd de helft der kosten te zullen dragen. Het andere gedeelte van de Portugeesche grens, naar het punt in de Goudvelden waar voorloopig het eind-station zou zijn, is omtrent honderd mijlen lang. Door het Gouvernement der Republiek werd tot den aanleg daarvan in Nederland een leening uitgeschreven van f 3.600,000. De leening werd tamelijk goed opgenomen, en voor een goed deel volteekend,

maar het werk bleef in den aanvang steken. De spoorweg is in ieder geval nog een zaak der toekomst, hoewel ik niet twijfel of hij zal, zoodra de Staat de laatste zware schokken eenigsints te boven is gekomen, weder worden opgevat, en eerst als hij voltooid is zal de Z. A. R. in hare volle waarde gekend en begrepen worden.

IX. DELAGOA BAAI.

1. **Ligging.** De Portugeezen verklaren recht te hebben op de geheele kustlijn zoover als 26 gr. 30 minuten Z. B. en in het jaar 1876 heeft Maarschalk Mac Mahon, aan wien het Britsche en Portugeesche Gouvernement de zaak ter arbitrage hadden voorgelegd, ten voordeele van de laatsten beslist. De bezitting der Portugeezen strekt zich slechts weinige mijlen in het binnenland uit, en werd vóór de ontdekking der Lijdenburgsche goudsvelden, die er 150 Eng. mijlen van verwijderd zijn, als van zeer weinig waarde beschouwd. Sints toen is men de hoop beginnen te koesteren, dat Lorenzo Marquez de zeehaven der Transvaal zou worden, hetgeen zeker ook in vervolg van tijd gebeuren zal.
 2. **Produkten.** De handel is in den laatsten tijd sterk vermeerderd. De uitvoer bestaat uit goud, ivoor, orchilla kruid, rijst, huiden en sesamkruid. Eens per maand gaan thans de booten der Union line ook naar Delagoabaai.
 3. **Bevolking.** Het land tusschen Delagoa Baai en Natal wordt bewoond door onafhankelijke inboorlingen, van welke de Zulustam de meest machtige is. De kustlijn ten Noorden van Delagoa Baai staat nominaal onder de Portugeezen die te Inhambane en Sofala nederzettingen hebben, maar het binnenland tusschen de kustlijn, en de Oostelijke grens van de Transvaal is in bezit der inboorlingen.
-

GEOGRAPHISCH REGISTER

VAN DE VOORNAAMSTE

STEDEN, DORPEN, GEBERGTEN, RIVIEREN ENZ.

VAN

ZUID-AFRIKA.

Aberdeen. Dorp in de Afd. Graaff Reinet. In 1878 zijn hier steenkolen ontdekt.

Adamantia. Nieuwe naam voor de Diamantvelden, maar weinig in gebruik.

Agulhas (Bank.) Een groote bank, rondom de zuidpunt van Afrika, die zich bijna van Natal tot Saldanhabaai in zee uitstrekt, met een gemiddelde breedte van 40 mijlen en een diepte van 40 tot 60 vademen; terwijl van deszelfs kant af, het water plotseling diep wordt. De groote zeestroom van Mozambique vloeit er in eene richting van 't O. naar 't Z. W. langs, maar er zijn langs de kust verschillende stroomen in andere richting, die de scheepvaart gevaarlijk maken, en de Kaap den naam van het matrozenkerkhof hebben doen erlangen. Er is een rijke overvloed van visch

in de Afrikaansche wateren, welke bron van rijkdom nog weinig ontwikkeld is.

Agulhas (Kaap.) De Zuidelijkste punt van het vasteland van Afrika, is gelegen in de Afd. Bredasdorp 34° , $49'$ Z. Br. en 20° , $0'$, $40''$ O. Lg^{te}. Het wordt hier als een hoogst gevaarlijke lokaliteit voor de schepen beschouwd, daar de rotsen zich een aanmerkelijken afstand in zee voortzetten, er veel mist heerscht en er onzekere stroomingen zijn.

Er is een vuurtoren op het uiteinde der Kaap.

Albania. Gedeelte van Griqualand, West, tusschen de Oranje en Vaalrivieren.

Albane. Afd. Oost: Provincie. Gesticht door de Britsche volkplanters in 1820. Opper Albane is uitmuntend voor schapen. Rivieren: de Groot, Visch, Kat en Koonap Rivieren. Grahamstad is de hoofdstad. Bevolking 16,499.

Albert. Deze Afd. in het N. O., werd in 1848 gevormd, en heeft een oppervlakte van 3,834 □ mijlen, met eene bevolking van ruim 12,000. Het klimaat is gezond, en uitmuntend voor schapen, maar door de hooge ligging zeer koud in den winter. Zie Burghersdorp.

Alexandria. 1519 □ mijlen groot met een bevolking van 6,030. Het is een vruchtbaar, dicht met hout begroeid distrikt, en uitmuntend voor veeteelt en landbouw.

Alfred (Port.) De naam van de haven voor Grahamstad, waar het 28 mijlen van daan ligt, aan den mond der Kowie rivier. Het Gouvernement laat hier aan havenwerken bouwen.

Algoabaal. De voornaamste baai op de Z. O. kust van de Kaapkolonie, is, zooals de meeste baaijen op dezelfde kust, blootgesteld aan de Zuid-Ooster, terwijl zij beschut is voor de zware Noord-Wester, die zoo gevaarlijk is in de Westelijke baaijen. De Westelijke punt, kaap Recieff waar een vuurtoren op gebouwd is, ligt op 34° $1'$ $44''$ Z. Br. en 25° , $42'$, $12''$ O. Lg^{te}. In de baai bevinden zich verscheidene groepen, waaronder het Bird Eiland, waarop een vuurtoren, en St. Croix, het eerste land dat B. Diaz bij zijn omvaart der Kaap in 1486 ontdekte; de meest bekende zijn. Zie Port Elizabeth.

- Alice.** Een dorp en militaire post, bij de Amatola bergen.
- Aliwal Noord.** Een Afd. tusschen den Stormberg en de Oranje rivier; 2263 □ mijlen groot, met eene bevolking van 30,000 zielen. Het ligt hoog en is in den winter koud.
- Allwal Zuid.** Meer algemeen bekend als Mosselbaai, is de hoofdstad van de Afd. Mosselbaai. Zij heeft 1361 inwoners, en drijft aanmerkelijken handel, terwijl de baai een goeden ankergrond en een vuurtoren heeft.
- Amapondo.** Kafferstammen op de grenzen van Natal.
- Amatola Bergen (De.)** in de Afd. King Williamstown, beroemd in de geschiedenis der Kafferoorlogen. Het hoogste punt is de Amatola Piek of Zwijns rug, 6,373 vt. Zij zijn uiterst schilderachtig en het klimaat is er overheerlijk.
- Amaxosa.** Algemeene naam voor de stammen der Gaika en T'slambie kaffers nu in de Transkei gevestigd.
- Amazulu.** De Kafferstammen ten N. O. van Natal, gewoonlijk Zoeloes genoemd.
- Antonies berg.** Een der Zwarte bergen in de Afd. George, waar de Olifantsrivier door het gebergte gaat.
- Auchrabies waterval.** Grootte waterval in de Oranje rivier, halfweg tusschen de vereeniging der Oranje en Vaalrivieren en hunne monding. Hij ligt in eene nog weinig bekende streek, en moet een vreeselijk, maar toch verheven schouwspel opleveren.
- Bamboes bergen.** De uiterste reeks van de Stormbergen, de grens vormende tusschen de Cradock en Albert Afdeeling. Gemiddelde hoogte 5000 vt.
- Basutoland.** Het land in de nabijheid van den oorsprong der Oranje en Caledonrivieren die hier in de Malutibergen ontspringen. Het is een hooggelegen, zeer ongelijk land maar zeer gezond en vruchtbaar. Het is bewoond door de stammen die vroeger onder het bestuur van het beroemde opperhoofd Moshesh stonden, maar behoort thans aan de Kaapkolonie. Er bevinden zich verscheidene posten van het Parijsche zendeling-genootschap, en in de werken van Arbousset, Dijke en Casalis vindt men uitvoerige beschrijvingen van land en volk. De inboorlingen zijn hoogst vernuftig en behooren tot den grooten stam der Bechuana's.

Bathurst een Afd. 670 □ mijlen groot, met eene bevolking van omtrent 6000. Het was hier dat de volkplanters van 1820 zich voornamelijk neerzetten. De hoofdstad is Port Alfred, zie boven, waar het klimaat heerlijk is. Katoen aardt in deze Afdeeling zeer goed.

Baviaanskloof. Een weinig bezochte vallei in de Afd. Uitenhage. Een tak der Gamtoosrivier vloeit er door en het land is vruchtbaar in koorn, wijn en tabak. Bevolking 1768.

Beaufort (Fort). Eene Afd. 733 □ mijlen groot, met een bevolking van 14.748. Zij is goed besproeid door de Kat, Koonap en andere rivieren, rijk aan hout en geschikt voor de schapeenteelt. De voornaamste stad is Fort Beaufort, vroeger een belangrijk militair station met 1146 inwoners, een goeden steenen brug over de Katrivier, verscheidene kerken, kazernen, hospitaal, banken en andere publieke gebouwen.

Beaufort West. Een groote Afd. van de Westelijke Provincie, van welke men later de Afd. Prince Albert, Hope, Town, Frazersburg en Victoria W. afgescheiden heeft. Zij heeft nu nog eene oppervlakte van 8536 □ mijlen met 8322 inwoners. Er is vrij wat berg- en karrooveld, maar de schapen beantwoorden er uitmuntend en door het maken van dammen komt men de schaarscheit van water tegemoet. De voornaamste stad is Beaufort West aan den voet der Nieuwveldbergen, in 1820 gesticht, met 1585 inwoners en belangrijken handel. Het ligt 338 mijlen N. W. van Kaapstad, en is thans het eindstation van den Westelijken spoorweg, via Worcester. Men bereikt het van de Kaapstad per spoor in omtrent 24 uren.

Beaufort Port. Een dorp en haven aan den mond der Breede rivier, Afd. Swellendam, waar echter zeer weinig handel is.

Béchuanaalands is de onbepaalde naam die gegeven wordt aan de uitgestrekte landstreek ten N. der Vaalrivier en Vrijstaat, zich naar het noorden uitstrekkende tot aan de Zambesi en naar het N. W. tot aan Loando. Het wordt bewoond door verschillende Bechuana stammen, een menschenras dat zoowel n taal als uiterlijk nauw aan de Kafferstammen verbonden

is, hoewel zij minder krijgshaftig zijn. Deze stammen zijn nu grootendeels opgebroken, en een groot deel van hun vroegeren grond behoort nu aan de Transvaal en Vrijstaat.

Voor een uitvoerige beschrijving van het Bechuana ras verwijzen wij onze lezers naar Wood's Afrikaansche stammen, Burchill, Barrow, Moffat, de Memoires der Fransche zendingen en de reisbeschrijvingen van Le Vaillant, Baines, Chapman, Gordon, Cumming, Livingstone, Mc. Kenzie en vele andere schrijvers. De Bechuana's bestaan niet langer als een zaamverbonden en machtige natie, maar zijn nog slechts overig in verspreide overblijfselen van stammen, die zich bij het een of ander opperhoofd, dat voor het oogenblik machtig of rijk is, voegen. Het zou nutteloos zijn te beproeven een naamlijst der tegenwoordige stammen te geven, die dagelijks kleiner worden, deels door de uitbreiding der Transvaal, deels door de aanvallen der Matabele Kaffers, de onderdanen van den onlangs overledenen Moselikatze. Toen zij nog een volk waren, bouwden de Bechuana's betere huizen en waren meer vernuftig en beschaafd dan de hen omringende Kafferstammen, maar kunnen nauwelijks als een afzonderlijk ras beschouwd worden. Ten N. van het meer Ngami lossen zij zich trapsgewijze in het werkelijke Negerras op, en waarschijnlijk vormen Livingstone's Makololo de schakel tusschen de twee rassen. De Basuto's zijn slechts een variatie van het Bechuana ras, op wien het leven in de bergen zijn invloed heeft uitgeoefend.

Bedford eene Afd. in de O. Provincie, 1550 □ mijlen groot met 8,768 inwoners. Zij is goed voorzien van hout, en geschikt voor den landbouw. De voornaamste stad is Bedford, 833 inwoners met verscheidene zaagmolens.

Belvedere een fraai dorp in de Knysna Afd. omtrent 350 mijlen van Kaapstad. Er bestaat gelegenheid om het timmerhout uit de naburige bosschen in te schepen.

Berg-rivier ontspringt in Franshoek, loopt langs de Paarl Wellington en Piquetberg door een streek die rijk aan koren en wijn is, en stort zich, vereenigd met de Klein Bergrivier, bij St. Helenabaai in zee. Er zijn drie bruggen over, en bij hare monding is zij eenige mijlen ver bevaarbaar voor kleine kotters.

Bethels dorp. Een zendingsdorp met 400 inwoners; 10 mijlen van Port Elizabeth gelegen.

Bethulië drift. Hier vindt men een groote brug over de Oranje rivier; bij het Vrijstaatsche dorp Bethulië.

Blanco. Een dorp in het distrikt George aan den voet der beroemde Montagupas.

Bloemfontein. De hoofdstad en Gouvernementszetel van den Oranje Vrijstaat, ligt 680 mijlen N. O. van Kaapstad. Zij heeft een tamelijk centrale ligging, in een hooge maar gezonde streek, en is goed voorzien van water maar heeft gebrek aan brandstof. Het is de zetel van een Bisschop der Eng. Kerk, heeft verscheidene kerken, banken en andere openbare instellingen, en zal, nu er bruggen over de Oranje rivier geslagen zijn, eene belangrijke handelsplaats worden. Per spoor en wagen zijn de Vrijstaatsche steden nu zoowel van Kaapstad als van Port Elizabeth gemakkelijk bereikbaar.

Bloemhoff. Een distrikt in het uiterste westen der Transvaal, ten Oosten door de Vaal begrensd, en door de Hartz rivier doorsneden. Ten Zuiden grenst het aan Griqualand-West. Het heeft uitgebreide ruimte voor landbouw en veeteelt.

Bokkeveld (Koud). Een hooge, omtrent 4000 voet boven de zee gelegen, streek met een heerlijk schoon eenigsints koud klimaat geschikt voor schapen en hoornvee. Zoover als het Ceres Road station, kan men het van Kaapstad per spoor bereiken. Kersen, die anders weinig in Z.-Afrika gevonden worden, vindt men hier in groote volkomenheid.

Bokkeveld (Warm). Een vruchtbare streek in de Afd. Tulbagh, overvloedig wijn en koren voortbrengende.

Bosjesveld. De naam eener landstreek in de Afd. Worcester, aldus genoemd naar de ontelbare kleine heesters die er den grond bedekken, zoolang die nog niet ontgonnen is.

Brandvlei. Een merkwaardige heete bron, omtrent twee uren gaans van Worcester.

Brede-rivier. Deze rivier, hoewel er nog geene verbeteringen aan zijn gedaan, is voor schepen die niet meer dan 8 of 10 voet diepgang hebben, tot op 30 of 40 mijlen van haren mond bevaarbaar. Zij ontspringt in het Warm Bokkeveld en

- stroomt langs de steden Ceres, Worcester, Swellendam en Malagas.
- Bredas dorp.** Eene Afd. langs de kust, 1997 □ mijlen groot met een bevolking van 4,306. Zij is uitstekend geschikt voor schapen. Kaap Agulhas, de Breede en Zondereinde rivieren, en de Babylons Toren en Potbergen worden in deze Afdeeling gevonden.
- Brown Fort.** Een versterkte post bij een brug over de Grootte Visch rivier, omtrent 14 mijlen van Grahamstown.
- Burgersdorp.** De voornaamste stad in de Afd. Albert met 1,349 inwoners met een kweekschool voor Chr. Afgescheidene leeraren.
- Boesmanland.** Een 3800 voet hoog plateau dat zich van Calvinia tot aan de Oranje rivier uitstrekt. Het is een woeste dorre streek, behalve na zware regens, wanneer zij met hoog en voedzaam gras overdekt wordt. De weinige inwoners zijn eenige trekboeren, Koranna's, Namaqua's en Boesmans.
- Caledon.** Eene Afd. van de W. Provincie, groot 1519 □ mijlen met 11,335 inwoners. Zij is uitmuntend voor schapen en ook timmerhout schijnt men er met voordeel te kunnen aanplanten. Bij de hoofdstad Caledon vindt men uitmuntende heete bronnen. Een ander dorp in deze Afd. is Villiers dorp. Eene zendingspost der Hernhutters, Genadendal genaamd, is in deze Afd. en een bezoek overwaardig.
- Caledon-rivier.** De Caledon of de Mogakare der Basuto's, neemt haren oorsprong in de ontoegankelijke Maluti en Quathlamba bergen, in de nabijheid van de bronnen der Oranje rivier. Zij heeft een lengte van 220 mijlen en vereenigt zich met de Oranje rivier na de kleine Caledon en andere stroomen te hebben opgenomen.
- Calvinia.** Eene Afd. in het N. W.; 26,083 □ mijlen groot met eene bevolking van 7,394. Zij is een uitgestrekt weidveld, onderhevig aan zware droogten en zonder vaste stroomen. Een gedeelte er van, de Hantam genaamd, is beter van water voorzien, en uitmuntend voor paarden en hoornvee.

- Camdeboo.** Deze streek aan den voet der Sneeuwbergen in Afd. Graaff Reinet, is uitmuntend voor schapen en ook voor hoornvee, de voornaamste stad is Aberdeen. Uitgebreide steenkolenvelden bestaan hier.
- Cango.** Eene uiterst vruchtbare vallei in de Zwarte bergen niet ver van Oudtshoorn, waar men de beroemde Cango grotten vindt, die met de fraaiste onderaardsche hollen in de wereld kunnen wedijveren, en bezocht en beschreven zijn door den Hr. G. Thompson in 1824 en door Luitenant Sherwill in 1835.
- Carnarvon.** Zie Schietfontein.
- Cederbergen.** Een hooge bergreeks op de Oostzijde der Olifantsriviervallei in de Afd. Clanwilliam, rijk aan Kaapsche cederboomen. De hoogste top is Sneeuwkop 6,335 voet.
- Ceres.** Een dorp in de Afd. Tulbagh aan den grooten weg van de Kaapstad naar Beaufort-West. Het is een bloeiend dorp in een hooge en gezonde streek 75 mijlen van Kaapstad.
- Chumie.** Eene rivier tusschen de distrikten Victoria Oost en King Williamstown.
- Clanwilliam.** Vroeger een zeer uitgebreide en thans nog eene belangrijke Afd. der Westelijke Provincie, die de vallei der Olifants-rivier en een groote uitgestrektheid van bergen en karoovelden aan weerszijden daarvan insluit. Het klimaat is in den zomer zeer heet maar koud in den winter, en de communicatie is ten gevolge van het diepe zand en de heuvelachtige oppervlakte, in vergelijking met andere deelen der kolonie, moeielijk. De hitte in de hoofstad Clanwilliam is ten gevolge harer ligging tusschen hooge bergen, vreeselijk.
- Claremont.** Een dorp vlak bij de Kaapstad, waar vele rijke kooplieden hunne villa's hebben, en dat in de schaduw van het meest schilderachtig gedeelte van de Tafelberg gelegen is.
- Cogmans-kloof.** Een pas in de Lange bergen; aan het eind van welke het dorp Robertson gelegen is.
- Colesberg.** Deze Noordelijke Afd. heeft eene oppervlakte van 5762 □ mijlen met 10.368 inwoners en bestaat uit een hooge met heuvelen bedekte vlakte, die zonder boomen is; vroeger werden deze vlakten bewoond door onmetelijke kudden

- groot wild en waren een geliefkoosde schuilplaats der nu zeldzaam geworden gemsbok. Het is een uitmuntende streek voor de schapen en struisvogelboerderij. Colesberg, de voornaamste stad, is gelegen aan den grooten weg naar Bloemfontein, zoowel van Kaapstad als van Port Elizabeth, en de spoorweg zal waarschijnlijk ook tot daar verlengd worden.
- Cometjiesdrift** is gelegen aan de Groot Vischrivier. Het was vroeger een belangrijke militaire post, maar de kazernen enz. in 1845 opgericht, zijn nu afgebroken en de materialen voor het bouwen eener brug voor de Vischrivier gebruikt.
- Compas-berg.** Een hooge berg in het distrikt Graaf Reinet en het hoogste punt van het groot Sneeuwgebergte. Op oudere kaarten staat zijne hoogte als 10,000 voet opgegeven, maar latere metingen hebben bewezen dat die niet meer dan 7800 vt. bedraagt. De Groot Viech, de Zeekoe, de Zondags en Buffelsrivieren vloeijen in alle richtingen van het kompas er van af; van daar de naam.
- Cradoek.** Een Afd. 3247 □ mijlen groot met 12084 zielen. De oppervlakte bestaat uit een hoog plateau 3000 voet boven de zee, door bergen omringd die omtrent 2000 voet hooger zijn. Het klimaat is alom bekend als hoogst gezond, vooral voor longkwalen. Het is een van de meest wol opleverende distrikten, maar hout is er schaarsch. De hoofdstad Cradoek met 1712 inwoners, is door een spoorweg met Port Elizabeth verbonden.
- Darling.** Een dorp in de Afd. Malmesbry, 24 mijlen ten N. van Kaapstad,
- Debe Nek,** plaats waar een groote veldslag tegen de Kaffers geleverd is.
- Diamantvelden.** Zie Griqualand West.
- Disselsdorp.** Een zendingspost in het distrikt Oudshoorn, met 544 inwoners, voornamentlijk Hottentotten.
- Donkin baai** gelegen op de Westkust der Kolonie; koren uit de Kaapstad voor de afdeelingen Clanwilliam en Calvinia wordt hier ontscheept.
- Dordrecht.** De hoofdstad van de Afd. Wodehouse met 800 inwoners. Kostbare steenkolenvelden zijn in de nabijheid ontdekt.

Drakens bergen. Naam gegeven aan een gedeelte van het Quath of Katlamba gebergte, de grens vormende tusschen Natal, de Republieken en Basutoland. Aan de zijde van de kust verheffen zij zich steil, en zijn op sommige plaatsen 9000 voet hoog maar nog weinig bekend. De Oranje-, Vaal-, Tugela, Umzinculu en verscheidene andere groote rivieren ontspringen hier.

Drakenstein. Een vruchtbaar gedeelte van de Paarlische Afd. door de Bergrivier besproeid en rijk in wijn en koren. De bevolking is omtrent 12000 zielen.

Durban. Een dorp in de Kaapsche Afd., aan den weg naar Malmesbury met 750 inwoners. Het ligt omtrent 10 mijlen van de Kaapstad.

Durban. De voornaamste zoo niet de eenige haven der kolonie Natal. 29° , $50'$, Z. Br. en 31° , $10'$, O. Lengte. De stad is regelmatig gebouwd en heeft een bevolking van 13,218 inwoners. De haven heeft reeds groote sommen gekost en is nog ver van volmaakt. Er is een vuurtoren, en spoorweg naar Maritzburg. Durban werd gesticht in 1842 en is de oudste stad in de Kolonie.

Ebenezer. Een zendingsstation in het distrikt Clanwilliam bij den mond van de Olifantsrivier behoorende aan het Rijnsche Genootschap met een inboorling-bevolking van 289, meest Hottentotten.

Ecce Pas. Een romantische bergpas tusschen Grahamstown en Fort Beaufort.

Eerste Rivier. Een station aan den Kaapschen spoorweg, aldus genoemd omdat men daar de eerste rivier op den weg naar het binnenland passeert.

Elim, een zendingspost in de Afd. Bredasdorp, met een inboorling-bevolking van 936 zielen, waarvan slechts 18 tot het ras der Hottentotten behooren.

Elizabeth (Port.) Een distrikt in de O. Provincie met eene oppervlakte van 251 □ mijlen en eene bevolking, die der stad niet medegerekend, van 1679 zielen. Er is weinig water en hout, en het ziet er dor uit. Walmer en Korsten zijn twee aangename dorpen in de nabijheid van Port Elizabeth. Zie Bethelsdorp.

Elizabeth (Port.) De hoofdstad van de afdeeling en de voornaamste zeehaven en handelstad van de O. Provincie. Zij werd gesticht in 1820 en heeft nu eene bevolking van 13,049 inwoners. Het is een drukke, bedrijvige, bloeiende stad, maargeheel Engelsch. Men vindt er een groot aantal prachtige winkels en magazijnen en drie of vier banken, een openbare bibliotheek, verscheidene assurance maatschappijen, een hospitaal, verscheidene kerken, gasverlichting, kazernen enz. maar het meest noodige, een dok, ontbreekt tot nu toe. Bovendien is de watertoevoer, tengevolge van plaatselijke moeilijkheden, gebrekkig. Port Elizabeth is het eindstation van de Middenlandsche en Noord Oostelijke spoorwegen. De ankerplaats staat ongelukkig bloot aan de stormen uit het Z. O., en de sommen die tot nu toe aan de verbetering der havenwerken besteed zijn, hebben nog zeer weinig vrucht gedragen. De inwoners die er met recht trotsch op zijn, de meest werkzame, bedrijvige en ondernemende gemeente van het Anglo-Saxische ras in Z. A. uit te maken, hebben hun plaatselijk bestuur voor al wat de stad betreft. Zij zijn tevens gastvrij, en ontvangen ieder nieuw aangekomen Engelschman met de grootste hartelijkheid. De stad ziet er van den zeekant dor en treurig uit, tengevolge van het gebrek aan boomen. Bijna al de handel van de O. grenzen en het binnenland gaat over Port Elisabeth, en hare straten en markten leveren een tooneel van bedrijvigheid op, waarvan men in Afrika niet licht de wedergade zal vinden.

Enon. Een oude Hernhutterszendelingspost in de dichte bosschen van den Zuurberg in het distrikt Uitenhage. Wilde olifanten en buffels worden nog in de naburige wouden gevonden.

Fauresmith. De naam van een distrikt en dorp in den Vrijstaat, omtrent 50 mijlen Z. W. van Bloemfontein, gelegen aan een tak van de Kromme Elboogspruit, aan den grooten weg tusschen Colesbergen en Bloemfontein.

Franschoek. Een streek in de Paarlische Afd. waar de eerste Hugenoten, die na de herroeping van het Edict van Nantes naar de Kaap kwamen, zich nederzetten, vele bekende plaat-

sen in het distrikt dragen nog de namen van de Fransche volkplanters. Het is wel bevolkt en telt 1150 inwoners.

Frazersburg. Een Afd. ten N. van het Roggeveld en de Nieuwveld-bergen met een oppervlakte van 23,149 □ mijlen en een bevolking van 9060 zielen. Een groot deel er van is zoogenaamd Trekveld, bewoond door boeren die steeds met hun vee rondtrekken naar de plaatsen waar de regens gevallen zijn. Het land loopt naar de Oranjerivier af en wordt doorsneden door de drooge kanalen van de Hartbeest, Zak, en andere perodieke stroomen.

Gaikas kop of Luheri. Een welbekende berg (6.543 vt.) tusschen de Katrivier en de Amatola bergen: bekend door de signaalvuren die de Kaffers in oorlogstijden hier ontstaken.

Hij heet naar het opperhoofd Gaika en op den top heeft men een prachtig vergezicht.

Gamtoos. Een aanzienlijke rivier, in de Afd. Uitenhage en Humansdorp; in St. Francis stort zij zich in den Indischen Oceaan.

Gauritz-rivier, gewoonlijk Gaus-rivier genoemd, wordt gevormd door vereenigde stroomen van de Gamka, (Leeuw rivier), de Dwijka (Rhinoceros rivier), de Buffels, Touw en Oostelijke Olifants rivieren en andere periodieke stroomen die de stortregens der Karroo, en de Zwarte en Lange bergen opvangen. De wateren van de Karroo breken zich een baan door de Zwarte bergen in vreeselijke kloven, die door Lichtenstein beschreven zijn, en die o. a. zegt: „Wij zagen hier sommige van de kolossaalste rotsblokken, die ergens in de wereld gevonden worden.”

De Olifants rivier vormt met de Gauritz-rivier een zijdelijke vereeniging van Oost naar West, door een vruchtbare streek langs het dorp Oudtshoorn loopende. De bronnen der Gamka zijn in de Nieuwvelds bergen bij de stad Beaufort, en deze rivier loopt door de zoogenaamde Gouph, een Hott. woord dat vet of vruchtbaar beteekent. De Dwijka ontspringt Westwaarts in de Roggevelds bergen.

Genadendal. Een beroemde Hernhutter zendingspost in de Afd. Caledon; bevolking 2524.

George. Eene Afd. langs de Zuidkust der W. Provincie met een oppervlakte van 2,600 □ mijlen en eene bevolking van 10658. Men beschouwt haar als een der meest vruchtbare Afd. der Kolonie, en zij is rijkelijk van hout en water voorzien. Vele kleine bergstroomen doorsnijden de kustlijn en maken het reizen er langs moeilijk. De groote weg van de Kaapstad naar de grenzen gaat door de Lang-kloof, die men van de kust af bestijgt door de Montagupas in de Outeniqua bergen. De hoofdstad George Town is goed aangelegd en rijkelijk van water voorzien; zij heeft eene bevolking van 2000 zielen. Langs de kust tusschen George Town en de Knysna vindt men verscheidene fraaie meeren.

Goudinie. Eene vruchtbare streek in de Afd. Worcester, langs de Breede rivier, beroemd om de prachtige rozijnen. De naam is van Hottentotschen oorsprong.

Graaff Reinet. Eene der meest belangrijke en vroeger eene der grootste afdeelingen van de Kaapkolonie. Zij heeft eene oppervlakte van 3792 □ mijlen met eene bevolking van 16,940. Een groot deel der oppervlakte is bergachtig daar het Groot Sneeuwberg gebergte op sommige plaatsen eene hoogte van 7000 voet en meer bereikt (zie Compasberg) en de valleijen zijn goed van water voorzien. Langs den voet der bergen vindt men een karroostreek, Camdeboo genaamd (zie C). De streek boven op de bergen noemt men het Koude of het Winterveld, zij is slecht van hout voorzien en door hare hooge ligging zeer koud in den winter. De voor-naamste rivier is de Zondagsrivier met hare zijtakken.

Graaff Reinet (Stad) is gelegen in een vallei van de sneeuwbergen aan een tak van de Zondagsrivier. Het is een bloeiende binnenlandsche stad in 1784 gesticht. De straten, zooals in bijna alle Hollandsche steden in de Kolonie, snijden elkaar in rechte hoeken, zijn met boomen beplant en besproeid door water dat uit de rivier geleid wordt. Door de nabij zijnde hooge bergen is het er in den zomer zeer warm, en koud in den winter. Zij heeft 4,562 inwoners, 3 banken, verscheidene kerken en andere instellingen. Graaff Reinet is het eindstation van den spoorweg van Port-Elizabeth. (Uitenhage).

Grahams stad is de voornaamste stad van de O. Provincie, en is gelegen in de Afd. Albany. Zij heeft 7000 inwoners, is de zetel van een Anglikaanschen bisschop, en heeft talrijke kerken, militaire kazernen, banken en andere publieke gebouwen. Water is er overvloedig maar tot nog toe is er geen gaslicht. Zij is het middelpunt van een aanmerkelijken handel met het binnenland en door een spoorweg met Port-Elizabet verbonden. De nieuw gevormde haven Port-Alfred aan den mond van de Kowie ligt er 28 mijlen vandaan en zal er weldra door een spoorweg mede verbonden zijn. Uitmuntende rijwegen leiden van Grahamstad naar King Williamstown, Cradock en Fort Beaufort.

Griqualand West. Een distrikt ten N. der Oranje rivier in 1871 aan het Britsche Rijk geannexeerd, is beter bekend onder den naam van de Diamantsvelden. Vroeger behoorde het aan Waterboer, een Griqua opperhoofd, die zijn rechten op het Eng. Gouvernement overdroeg. Het beslaat omtrent 2500 □ mijlen. De delverijen worden verdeeld in natte en drooge, d. i. waar men water gebruikt bij het doorzoeken van den grond, of niet. Tot de eersten behooren Pniel, Ca-woods Hope, Hebron, Klipdrift en Gong-Cong, maar de meesten er van zijn nu verlaten. Tot de drooge delverijen, omtrent 25 mijlen Z. Oostwaarts, behooren du Toits pan, de Beers en Kimberley, welk laatste de zetel van het Gouvernement is. De diamantvelden zijn van de Kaapstad 658 mijlen, van Port Elizabeth 441, van Oost London 445, van Grahamstad 396 en van Port Natal 467 Eng. mijlen.

Griqua's of Basterds. Een gemengd ras afkomstig van blanke vaders en kleurling-moeders, die in het begin der tegenwoordige eeuw uit de Kolonie verhuisden, en zich onder de opperhoofden Waterboer en Kok langs den rechteroever der Oranje- en Vaal rivieren vestigden. De onderdanen van Kok verhuisden in 1852 weder naar een streek, Nomansland genaamd, die nu ook bij de Kolonie gehecht is, doch Waterboers menschen wonen nog in het gebied van Griqualand West. Als een natie schijnt de Griqua al de ondeugden, en zeer weinig van de goede eigenschappen der beide rassen

- te bezitten, maar zij zijn meer naar den kleurling dan naar den Europeschen kant.
- Groene Kloof.** Een oude Hernhutter zendingspost in de Afd. Malsmesbury, waar verscheiden honderde inboorlingen, voornamelijk Hottentotten, wonen. Zij bestaat door eigen middelen en is wel een bezoek waard.
- Hankey.** Een zendingsstation van het Lond. Zending Genootschap in de Afdeeling Humansdorp met eene bevolking van 1081 zielen, die door het graven eener tunnel door een harde rots, water genoeg uit de Gamtoos rivier hebben geleid om \pm 300 morgen ploegbaar land in de nederzetting te besproeijen, een voorbeeld dat wel meer navolging verdiende.
- Hanover.** Een dorp in de Afd. Colesberg met een bevolking van 541 inwoners. Het ligt aan de Zeekoerivier en de overleden President Burgers stond hier lang als Predikant.
- Hantam (Oost).** Een streek in het W. deel der Afd. Albert, bestaande uit hooggelegen bergruggen, en zeer gezond voor paarden in tijd van paardenziekte.
- Hantam (West).** Een dergelijke streek als de voorgaande in Calvinia, waarheen de boeren hunne paarden zenden als er een epidemie onder deze dieren heerscht. Het is een groote, van boven vlakke berg.
- Hardeveld.** Een dorre, drooge en bergachtige streek ten N. van de westelijke Olifantsrivier in de Afd. Clanwilliam, die echter zeer geschikt voor de struisvogelteelt is. De groote weg van de Kaapstad naar de kopermijnen in Namaqualand loopt er door heen.
- Harrismith.** Een Vrijstaatsch dorp bij de Drakensberg en op den grooten weg naar Natal. Het is de zetel van een landdorst. Ofschoon het land er omheen een eentoonig gezicht oplevert, is het een zeer goed weideveld.
- Heald town.** Een Wesleyaansche zendingspost in de Afd. Fort Beaufort, prachtig gelegen. Er zijn omtrent 2579 inwoners, meestal Fingo's en het is een van de belangrijkste zendingstations in de Kolonie. In den Kafferoorlog van 1848 werd zij verbrand, maar is sinds dien tijd herbouwd.
- Heerenlogement.** Een boerenhoeve en uitspanplaats in de Afd.

Clanwilliam, aan den weg tusschen de Kaapstad en de kopermijnen. Hier is eene spelonk waarin men de namen van Le Vaillant, Alexander, en andere beroemde vroegere reizigers op den rotsmuur geschreven vindt.

Heidelberg. Een dorp in het distr. Swellendam aan den grooten weg van de Oostelijke grens naar de Kaapstad, waarvan het circa 170 mijlen aflight.

Heidelberg. Een distrikt in de Transvaal, langs welks zuidelijken kant de Vaalrivier een grensrivier begint te worden. Het is rijk aan graslanden en goed voor landbouw en veeteelt, heeft een heerlijk klimaat, en eene gemakkelijke gemeenschap met den Vrijstaat. Naar het N. loopt de groote weg naar Pretoria. Heidelberg, de hoofdstad, is beroemd geworden in den laatsten oorlog als de zetelplaats van het toenmalige Gouvernement.

Helena-baai. Een groote baai op de W. kust. N. van Sandanha-baai. Zij is open voor de N. W. stormen maar beschermd tegen de Zuid Ooster. Zij is gelegen in de Afd. Piquetberg en er is een aanmerkelijke handel met kleine kotters op de Kaapstad.

Hertzog. Een dorp in het distr. Stockenstrom omtrent 32 mijlen ten N. van Fort Beaufort.

Honden-klipbaai. Een baai op de W. kust van de Afd. Namaqualand, vroeger de voorname inscheephaven van de eits uit de naburige kopermijnen, maar welke nu meestal van Port Nolloth (q. v.) gescheept wordt. Het is een dorre, zeer slecht van drinkwater voorziene plaats, met eene niet al te beste reede en er wordt slechts geringe handel gedreven.

Hope Town. Eene Afd. in het N. der Kolonie met eene oppervlakte van 5,154 □ mijlen en eene bevolking van 6,143 inwoners. De oppervlakte en grond gelijkt op die van de Colesberg en Victoria Afd. Het dorp Hope Town, 580 mijlen ten N. O. van de Kaapstad en 400 van Port Elizabeth, is gelegen op de oevers der Oranje rivier, waarover hier een brug is. De groote passage van het W. deel der Kolonie naar den Vrijstaat en Diamantvelden gaat over dit dorp.

Humansdorp. Eene Afd. in de Oostelijke provincie, heeft een

- te bezitten, maar zij zijn meer naar den kleurling dan naar den Europeschen kant.
- Groene Kloof.** Een oude Hernhutter zendingspost in de Afd. Malsmesbury, waar verscheiden honderde inboorlingen, voornamelijk Hottentotten, wonen. Zij bestaat door eigen middelen en is wel een bezoek waard.
- Hankey.** Een zendingsstation van het Lond. Zending Genootschap in de Afdeeling Humansdorp met eene bevolking van 1081 zielen, die door het graven eener tunnel door een harde rots, water genoeg uit de Gamtoos rivier hebben geleid om \pm 300 morgen ploegbaar land in de nederzetting te besproeijen, een voorbeeld dat wel meer navolging verdiende.
- Hanover.** Een dorp in de Afd. Colesberg met een bevolking van 541 inwoners. Het ligt aan de Zeekoerivier en de overleden President Burgers stond hier lang als Predikant.
- Hantam (Oost).** Een streek in het W. deel der Afd. Albert, bestaande uit hooggelegen berggruggen, en zeer gezond voor paarden in tijd van paardenziekte.
- Hantam (West).** Een dergelijke streek als de voorgaande in Calvinia, waarheen de boeren hunne paarden zenden als er een epidemie onder deze dieren heerscht. Het is een groote, van boven vlakke berg.
- Hardeveld.** Een dorre, drooge en bergachtige streek ten N. van de westelijke Olifantsrivier in de Afd. Clanwilliam, die echter zeer geschikt voor de struisvogelteelt is. De groote weg van de Kaapstad naar de kopermijnen in Namaqualand loopt er door heen.
- Harrismith.** Een Vrijstaatsch dorp bij de Drakensberg en op den grooten weg naar Natal. Het is de zetel van een landdrost. Ofschoon het land er omheen een eentoonig gezicht oplevert, is het een zeer goed weideveld.
- Heald town.** Een Wesleyaansche zendingspost in de Afd. Fort Beaufort, prachtig gelegen. Er zijn omtrent 2579 inwoners, meestal Fingo's en het is een van de belangrijkste zendingsstations in de Kolonie. In den Kafferoorlog van 1848 werd zij verbrand, maar is sinds dien tijd herbouwd.
- Heerenlogement.** Een boerenhoeve en uitspanplaats in de Afd.

Clanwilliam, aan den weg tusschen de Kaapstad en de kopermijnen. Hier is eene spelonk waarin men de namen van Le Vaillant, Alexander, en andere beroemde vroegere reizigers op den rotsmuur geschreven vindt.

Heidelberg. Een dorp in het distr. Swellendam aan den grooten weg van de Oostelijke grens naar de Kaapstad, waarvan het circa 170 mijlen aflight.

Heidelberg. Een distrikt in de Transvaal, langs welks zuidelijken kant de Vaalrivier een grensrivier begint te worden. Het is rijk aan graslanden en goed voor landbouw en veeteelt, heeft een heerlijk klimaat, en eene gemakkelijke gemeenschap met den Vrijstaat. Naar het N. loopt de groote weg naar Pretoria. Heidelberg, de hoofdstad, is beroemd geworden in den laatsten oorlog als de zetelplaats van het toenmalige Gouvernement.

Helena-baai. Een groote baai op de W. kust. N. van Saldanha-baai. Zij is open voor de N. W. stormen maar beschermd tegen de Zuid Ooster. Zij is gelegen in de Afd. Piquetberg en er is een aanmerkelijke handel met kleine kotters op de Kaapstad.

Hertzog. Een dorp in het distr. Stockenstrom omtrent 32 mijlen ten N. van Fort Beaufort.

Honden-klipbaai. Een baai op de W. kust van de Afd. Namaqualand, vroeger de voorname inscheephaven van de erts uit de naburige kopermijnen, maar welke nu meestal van Port Nolloth (q. v.) gescheept wordt. Het is een dorre, zeer slecht van drinkwater voorziene plaats, met eene niet al te beste reede en er wordt slechts geringe handel gedreven.

Hope Town. Eene Afd. in het N. der Kolonie met eene oppervlakte van 5,154 □ mijlen en eene bevolking van 6,143 inwoners. De oppervlakte en grond gelijkt op die van de Colesberg en Victoria Afd. Het dorp Hope Town, 580 mijlen ten N. O. van de Kaapstad en 400 van Port Elizabeth, is gelegen op de oevers der Oranje rivier, waarover hier een brug is. De groote passage van het W. deel der Kolonie naar den Vrijstaat en Diamantvelden gaat over dit dorp.

Humansdorp. Eene Afd. in de Oostelijke provincie, heeft een

oppervlakte van 2430 □ mijlen met een bevolking van 7,587. Het is eene gebroken en bergachtige streek tusschen de kust en de Winterhoekbergen. Het dorp Humans-dorp ligt omtrent 4 mijlen van kaap Francis en heeft eene bevolking van 377 zielen. Er is veel kostbaar timmerhout in de Zitzi Kamma boschen, maar landbouw en veeteelt zijn voor als nog de voornaamste bedrijven. De groote weg van Kaapstad naar Port Elizabeth loopt door de Afd.

Jansenville. Een dorp in de Afd. Uitenhage op den linkeroever van de Zondagsrivier omtrent 100 mijlen ten N. van Port Elizabeth in de zoogenaamde Zwarte Ruggens. De bevolking bedraagt 407.

Kaapkolonie. De grens der Kaapkolonie heeft zich sinds hare stichting in 1652 van af Zoutrivier op een kanonschot afstands van de Kaapstad, ten Noorden zoo ver uitgebreid als de Walvisch-baai, en ten Oosten als de Mont aux Sources, een oppervlakte van bijna 300.000 □ mijlen.

Kaapsche Afdeeling bevat het land in de buurt van Kaapstad, de hellingen van den Tafelberg en den vroegeren omtrek der oorspronkelijke Kolonie. Zij is slechts 722 □ mijlen groot met eene bevolking van 57,319 zielen. Men vindt er de dorpen Mowbray, Claremont, Papendorp, Rondebosch, Wijnberg, Newlands en Groene Punt; behalve ontelbare prachtige villa's van de rijkere kooplieden, en zij levert een aaneenschakeling op van schoone en romantische natuurtooneelen.

Kaapstad, de zetel van het Koloniale Gouvernement, en de voornaamste plaats van Z.-Afrika, werd door van Riebeeck gesticht in 1652 en bestond, zooals alle steden uit die dagen uit eenige losse groepen huizen, beschermd door een kasteel, welk laatste, ofschoon naar alle regelen der toenmalige versterkingskunst gebouwd, toch volmaakt nutteloos was, daar het aan drie zijden door de omringende bergen bestreken werd. Zij heeft eene bevolking van 33,239 zielen, waaronder verscheidene duizenden Mahomedaansche Maleijers, de afstammelingen van de slaven der vroegere Oost-Indische Compagnie. Men vindt er tal van kerken, verscheidene banken en verzekeringsmaatschappijen, een museum en bibliotheek, gasver-

lichting, een droog dok behalve de prachtige dokken en zeebreker die bijna een millioen Pond Sterl. gekost hebben. De Kaapstad wordt goed voorzien van provisien en hare voorsteden zijn gezond en schilderachtig. Van de Kaapstad kan men al de voornaamste steden in de Kolonie per spoor, postkar of wagen bereiken. Naar Port Elizabeth, Natal en de andere kusthavens varen er dagelijks stoomschepen.

Kaffraria. Tegenwoordig het Transkeische genaamd, ligt tuschen de Keirivier en Natal, en is eenigen tijd geleden aan de Kolonie gehecht. Het is goed van water en hout voorzien en heeft over het geheel een rijken en vruchtbaren bodem. Hier bestaan nog geene gemaakte wegen of bruggen, waardoor de communicatie na hevige regens zeer bezwaarlijk wordt. Het aantal der nog onafhankelijke Kaffers is moeilijk te bepalen, maar op goed gezag meent men dat niet meer dan 220,000 te bedragen. Geene der rivieren zijn bevaarbaar. De kust is rotsachtig en gevaarlijk, en er zijn weinig geschikte ankerplaatsen. De Amapondo Kaffers wonen het naast aan Natal, en de Amagcaleka aan de kuststreek bij de Kei. Het is slechts een kwestie van tijd, om al de Amapondo's onder Britsch gebied te brengen en zoo een aaneengesloten kolonie te vormen van Tafelbaai naar Natal en later wellicht tot aan Delagoa-baai. Het Transkeische gebied dat door de Fingo's bewoond wordt staat reeds onder Engelsch bestuur, zooals ook het geval is met Tamboekieland, Nomansland of Griqualand Oost, de Idutywya Reserve, Gcalekaland en Bomvanaland.

Kaffraria (Britsch.) De streek tuschen de Keiskamma en Keirivieren, eerst, in 1847 onder een afzonderlijke jurisdictie aan de Kolonie geannexeerd, maar sinds 1866 met de Kolonie vereenigd, waarvan het nu de beide Afd. King Williamstown en Oost London uitmaakt, die in het Kaapsche Parlement vertegenwoordigd zijn. De naam Britsch Kaffraria is nu niet langer in gebruik. Oost London en King Williamstown zijn beiden uitmuntend voor landbouw en veeveelt. De haven van Oost London is een van de meest bloeiende in de Kolonie. Deze distrikten zijn even schoon als vruchtbaar.

Kaga berg, een zijtak van het groot Winterberg gebergte, die dicht met hout begroeid is, en vele steden der O. Provincie van ruw timmerhout voorziet.

Kalihari is de naam van een drooge onvruchtbare streek, ten N. van de Oranje rivier, tot nabij het meer Nyassa met een oppervlakte van bijna 200,000 □ mijlen. De bodem is rood zand, en met dichte lage heesters bedekt. Er is geen loopend water, ofschoon de weinige Boesmans die het bewonen hier en daar in de drooge rivierbeddingen water weten te vinden. Tengevolge van dit gebrek aan water wordt de Kalihari zelfs door de inboorlingen zelden doorgetrokken. Zie de reizen van Baines, Anderson, Livingstone, Moffat en anderen.

Kalkbaai. Een kleine baai en badplaats op de W. kust van Falsbaai, omtrent 18 mijlen van de Kaapstad, en in de zomermaanden een geliefkoosd verblijf voor de inwoners dier stad. Hier wordt overvloed van uitmuntende visch gevangen, waaronder sommige soorten die niet in Tafelbaai voorkomen.

Kamiesberg. Een hooge berg op de grens van Boesmanland en Klein Namaqualand, waarvan het hoogste punt, Welkom, 5130 vt. boven de zee is. Bij den top is de Wesleyaansche zendingsstatie Leliefontein gelegen, waar een groote streek uitmuntend land onder cultivatie is.

Kannaland of de Kleine Karroo. is een hooge vlakte tusschen de Lange en Zwartebergen omtrent 2000 voet boven de zee, en lager dan de Groote Karroo die de volgende trede opwaarts, naar de binnenlanden vormt. Zij ligt in de Afdelingen Robertson en Riversdale. De Cogmans-kloof en de Zeven Weekspoort zijn de toegangen tot deze karroo. Men vindt er de dorpen Montagu en Ladysmith en de Zendingstations Zoar en Amaliënstein.

Karreebergen. De naam van verschillende lage bergketenen die uit de Karroovlakten oprijzen, eene in Clanwilliam die te N. van de Olifantsrivier naar de Kamiesberg loopt. Een andere lange rij van geïsoleerde vlakgetopte heuvelen loopt door de distrikten Frazersburg en Victoria, omtrent 70 mijlen ten N. van de Nieuwe veldbergen.

Karoo is een oude Hottentotsche naam, dor of droog be- teekenende, en is sints onheugelijke tijden toegepast op het droog plateau in de W. Provincie, dat gelegen is tusschen de Roggeveld- en Nieuwveldbergen ten N. en de Kleine en Groote Zwartberg ten Z. Als een algemeene naam beteekent Karrooveld alle dorre grond in de Kolonie die dezelfde ge- aardheid heeft als de Groote Karroo, en die bestaat uit hard gebakken roode klei, gelegen in een bed van blauwe schis- tose leisteen.

Karroopoort. Een bergpas tusschen het Koud Bokkeveld en de Groote Karroo. De groote weg van de Kaapstad naar Beaufort gaat er door heen.

Katberg. Een hooge en steile bergreeks omtrent 5000 vt. ten N. van de Katrivier, Zij is een verlenging van het Groot-Wintergebergte ten W., en vereenigt zich met de Amatola en Chumiebergen ten O. Aan de kustzijde is zij steil en rijk met hout begroeid, maar de noordelijke of in- landsche zijde is vlak en zonder houtgewas. Over deze ber- gen loopt een uitmuntende weg.

Katrivier. Een oude Hottentotsche volkplanting, in 1819 na de uitdrijving van den stam der Gaika-kaffers gesticht. Na den opstand der Hottentotten in 1851 werd zij opge- broken en maakt nu het distrikt Stockenstroom uit. Het is 240 □ mijlen groot en heeft eene bevolking van 6,509 zielen van alle rassen. Het is een uiterst vruchtbare en schilderachtige landstreek. Zij bevat verscheidene dorpen en zendingstations. Seymour is de hoofdplaats. Bijna het ge- heele distrikt kan besproeid worden, en een talrijke bevol- king dragen.

Keiskamma hoek. Valleijen in de Amatola Bergen, waar de Keiskamma rivier in ontspringt, en vroeger de voornaamste sterkte der Gaika kaffers. Zij zijn nu bewoond door Duit- sche en Engelsche volksplanters en het is eene van de best van hout en water voorziene streken in de Kolonie, met een heerlijk klimaat en prachtige natuurafereelen.

Keiskammarrivier. Deze en de in de nabijheid gelegene Buf- alo gelijken meer op rivieren dan de drooge rivierbeddingen

der Westelijke karroo, daar hunne bedding minder diep is en zij door ontelbare bronnen gevoed worden.

Keirivier (Groot.) Er is, wat ten minste de bovenloop aangaat, geen meer interessante rivier in Zuid-Afrika dan de Kei. De talrijke beken en kleinere stroomen zooals de Indwe en Klipplaat, die bijna gelijk loopen met hunne vruchtbare oevers aan beide zijden, en zoowel voor besproeiing als waterkracht te gebruiken zijn, vinden bijna nergens in Z. Afrika hun gelijken.

Kimberley. De zetel van het Gouvernement in de Diamantvelden, ook bekend onder de namen van New Rush en Colesberg-kopje. Bij de telling in 1877 was de bevolking 13.190. Het ligt 20 mijlen ten Z. van Pniel.

King-Williamstown. Eene Afd. in 1866 gevormd van het Noordelijk deel van Britsch Kaffraria met eene oppervlakte van 1781 □ mijlen, en 106.640 inwoners voornamelijk Kaffers. Het is goed van hout en water voorzien. Er zijn hier verscheidene Duitsche dorpen gesticht, zooals Stutterheim, Potsdam, Berlin en andere, door de soldaten van het ontbonden Duitsche vreemdenlegioen.

King-Williams Town is een groote stad, de hoofdstad van de Afd. van denzelfden naam. Er zijn ruime kazernen, pakhuizen, magazijnen en andere militaire gebouwen, en het is aangenaam gelegen aan de oevers der Buffalo, die voor besproeiingsdoeleinden wordt uitgeleid. Er zijn meer dan 5000 inwoners, een aanmerkelijke handel, en het is door een spoorweg met Oost Londen verbonden.

Klipdrift, thans Barkly op den N. oever der Vaalrivier is een plaats waar vele diamanten gevonden zijn, en de eenige van de rivierdelverijen die een dorp gebleven is.

Knysna. Eene Afdeeling rijk aan prachtige bosschen tusschen de Outeniqua bergen en de zee, die nog tot schuilplaats verstrekken aan talrijke olifanten en buffels. Het heeft eene oppervlakte van 524 □ mijlen, met 3218 zielen. Plettenbergs baai, een goede inscheephaven voor timmerhout in dit distrikt, waar men ook de dorpen Belvedere en Newhaven vindt.

De Knysna baai is de beste natuurlijke haven voor den kusthandel in de Kolonie. De bosschen zoowel als de olifanten worden door Gouvernements bepalingen beschermd tegen algemeene uitroeijing.

Knysna rivier en het daaraan verbonden meer, leveren de meest prachtige natuurtooneelen op.

Koonap is eenē streek lands in de Afd. Fort Beaufort, gelegen aan de Koonap rivier, en eenige van de beste schapenplaatsen der O. Provincie bevattende. Zij is rijkelijk van water voorzien, en brengt overvloed van zoet gras voort.

Korannas, een stam van Hottentotsche afkomst die, zonder vaste woonplaatsen te hebben, langs Oranje rivier, Boesmanland en de streek ten N. daarvan rondtrekt.

Kowie rivier ontspringt op de vlakte waar Grahamstad gelegen is, en vormt aan hare monding nu de haven dier stad.

Koudeveld berg. Eene bergreeks in de buurt van Graaf Reinets en Murraysburg met een zeer koud klimaat in den winter.

Kroomie bergen. Eene verlenging van de Kagaberg die het verbindt met den Katberg. Zij is gelegen in de distrikten Fort Beaufort en Bedford en brengt uitmuntend timmerhout voort, voornamelijk geelhout en stinkhout, hetgeen hier zeer groot wordt.

Lady smith. Een dorp vroeger in de Afd. Riversdale bij den ingang van Zevenweeksch Poort. Het heeft eene bevolking van 400, en is omtrent 250 mijlen N. O. van de Kaapstad gelegen.

Lamberts baai. Eene kleine baai op de Westkust, eenige mijlen van Donkinbaai, waarop zij sprekend gelijkt. Zij is gelegen in het distrikt Piquetberg dat veel graan voortbrengt, dat van hier naar de Kaap gescheept wordt.

Lange bergen. De belangrijke bergketen loopende van de Breede naar de Gamtoosrivier, de kust van het eerste plateau scheidende. Sommige punten bereiken eene hoogte van 5000 vt. De kloven aan de kustzijde zijn rijkelijk van water voorzien. De groote weg van de Kaapstad naar de O. grenzen loopt langs den voet dezer bergen. Men vindt verschillende bergreeksen van dezen naam in de Kolonie.

Lange Kloof. Een lange en nauwe pas in de Afd. George tusschen de eerste en tweede bergreeks van de kust af, door welke de groote weg van de Kaap naar Port-Elizabeth loopt. Al de stroomen welke haar doorsnijden loopen N. in de Olifantsrivier. De er in gelegen boerenplaatsen zijn zeer kostbaar en leveren veel wijn en tabak op. Een pas gemaakte weg heeft ook eene communicatie met de Knijnsna bosschen geopend.

Lijdenburg. Een dorp in de Transvaalsche Republiek, omtrent 180 mijlen (Eng.) ten N. van Pretoria, is reeds geheel onder de keerkringen gelegen, en munt uit door vruchtbaarheid, rijkdom van water en weelderigen plantengroei. Het is omtrent 180 mijlen ten N. W. van Delagoa Baai op een plateau omtrent 3000 voet boven de zee, en men denkt er hard over om een spoorweg daarheen aan te leggen. De tusschenliggende kuststreek is hoogst ongezond.

Lelle fontein. Een zendingsstation van het Wesleyaansche Genootschap bijna op den top der Kamiesberg en in Namaqualand gelegen, met eene bevolking van 1300 zielen meest inboorlingen.

Leeuwen kop. De naam van een der drie voornaamste toppen van Tafelberg en zoo genoemd naar hare gelijkenis op het hoofd van een liggenden leeuw. De hoogte is omtrent 2200 voet. Op het uiteinde van den berg, de Leeuwenstaart genoemd, is de seinpost voor het binnenkomen der schepen, en valt precies ten één ure n. d. m. een tijdbal, om den waren Kaapschen tijd voor de schepen in de baai aan te geven.

London (Oost.) De zeehaven van de Afd. van dien naam ligt aan den mond van de Buffalo rivier, omtrent 36 mijlen ten Z. O. van King-Williams. Town. De rede is open en blootgesteld, maar men is nu druk aan havenwerken bezig. O. Londen is het eindstation van de spoorweglijn naar Queens-town. De handel van de plaats is in de laatste jaren verwonderlijk toegenomen.

London-Oost (Afdeeling van) Vroeger het Oostelijke deel van Britsch Kaffraria maar sinds 1866 eene afzonderlijke afdeeling vormende. Het heeft eene oppervlakte van 1225 □ mijlen

en een bevolking van 15,514. Er zijn verscheidene Duitsche dorpen in de Afdeeling.

Lijnden (Glen). Eene romantische vallei in het distrikt Bedford, beroemd als de plaats waar de Schotsche volkplanters onder den dichter Pringle zich hebben nedergezet, en wier afstammelingen nog in de nabijheid er van wonen.

Magalies of Cashanbergen. Een hooge bergreeks in de Transvaal van oost naar west loopende, omtrent 100 mijlen ten N. der Vaalrivier. Zij zijn rijk in koper- en loodmijnen en aan de Noordelijke zijde er van begint een geheel Tropisch klimaat.

Malmesbury. De naam van een vruchtbare Afd. van de West Provincie. Zij heeft eene oppervlakte van 2808 □ mijlen en eene bevolking van 18,069 zielen, waaronder berekend zijn de inwoners van verscheidene groote zendingsstations in de Afd. De grond is vruchtbaar, en er wordt veel koren gewonnen, voornamelijk in de streek die Zwartland genoemd wordt. Ook brengt zij paarden en hoornvee voort. De hoofdplaats is het dorp Malmesbury, 45 mijlen ten N. der Kaapstad, waarmede het door een takspoorweg verbonden is, met een bevolking van 1840 zielen.

Malutiebergen. Een hooge bergketen in Basutoland, bij de bronnen der Oranje rivier.

Mamre. Een groote zendelingsstatie van de Heurchutters in de Afd. Malmesbury, en beter bekend als Groene Kloof. De bevolking is 1800.

Manczana. Eene vruchtbare vallei in de Bedford Afd. met 1800 inwoners.

Marico. Het meest W. distrikt van de Transvaal. Het is een uiterst vruchtbaar distr., dat alle soorten van koren, tabak, indigo, suiker en koffij voortbrengt, en waar druiven en oranje appelen, timmerhout en alle soorten van groenten welig groeien. Groot en klein vee kan met voordeel aangehouden worden. Mineralen, leisteen en andere uitmuntende bouwmaterialen zijn er gevonden. De tsetse vlieg is hier onbekend.

Martinus Wesselstroom. De hoofdstad van het distrikt Wakkerstroom in de Transvaal, is op de Drakensbergen op een

- hoogte van 5300 vt. gelegen. Zij heeft een kerk, een markt, en een handel in timmerhout, paarden, huiden, wol en boter.
- Meiringspoort.** Een pas in de Groote Zwartbergen, door welke in 1858 een weg geopend is leidende van de Mosselbaai, naar Prins Albert en Beaufort West. Zij heeft een groote uitgestrektheid lands, dat vroeger weinig waard was, maar nu dagelijks meer voortbrengt, voor den handel opengesteld.
- Middelburg.** Een centrale Afd. van de Oostelijke Provincie met een oppervlakte van 2252 □ mijlen en eene bevolking van 5976. Zij is uitmuntend voor de schapenteelt geschikt, brengt veel wol voort, en wordt besproeid door sommige van de hoofdtakken der Groote Vischrivier. De hoofdstad is Middelburg, 552 mijlen van Kaapstad.
- Middelburg.** Een distrikt van de Transvaal vroeger een deel van Lijdenburg, en een tijd lang Nazareth genaamd. De Olifants rivier ontspringt in dit distrikt. Het is uitmuntend voor landbouw en veeteelt en onder de mineralen vindt men behalve steenkool, ijzer koper en kobalt.
- Mitchells Pas.** Een moeilijke bergengte, vroeger Mosterdshoek genaamd, en die eene vereeniging of liever eene verlenging van de lijn door Bains kloof over Wellington vormt, en een van de meest belangrijke verbindingspunten tusschen de Kaapstad en het binnenland is. Het dorp Ceres ligt aan het uiteinde, van waar de weg door Karroopoort, verder naar Beaufort West gaat.
- Montagu.** Een dorp in het distrikt Robertson, gelegen bij het begin eener bergpas in de Lange bergen, Cogmanskloof genaamd. Het heeft 1176 inwoners, en ligt in het midden van eene rijke en vruchtbare streek, die vooral uitmuntenden wijn oplevert.
- Montagu Pas.** Eene engte in de Outeniqua bergen in de Afd. George, langs welke de weg van Kaapstad van de kust af, het hooger gelegene plateau van Lange Kloof bestijgt. Zij werd in 1848 geopend, tegen een koste van 35,800 Ponden Stlg.
- Mont aux Sources.** Het hoogste gedeelte van de Quathlamba bergen, waar de Oranje, Vaal, Umzinvoobo, Tugela en an-

dere rivieren ontspringen. Hij is beschreven door de Fransche zendelingen en de hoogte wordt geschat op 10.000 vt.

Mosselbaal. Zie Aliwal Noord.

Murraysburg, is een hooge 4000 vt. boven de zee gelegen streek tusschen de Koudeveld en Sneeuwbergen, met een oppervlakte van 2200 □ mijlen en eene bevolking van 3771. Zij is goed van water maar slecht van hout voorzien, zeer koud in den winter maar gezond in den zomer.

Namaqualand (Groot) is de streek ten N. der Oranje rivier door de Namaqua's bewoond en gelegen tusschen de kust en de Kalihari woestijn.

Namaqualand (Klein.) Een Afd. in het N. gedeelte van de W. Provincie met een oppervlakte van 20685 □ mijlen en 12,283 zielen. Het is een groote uitgestrektheid woest en verlaten land, zonder water en waar bijna geen regen valt, en hoofdzakelijk van waarde om den onmetelijken rijkdom aan mineralen, die nog slechts voor een klein deel ontwikkeld is. Langs de kust is het land met dik zand overdekt, die het transport moeilijk maken, maar thans brengt een spoorweg het kopererts van de bergen naar de plaats waar het gescheept moet worden. De hoofdplaats is Springbok Fontein omtrent 60 mijlen van de kust, waar vroeger een zeer rijke kopermijn was, die niet langer bewerkt wordt. Andere mijnen zijn Ookiep, Concordia, Spektakel en Kodas aan de Oranje rivier. Er zijn verscheidene zendingstaties, van de Wesleyanen te Leliefontein, van het Rijnsch Genootschap te Steinkopf en Komagga's en van het Londonsche Zending Genootschap te Pella aan de Oranje rivier.

Natal in 1842 tot een Engelsche kolonie verklaard, is reeds in een ander gedeelte van dit werk uitvoerig beschreven. Het heeft een oppervlakte van 7000000 morgen en is zoo wat zoo groot als Schotland. Het bestaat uit eene opeenvolging van terrassen van de kust naar de binnenlanden en levert dus eene verscheidenheid van klimaat op, die van het tropische tot het Alpenklimaat varieert. Er is overvloed van water en hout, zoowel voor bouw als huiselijke doeleinden. De hoofdstad is Pieter Maritzburg (zie onder.)

Durban is de havenstad. Andere steden zijn Verulam, Lady-smith, Greytown, Weenen, Newcastle en Richmond. Natal is dus genoemd, omdat het door de Portugeezen op Kerst-dag (Dies natalis, geboortedag) ontdekt is.

Newcastle. Een dorp of stad in Natal, het hoofdkwartier der Engelschen in den oorlog tegen de Transvaal.

Newlands. Een dorp omtrent 4 mijlen van de Kaapstad aan den voet van Tafelberg, met fraaie natuurtooneelen en prachtige villa's.

Nieuw-Schotland. Het zuidelijke deel van het distrikt Lijdenburg in de Transvaal. Het is 250,000 morgen groot en werd als de plaats voor een Schotsche volksplanting uitgekozen door een ondernemenden Schot, den Hr. Mc Corkindale, en is geschikt voor veeteelt en landbouw. Het is omtrent 110 mijlen van Delagoa Baai en het was Mc Corkindale's plan om deze baai door een weg naar de Maputarivier, die voor kleine schepen een eind bevaarbaar is, te naderen. Bij het uitwerken van dit plan, stelde hij zich bloot aan het gevaar van de Delagoabaai-koorts, waarvan hij in 1871 als het slachtoffer viel.

Nieuw-Schotland zelf is merkwaardig gezond.

Nieuw Kloof. Een pas in de Bergrivier-bergen, leidende naar de stad Tulbagh, waar de spoorweg naar Worcester de eerste bergreeks naar de binnenlanden doorgaat.

Nieuwveld-Bergen. Eene belangrijke bergreeks in de Kaapkolonie, eene verlenging vormende met de Roggeveld bergen ten Westen en ten Oosten met de Kouvelds of Sneeuwbergen, als het ware de borstwering vormende van het hoogste plateau en aan de oude aardrijkskundigen bekend onder den naam van de ruggegraat van Z. Afrika. Steil aan de naar de kust gekeerde zijde dalen, zij aan de landzijde bijna onmerkbaar, groote, hooge vlakten vormende, die uitmunten de schapenweiden opleveren. Het hoogste punt, Bulbhoudersbank, eenige mijlen van de stad Beaufort W. gelegen is 7300 vt. boven de oppervlakte der zee, en de gemiddelde hoogte der bergketen kan op 5000 voet geschat worden, of 2000 vt. boven de Karoo, die aan haren voet

gelegen is. Alle rivieren die op de Noordelijke helling gelegen zijn, loopen in de Oranje rivier en door deze in den Atlantischen Oceaan, die van de Z. helling in den Indischen Oceaan, door groote kloven in den tusschen gelegen bergketen der Zwarte bergen. Deze bergen zijn zeer schaarsch aan houtgewas dat, naar men meent, met voordeel in de hellingen en kloven kan geplant worden, welke tevens uitmuntende gelegenheden aanbieden voor het aanleggen van dammen.

Nolloth (Port) Eene haven op de kust van Klein Namaqualand, waar het erts van de Kaapsche Kopermijn-Maatschappij wordt ingescheept. Een spoorweg loopt 91 mijlen ver van de haven naar de mijnen en er zijn een hoofd, ladingsplaats, vuurtoren en een waterleiding aangelegd. De landstreek en de omtrek is uiterst dor en verlaten. Er is eene bevolking van 450 zielen van iedere kleur.

Nomansland of Griqualand Oost. Een 8000 □ mijlen groote vlakte voor veeweide geschikt, op de kusthelling van de Storm of Quathlamba Bergen, een deel van onafhankelijk Kaffraria vormende, ofschoon de Kaffers het in den winter om de koude niet bewonen. Men schat de bevolking op 100.000. De Griqua's onder Adam Kok, omtrent 15000 in getal, zijn eenige jaren geleden „en corps" hierheen verhuisd, en zijn er rijk aan vee geworden. Het is een hoog land en ofschoon goed van gras en water voorzien is het hout er schaarsch. Het grof wild dat vroeger overvloedig in deze streek gevonden werd, is bijna geheel verdwenen. Het voornaamste dorp is Koksstad, dat een grooten handel drijft, een bank en een groot aantal blanke inwoners heeft. Hier is het hoofdkwartier van den linkervleugel der Kaapsche scherpschutters te paard.

Olifants rivier Oost. Eene lange vruchtbare vallei gelegen tusschen twee hooge bergketenen in het distrikt Oudtshoorn, goed van water voorzien en wijn en tabak opleverende.

Olifants rivier West. Eene lage nauwe vallei in de Afd. Clanwilliam, ten Oosten begrensd door de Cederbergen en ten Westen door de Olifants rivier bergen, zeer vruchtbaar maar met een zeer heet klimaat in den zomer. Zij is goed van

water voorzien door de Olifantsrivier die eene groote uitgestrektheid land besproeit.

Olifants rivier aanzienlijke rivier in de Transvaal, die in het distrikt Middelburg haren oorsprong neemt.

Ookiep. Een mijn in Klein Namaqualand een paar mijlen van het dorp Springbok Fontein, die voor een der rijkste kopermijnen, die bekend zijn, gehouden wordt, daar de jaarlijksche opbrengst bijna 12000 ton bedraagt, en de grond naarmate men dieper gaat, altijd rijker wordt. De erts wordt per wagens naar de voet van het gebergte, waarin de mijnen gelegen zijn, en van daar per spoor naar Port Nolloth (zie dit) gebracht. In Europa bevindt men dat dit erts van Ookiep gemakkelijker smelt dan eenig ander ter wereld, en de voorraad koper schijnt onuitputtelijk.

Oranje rivier. Gewoonlijk Groot rivier, en ook Gariep genoemd, is de aanzienlijkste rivier van Z.-Afrika en vormt over een lengte van 600 mijlen de grens der Kaapkolonie. Hare voornaamste bronnen zijn in de „Berg der bronnen” (de Pyfong der Bechuana's,) waar ook de Caledon en de Vaal ontspringen, zich honderde mijlen ver naar verschillende streken van het kompas verspreidende, om zich later weder te vereenigen en vereenigd, een landstreek te doorloopen, die wellicht de meest kale en ongestuvige op aarde is, en ten laatste zich op $28^{\circ} 30'$ Z. Br. en $16^{\circ} 30'$ O. Lgt. in den Atlantischen Oceaen te storten. De bovenvalleijen van de Oranje-rivier die hier door de Hottentotten de Nu of Zwarte Gariep, door de Basuto's de Sinkou en door de Kaffers de Icquilé genoemd wordt, zijn zeer woest en nog onbekend, maar zoodra zij uit de Quathlamba komt is zij reeds een aanmerkelijke stroom. De Wittebergen voorbijgaande loopt zij door Oranje-rivier-Poort, voorts in een Westelijke richting naar Aluval Noord, waar de Kraai-rivier er invalt. Wat verderop bij Bethulië neemt zij de Caledon op, en na een loop van omtrent 200 mijlen naar het Noord-Westen, de Vaal of Geele Gariep (de Namagare of Likwa der inboorlingen) welke velen voor den voornaamsten stroom houden, en die, naar de lengte te oordeelen, het ook is. Van af die vereeniging tot

aan de zendingstatie Pella, een afstand van 350 mijlen, is het land slechts weinig bekend. De oevers der rivier zijn over het algemeen goed van hout, wilgen, ebbenhout, kameeldoorn en andere groote acaciasoorten voorzien. Het geheele stroomgebied der Oranje-rivier bedraagt niet minder dan 400,000 □ mijlen, en hare bronnen liggen omtrent 8 of 10,000 voeten boven de zee. De Oranje-rivier was waarschijnlijk de Vigita Magna der oudere reizigers, en ontving haar tegenwoordigen naam in 1770 van Kolonel Gordon, een ambtenaar van het Hollandsch Gouvernement. Zij wordt door de boeren zelden anders dan de Groot-rivier genoemd en heeft in verschillende deelen van haar loop verschillende inboorlingnamen. Het is hoogst waarschijnlijk dat het land, van de Anchrabies Waterval tot aan den mond, rijk aan metalen is, en een veel naauwkeuriger onderzoek verdient dan tot nu toe het geval is geweest.

Oranje-Vrijstaat. (De) De naam van een der Hollandsche Republieken ten N. van de Oranje-rivier en tusschen deze en de Vaal-rivier gelegen, die de grens tusschen de Transvaalsche Republiek uitmaakt. Zij heeft eene oppervlakte van ± 70,000 □ mijlen. Zij bestaat grootendeels uit golvende vlakten, welke van de Maluti-bergen naar de Vaal-rivier afdalen, waarop men echter hier en daar rotsachtige heuvelen vindt, die kopjes genaamd worden, ofschoon in het N. gedeelte honderde vierk. mijlen gevonden worden waar het vergezicht door geen enkel punt belemmerd wordt. Staatkundig is de Oranje-Vrijstaat verdeeld in de volgende distrikten:

Distrikt.	Hoofdplaats.
1. Bloemfontein.	Bloemfontein.
2. Boshof.	Boshof.
3. Winburg.	Winburg.
4. Kroonstad.	Kroonstad.
5. Smithfield.	Smithfield.
6. Rouxville.	Wepener.
7. Harrismith.	Harrismith.
8. Bethlehem.	Bethlehem.
9. Fauresmith.	Fauresmith.

	Distrikt.	Hoofdplaats.
10.	Philippolis.	Philippolis.
11.	Bethulie.	Bethulie.
12.	Jacobsdal.	Jacobsdal.
13.	Ladybrand.	Ladybrand.

Oudtshoorn. Een distrikt van de W. Provincie, 1781 □ mijlen groot met eene bevolking van 15,181 zielen. Het is wellicht het fraaiste en vruchtbaarste distrikt der Kolonie, en brengt den besten brandewijn en tabak voort, terwijl er op vele plaatsen uitmuntende gelegenheid tot besproeiing bestaat. Het dorp Oudtshoorn is gelegen aan de Olifants-rivier en heeft een bevolking van 1832 zielen. Zie Disseldorp.

Outeniqua-land is de Hottentotsche naam voor dat gedeelte van de Afd. George, hetgeen tusschen de bergen en de zee gelegen is.

Outeniqua-bergen zijn de bergen naast aan de kust die door de Afd. George loopen. Het gebergte is met dichte wouden bedekt, nog steeds het toevluchtsoord van den olifant en buffel, en overvloed van het meest uitmuntend timmerhout opleverende.

Ovampo-land. Een streek in N.-W. Afrika, ten noorden van Groot-Namaqualand en bewoond door een ras dat een schakel vormt tusschen den Kaffer en den echten Neger. Het werd het eerst onderzocht door Alexander, en later door Galton, Anderson en Bain, naar wier reisbeschrijvingen wij onze lezers verwijzen. De grenzen zijn W. de Oceaan, N. de Cuanene-rivier, O. de woestijn en Z. Damara en Groot-Namaqua-land.

Paarl. Een zeer vruchtbare, en veel vruchten voortbrengende Afd. in de W. Provincie. Zij wordt dus genoemd naar een reusachtig blok graniet op den top van een berg bij de voornaamste stad of dorp der Afdeeling. Zij heeft een oppervlakte van 627 □ mijlen en een bevolking van 18,076. Zij wordt besproeid door de Groote en Kleine Bergrivieren en door talrijke bergstroomen die in de naburige bergen ontspringen. Het is het voornaamste wijndistrikt van de Kaapkolonie.

Paarl, de voornaamste plaats, ligt 83 mijlen ten O. van de Kaapstad, waarmede het door een spoorweg verbonden is; het is een goed gebouwd, aangenaam dorp, waar de woningen meestal van ruime tuinen voorzien zijn, hetgeen het tot een aangename verblijfplaats maakt. De bevolking is 5760. Het werd gesticht in het begin der 18de eeuw, en velen van de afstammelingen der Fransche Hugenoten wonen nog hier en in het naburige Stellenbosch.

Patrijsberg. Een berg die de Zuidpunt van St.-Helena-Baai vormt, 800 voet boven de oppervlakte der zee.

Peddie. Een distrikt liggende langs de kust, 497 □ mijlen groot met eene bevolking van 16,886 inwoners, waarvan de meesten Fingo's of Kaffers zijn. Het is een hoog gelegen welbesproeide en vruchtbare streek. De hoofdplaats is Fort-Peddie, een oude militaire post en toren, met een bevolking van omtrent 300. De Wesleyaansche Zending-stations Durban en Newtondale zijn in dit distrikt, alwaar zich ook verscheidene locaties van Fingo's en Zulukaffers bevinden, wier opperhoofden, onder toezicht van het Gouvernement, een soort van patriarchaal gezag over hen uitoefenen.

Peall. Een station van het Londonsch Zendeling-Genootschap op de oevers der Oranje-rivier en op den uitersten Noordhoek van Boesmanland met 800 inwoners.

Philippolis. Een dorp in den Vrijstaat, vroeger de voornaamste plaats in het gewezen Griqua-gebied, doch thans door boeren bewoond, het ligt omtrent 30 mijlen ten N. van Colesberg en 15 mijlen N. van de Oranje-rivier op den weg naar Bloemfontein.

Pietermaritzburg. De hoofdstad van Natal, waarvan de naam zaamgesteld is, uit de namen der boerenleiders Pieter Retief en Gert Maritz; ligt 54 mijlen ten N. van Durban op den grooten weg naar het binnenland. Zij heeft eene bevolking van 6700, en is gebouwd op een hooge vlakte, wel voorzien van water en is in den zomer onderhevig aan hevige donderstormen waardoor het noodig is op bijna ieder huis een bliksemafleider te hebben. Het is nu door een spoorweg met Durban verbonden.

Piquetberg. Eene Afd. in de Westelijke Provincie met een oppervlakte van 1854 □ mijlen en eene bevolking van 8239 zielen. Een alleenstaande bergreeks staat als het ware als een schildwacht of piket, voor de Olifants-rivierbergen uit, vanwaar de naam is ontstaan. Dat gedeelte van het distrikt dat aan de Bergrivier is gelegen en de Vier-en-twintig rivieren genoemd wordt, is hoogst vruchtbaar en brengt veel koren, wijn en tabak voort. Twee of drie baaien, op de kust, de St.-Helena, de Lamberts en Donkinsbaaien, geven gelegenheid om produkten in te schepen, maar de zware zandwegen staan de ontwikkeling van het distrikt in den weg. Het dorp Piquet-berg is hoog, tegen de Oostelijke zijde van den berg gelegen, en heeft 353 inwoners. Het kan er roem op dragen eene van de fraaiste ijzeren bruggen in de Kolonie te bezitten. De zending-stations Witwater en Goede-verwachting zijn in dit distrikt gelegen en tellen 600 inwoners.

Plettenberg-baai. Een groote en openliggende baai op de Zuidkust, een paar mijlen ten O. van de Knijnsna-Haven, waar veel timmerhout uit de naburige bosschen wordt ingescheept. Er is eene bevolking van 700 zielen meest hout-hakkers.

Pniel. Een zending-station op den linker oever van de Vaalrivier in het gebied van Griqualand-West, en in 1871 beroemd als eene der meeste diamanten opleverende punten, doch thans weder tot den vroegeren toestand teruggekeerd.

Potchefstroom of Mooiriviersdorp. Een stad of dorp in de Transvaal, omtrent 25 mijlen ten N. der Vaalrivier. Het is schilderachtig gelegen en heerlijk van water voorzien, daar takken van de Mooirivier door de straten loopen, welke allen met boomen beplant zijn. Het ligt 960 mijlen ten N. van Kaapstad en 720 van Port Elizabeth.

Pretoria. Een stad en de zetel van het Gouvernement van de Transvaalsche Republiek, is omtrent 90 mijlen ten N. O. van Potchefstroom gelegen, bij het Oostelijk uiteinde der Magaliesbergen. Een tak van de Kaapsche Handelsbank is hier geopend en de Lijdenburgsche goudvelden hebben den

handel in deze streek zeer doen toenemen. Pretoria is omstreeks 1050 mijlen over land van Kaapstad verwijderd en kan via Natal het gemakkelijkst bereikt worden.

Prince Albert. Een afdeeling in de Westelijke Provincie met een oppervlakte van 3980 □ mijlen en 6257 zielen. De plaatsen aan den voet der Groot-Zwartbergen zijn uiterst vruchtbaar. Het dorp Prins Albert is 282 mijlen van Kaapstad. Er gaat een goede weg in den Zwartberg door de Meiringspoort naar de Mosselbaai.

Quagga vlakte. Een groote vlakte in het distrikt Alexandria, doorsneden door den grooten weg van Port Elizabeth naar Grahamstad. Vroeger was zij de verblijfplaats van groote kudden quagga's (Zebras) die echter nu verdwenen zijn.

Quathlamba of Kahlamba. De naam van eene hooge bergreeks schijnbaar eene verlenging van de stormbergen, in hoogte en ruwheid toenemend tot zij in Natal eene hoogte van 8000 tot 10.000 vt. bereikt. Gedeelten er van worden de Maluti en verderop worden zij de Drakensbergen genoemd, tot dat zij dood schijnen te loopen in de vlakten ten N. van Delagoabaai. Uit een ethnologisch oogpunt beschouwd, zijn zij merkwaardig daar zij de scheidingslijn vormen tusschen de Kafferrassen van de kust en de Bechuana's van het binnenland. Er bestaat nog geen direkte weg van Basutoland naar Natal hoewel er waarschijnlijk voetpaden zijn. De de Beers en Bezuidenhouts passen zijn de voornaamste openingen in deze bergen tusschen den Vrijstaat en Natal.

Queenstown. Eene belangrijke Afd. van de Oostelijke Provincie, eens het land van de Tamboekie Kaffers, die er door den oorlog van 1852 uit verdreven werden. Zij is 360 □ mijlen groot met eene bevolking van 50,890 zielen, daar het eene der best bevolkte Afd. van de Kolonie is. De streek is uitmuntend van water voorzien en de rivieren vloeien in ondiepe beddingen, zoodat zij zich tot besproeiings doeleinden beter leenen dan met andere koloniale stroomen het geval is. Er zijn tal van groote zendingstations van verscheidene genootschappen. De hoofdstad is Queenstown aan een tak van de Klaassmits rivier, met omtrent 2,320 inwoners, verscheidene

banken, kerken, en andere openbare instellingen. De berg Hangklip (6800 vt.) is door zijn fantastische vormen eene eigenaardigheid van deze Afdeeling.

Rhenosterberg. Naam van verschillende bergen in de Kolonie, o. a. van eenen in het distrikt Middelburg.

Richmond. Eene Afd. der Oostelijke Provincie met een oppervlakte van 4463 □ mijlen en een bevolking van 7624 zielen. Het is een streek waar men zich geheel aan de veeteelt wijdt, voor water geheel afhankelijk van dammen, en slecht voorzien van brandhout. Het voornaamste dorp is Richmond met 995 inwoners, dat belangrijk is om den grooten wolhandel met de omliggende veeboeren. Het ligt omtrent halfweg tusschen Graaff Reinet en Colesberg.

Riebeeks-kasteel. Een hooge alleenstaande berg van 3,109 voet in de Afdeeling Malmesbury en een welbekend landmerk dat van de Kaapstad af zichtbaar is. Het is eene der weinige plaatsen die naar den beroemden van Riebeek, den stichter der Kolonie, genoemd zijn. Er is een ander dorp Riebeek genaamd in Albany, niet ver van Grahamstad met 168 inwoners.

Rietberg. Een berg in Klein Namaqualand, een paar mijlen van de Concordiamijn, die zeer rijk aan kopererts schijnt te zijn, maar welke tot nog toe niet aan de groote verwachtingen beantwoord heeft.

Riversdale. Eene Afd. van de Westelijke Provincie, met een oppervlakte van 2462 □ mijlen, en eene bevolking van 12,721. Deze streek is ook bekend onder den naam van het Grasveld, om de overvloedige weide die er gevonden wordt. Het dorp Riversdale heeft 1177 inwoners. De zendingsinstituten Zoar en Amalienstein zijn in dit distrikt, alsmede het dorp Lady Smith bij den ingang van de Zeven weekspoort.

Robertson. Eene Afd. in de Westelijke Provincie, 1089 □ mijlen groot met eene bevolking van 8031 zielen. Zij bevat de streek bekend onder den naam van Kannaland of de Kleine Karroo. De hoofdstad is Robertson met 1104 zielen.

Roggeveldsbergen. Een lange puntige bergreeks omstreeks

5000 vt. hoog, die zich van den Komsberg (5300 vt.) bijna tot aan het dorp Calvinia uitstrekt. Van een distantie beschouwd gelijk zij op een onmetelijke muur en er zijn dan ook langs een uitgestrektheid van bijna 200 mijlen slechts een of twee bruikbare passen. Dit gebergte is nauwkeurig beschreven door de vroegere reizigers zooals Barrow, Lichtenstein en Burchill. In deze streken, die zelden door reizigers bezocht worden, zijn de oude Hollandse zeden en gewoonten nog in hunne oorspronkelijke eenvoudigheid bewaard gebleven.

Rustenburg. Een fraai en vruchtbaar dorp in de Transvaalsche Republiek op de Noordelijke helling der Magaliesbergen, omtrent 60 mijlen West van Pretoria.

Saint Blaise (Kaap.) Het verst in zee uitstekende punt van de Mosselbaai op 34° , $11'$, $48''$ Z. Br. en 22° , $6'$ O. L. Er is een vuurtoren op.

Sainte Croix. Een rotsachtig eiland in de bocht van Algoabaai, aldus genoemd naar een steenen kruis aldaar in 1486 door Bartholomeus Diaz opgericht; het kruis is echter verloren gegaan.

Saldanha. Een ruime baai op de W. kust van de Kaapkolonie omtrent 80 mijlen ten N. der Kaapstad. Zij heeft uitstekende goede ankerplaatsen en werven die als het ware door de natuur gevormd zijn, en is veilig voor elken wind, maar er is ongelukkig gebrek aan drinkwater, terwijl het omliggende land dor en onvruchtbaar is. Reeds in de dagen van Barroo heeft men voorgesteld, en met der tijd zal dit ook wel gebeuren, om er zoet water uit de Bergrivier heen te leiden, hetgeen niet zeer moeielijk zoude zijn, maar tot nog toe is het niet beproefd, ofschoon Saldanha alle vloten der aarde zou kunnen bergen. Er is nu zelfs nog geen dorp, hoewel de baai wemelt van visch.

Salem. Een dorp en zendingsstatie in de Afd. Albany omtrent 18 mijlen ten Z. W. van Grahamstad, met 690 inwoners.

Schiefontein. Vroeger een zendingsstation aan de Karreebergen, omtrent 60 mijlen ten N. van de Nieuwveldsbergen; thans Carnarvon. (Zie ald.)

Seymour. Een dorp in de Afd. Stockenstrom met 233 inwoners.

Simonsbaai. Een kleine doch goed beschutte reede op de W. kust van Falsbaai, waar het Admiraliteits station, de marine dokken en magazijnen zijn voor de marinestations in Z. Afrika.

Simonsberg, is een hoog punt op het Kaapsche schiereiland juist boven Simonsstad met een gemiddelde hoogte van 3200 voet.

Simonsstad ligt 25 mijlen ten Z. O. van Kaapstad aan den voet van een hoogen berg. Er zijn een marinehaven en dok, kazernen, verscheidene forten, en verdedigingswerken, en 2447 inwoners. Het is het eenige marinedepôt, dat Groot Brittanje ten Z. van den Equator in den Indischen Oceaan bezit, en het is er veilig tegen alle hevige winden.

Sir Lowry's Pas. Een goed gemaakte bergpas, over de eerste rij bergen van de kust af, op den grooten weg tusschen Kaapstad en Port-Elizabeth. Zij werd geopend in 1830.

Sneeuwbergen. De naam van een voornaam gebergte in het midden der Kaapkolonie ten O. van de Nieuwveldsbergen waar zij hun grootste hoogte bereiken (Zie Compasberg). Diep doorsneden, door vruchtbare en overvloedig van water voorziene valleijen, vormt het een hoogst kostbare landstreek, grootendeels gelegen in de Afdeeling Graaff Reinet.

Somerset Oost. Een belangrijke Afd. van de O. Provincie met een oppervlakte van 3876 □ mijlen en 10877 inwoners. Zij is doorsneden door verscheidene hooge bergreeksen, waar van de meest Noordelijke, Zwagers Hoek, eene verlenging is van de Sneeuwbergen, die reeks met den Groot Winterberg verbindende. Het dorp Somerset Oost is goed van water voorzien, met 2231 inwoners, verscheidene kerken, banken, een gymnasium en andere openbare instellingen. De boerenplaatsen, vooral in Zwagershoek, zijn hoogst kostbaar.

Somerset West. Een dorp in het zoogenaamde Hottentots Holland aan de Falsbaai en den voet van Sir Lowry pas, omtrent 20 mijlen van de Kaapstad. Het is een geliefkoosde badplaats van de Kapenaars.

Stellenbosch. Een thans kleine Afdeeling van de W. Pro-

vincie, 503 □ mijlen groot met 10.539 inwoners, ofschoon zij vroeger bijna de geheele W. Prov. zoover O. als Swellendam bevatte, daar de geheele Kolonie tot aan het jaar 1795 in slechts drie afdeelingen verdeeld was, namelijk: Stellenbosch, Swellendam en Graaff Reinet. — De Afdeeling is zeer vruchtbaar en goed van water voorzien. De stad Stellenbosch is een der oudste in de Kolonie, gesticht in 1680, met 4000 inwoners en tal van uitmuntende inrichtingen voor onderwijs.

Stockenstream. (Zie Katrivier).

Swellendam. Eene der oude Afdeelingen van de Kaapkolonie, nu slechts 2954 □ mijlen groot met eene bevolking van 10,000 waarvan de helft blanken zijn. De stad Swellendam ligt 140 mijlen ten O. van de Kaapstad, aan een tak der Breede rivier en heeft ruim 2000 inwoners. Zij werd gesticht in 1745 en is voor eene koloniale stad vrij oud. De Afd. is geschikt voor landbouw en veeteelt. De Lange bergen bereiken op sommige punten eene hoogte van 5000 vt. Andere dorpen in de Afd. zijn Heidelberg, Malagas en Port Beaufort. De groote weg van de Kaapstad naar de grens doorsnijdt deze Afd. van het W. naar het O. en de diepe rivierbeddingen maken het reizen somtijds gevaarlijk.

Tamboekieland. Het land vroeger bewoond door de stammen der Tamboekiekaffers, waaruit zij verdreven werden om hunne deelname aan de Kaffer- en Hottentot rebellie in 1850—51. Het vormt nu de Afdeeling Queenstown.

Tantjesberg. Een ruwe bergketen die de Sneeuwbergen met den Zwagershoek verbindt, in de Afdeeling Somerset Oost.

Tarkastad. Een dorp in de Afd. Cradock, vroeger de militaire post van de Zwarte Kei, eenige mijlen ten N. van de Groot Winterbergen.

Tradouw. Een kloof en rivier in de Afd. Swellendam.

Transvaal. De tweede Hollandsche Republiek ten N. van de Vaalrivier in 1848 door die boeren gesticht, welke zich niet met de toenmalige Souvereiniteits (de tegenw. Vrijstaat) boeren, aan Sir Harry Smith wilden onderwerpen. Den 12 April

1877 werd het door de Engelschen geannexeerd doch vocht zich in 1881 op dappere wijze weder vrij, zoodat Engeland er thans slechts suzeraine rechten over uitoeft. Het bevat een groot en kostbaar gebied, ten Z. door de Vaal en ten N. door de Limpopo begrens. Ten O. heeft het de Drakensbergen en ten W. de Bechuanas en de Kalihari tot grenzen. De oppervlakte en bevolking zijn moeilijk naauwkeurig op te geven, maar de ontdekking van rijke goudvelden in de buurt van Delagoabaai heeft de aandacht op deze streken gevestigd. De voornaamste steden zijn Pretoria, Potchefstroom Rustenburg en Lijdenburg. Zie verder hierover het hoofdstuk Transvaal. **Trompetters drift.** Een oude militaire post aan de Groot Vischrivier, aan den weg van Grahamstad naar Fort Peddie, het tooneel van verscheidene gevechten gedurende de Kafferoorlogen van 1835 en 1848.

Tulbagh. Eene Afd. van de Westelijke Provincie in de bergen tusschen het Koud en Warm Bokkeveld. Zij heeft eene oppervlakte van 4976 □ mijlen met 9923 inwoners. Zij is ruim van water voorzien en voor een groot deel zeer vruchtbaar. De hoofdstad is Tulbagh, in een diepe vallei tusschen de Winterhoek- en Witteberg bergen. Het is een ouderwetsch Hollandsch dorp, waar weinig vooruitgang is, en dat genoemd is naar den Gouverneur Rijk v. Tulbagh.

Uitenhage. Eene Afd. van de O. Provincie met een oppervlakte van 6233 □ mijlen en een bevolking van 21,392 inwoners. Zij wordt doorsneden door een hooge bergreeks, de Winterhoek genaamd, die op sommige plaatsen eene hoogte bereikt van 7000 vt., waarvan sommige welbekende bakens voor de vaart op Port Elizabeth zijn. Het noordelijk gedeelte, de Zwarte Ruggens genoemd, bestaat uit lage heuvelen, met doornbosch bedekt, zeer droog en bijna zonder water.

Uitenhage (Stad) is 18 mijlen van Port Elizabeth, goed gebouwd en ruim van water voorzien, terwijl de woningen in groote en welbeplante tuinen gelegen zijn. Zij werd gesticht in 1804 en heeft 3693 inwoners. De wolwasscherij geschiedt hier op groote schaal, en draagt tot den voorspoed van het distrikt bij.

Utrecht. Het meest Z. O. distrikt van de Transvaal, is aan deszelfs uiterste punt niet meer dan 100 mijlen van Durban verwijderd. De hoofdstad Utrecht is omtrent 30 mijlen van Newcastle in Natal met welke stad het door een weg en een drift door de Buffalo rivier verbonden is. Het binnendeel klimt tot aan den top van den Drakensberg, zoodat het hoogste punt niet lager dan 4000 vt. ligt. Het distrikt is geschikt voor landbouw en veeteelt, levert wol, huiden en boter op en heeft steenkolen in overvloed.

Umzinoobo. Een aanzienlijke rivier in Nomansland die de wateren van de Quathlamba en Stormbergen ontvangt.

Utugela rivier die de grens tusschen Natal en Zululand vormt, doch geheel onbevaarbaar is.

Victoria Oost. Een Afd. 576 □ mijlen groot met 8694 zielen, waaronder een groot aantal Fingo's. Zij is goed van water voorzien en sluit de vruchtbare vallei Tyumie in (Zie Alice).

Victoria West. Eene Afd. ten N. van Beaufort West 15,815 □ mijlen groot met 13,247 inwoners. Zij gelijkt op de distrikten Richmond, Hope Town, Frazersburg wat grond en klimaat betreft, en is uitmuntend voor schapen.

Wakkerstroom. Een Transvaalsch distrikt op de grenzen van Natal en den Vrijstaat. Het is zeer bergachtig, daar het op de westelijke hellingen van den Drakensberg gelegen is, en de natuurtafereelen zijn er prachtig. Er zijn dichte wouden van kostbaar timmerhout en uitstekende graslanden, goed besproeid door de Vaal en hare talrijke takken. Het is uitmuntend geschikt voor de paardenfokkerij, een tak van industrie die de aandacht van kapitalisten wel waard is. Het is tevens geschikt voor hoornvee en schapen en brengt groote hoeveelheden graan voort. Aan de Oostelijke zijde is het rijk aan steenkolen.

Waterberg. Het grootste van de Transvaalsche distrikten, en aan de N. en N. W. zijde door de Limpopo begrensd, welk voorrecht echter veroorzaakt dat bijna een derde deel van het distrikt door de Tsetse (vergiftige vlieg) geplaagd wordt. Het overige is voor landbouw en veeteelt geschikt. Mineralen schijnen

er ook overvloedig te zijn. Aan de Zuid Oostkant is een onmetelijke vlakte, de Springbokvlakte genaamd, waar water en hout volop zijn.

Weenen. Een dorp in Natal omtrent 70 mijlen ten N. O. van Pietermaritzburg aan de Bushmans-rivier, aldus genaamd naar het weenen, veroorzaakt door den moord aldaar op de Hollandsche boeren, door Dingaan in 1838.

Wellington. Een aangenaam dorp in de Paarl Afdeeling, omtrent 45 mijlen van de Kaap en een voornaam station op de Spoorweglijn naar Beaufort West. Het is goed aangelegd, ruim van water voorzien, heeft tal van goede huizen en 2,192 inwoners.

Whittlesea. Een dorp in de Afd. Queenstown met 239 inwoners.

Willowmore. Een distrikt en dorp ten O. van Prins Albert. Het is goed van water voorzien en vruchtbaar, ofschoon een groot deel Karrooveld is.

Winterbergen. De naam van eenhoog gebergte in de O. Provincie, het distrikt Cradock van Fort Beaufort en Bedford scheidende. Het hoogste punt is Groot Winterbergkop, 7806 vt.

Winterhoekbergen. Er zijn twee belangrijke bergketenen Winterhoek genaamd, een in de W. Provincie eene verlenging van de Cederbergen aan de Oostzijde der Olifantsrivier vallei, waarvan het hoogste punt boven het dorp Tulbagh ligt (6840 voet). De andere is in de Afdeeling Uitenhage; het hoogste punt, de Cockscomb, wordt geschat op 8000 voet en is 60 mijlen ver in zee zichtbaar.

Witte bergen. Naam van verschillende bergketenen in Z. Afrika, eene in de W. Provincie in het koude bokkeveld, eene andere in de O. Provincie in het distrikt Wodehouse en een derde in den Vrijstaat die met de Malutibergen zamen smelt. Zij zijn allen tamelijk hoog, daar zij aldus genoemd worden omdat zij in den winter met sneeuw bedekt zijn.

Wodehouse. Een distrikt eerst in 1871 gevormd, waarin men een groot aantal Fingoes en andere inboorlingen geplaatst heeft. Het bevat de hellingen van de Wittebergen en Oranje rivier valleijen. De voornaamste plaats is Dordrecht met 800 in-

woners (zie dit). De bevolking is 25,948 met eene oppervlakte van 2849 □ mijlen.

Worcester. Een Afdeeling van de W. Provincie. 6531 □ mijlen groot met 9734 inwoners. De voornaamste stad is Worcester, hoogst aangenaam gelegen, goed beplant en van water voorzien met eene bevolking van 3788. Het is 80 mijlen ten N. O. van Kaapstad en aan den spoorweg naar Beaufort West. Het klimaat is aangenaam, maar aan zware donderstormen onderhevig.

Wijnberg. Een fraai dorp, 8 mijlen van Kaapstad, waarmede het door een spoorweg verbonden is. Hier wordt de beroemde Constantiawijn gewonnen. Het heeft eene bevolking van 2504 zielen.

Zambesi. Reusachtige rivier ten N. van Z. Afrika, die buiten het bestek van dit werk valt, maar waar de streken een aanvang nemen die het laatst door Livingstone, Luitenant Cameron en Stanley zijn onderzocht.

Zandveld. Een zandige streek langs de kust ten W. van de Breederivier in het distrikt Bredas'dorp, bedekt met lage zandheuvels. Een dergelijke streek, met den zelfden naam, maar dicht met heesters begroeid, vindt men in de distrikten Piquetberg en Clanwilliam.

Zevenweeks poort. Een moeilijke bergpas door de Zwartbergen, door welke een uitmuntende weg is gemaakt. Zij verleent toegang van de kleine naar de Grootte Karroo.

Zitzekamma. Eene woudstreek langs de kust ten Oosten van de Knijnsna bosschen, doorsneden door een bergreeks, de Karadouw genaamd. Een zendingsstation ligt in deze buurt met een bevolking van 800 zielen, bijna alle houthakkers. Eenige olifanten worden nog in deze bosschen gevonden.

Zondereinde bergen. Een hooge bergreeks in de Afd. Caledon, van O. naar W. langs de Zondereinde rivier loopende. Zij hebben eene gemiddelde hoogte van 4000 voet.

Zoutpansberg. Een noordoostelijk distrikt van de Transvaal, nog weinig door blanken bewoond, daar de verre afstand, het tropisch klimaat, en de onrustige naburige Kafferstammen tot nog toe de kolonisatie in den weg hebben gestaan.

Het Z. W. deel is echter, omdat er goud gevonden wordt, meer bezocht; en het schijnt zeer rijk aan mineralen te wezen. Koren, suiker, koffie, katoen en tabak groeien hier welig. Er is prachtig timmerhout en een overvloed van water.

Zululand. Is het land tusschen Natal en Delagoabaai, bewoond door de nog onafhankelijke Zulus, hoewel Engeland er sinds den oorlog in 1879 een politieken Agent heeft.

Zuurbergen. Een naam aan verschillende bergketenen in de Kolonie gegeven omdat het gras er op sommige tijden ongeschikt voor het vee wordt.

Zwagers hoek. Zie Somerset Oost.

Zwarte bergen. De naam van verschillende belangrijke bergen, vooral dat in distrikten Riversdale, Oudtshoorn en Ladysmith. Het heeft een gemiddelde hoogte van 5000 voet en de bergpassen Zevenweeks- en Meiringspoort loopen er door.

Zwartland. Eene vruchtbare streek in de Afd. Malmesbury, zich noordwaarts uitstreckende tot de Bergrivier en een groote hoeveelheid uitmuntend koren voortbrengende.

INHOUD.

	Bladz.
BERICHT	3
Inleiding. Iets over landverhuizing naar Z.-Afrika.	
I. DE REIS NAAR ZUID-AFRIKA	18
II. ALGEMEEN OVERZICHT VAN Z.-AFRIKA	21
1. Oppervlakte. 2. Grenzen en Bevolking. 3. Steden, dorpen en open gronden. 4. Zeehavens. 5. Klimaat. 6. Uitvoer en invoer. 7. Produkten. 8. Staatkun- dige verdeeling.	
III. DE KAAPKOLONIE	25
1. Geschiedenis. 2. Oppervlakte. 3. Bevolking. 4. Ras- sen en volkstammen. 5. Het klimaat. 6. Gezond- heid. 7. Het weder en de jaargetijden. 8. Het landschap en natuurtooneelen. 9. Jacht enz. 10. Produkten. 11. Industrie. 12. Gouvernement, Re- geering. 13. Rechtswezen. 14. Ambtenaren. 15. Kerkelijke zaken. 16. Opvoeding. 17. Nieuwsbla- den. 18. Bibliotheeken en Museums. 19. Maat- schappelijke instellingen. 20. Handelsinstellingen en muntwezen. 21. Postwezen. 22. Taal. 23. Trans-	

port. 24. Grondbezittingen. 25. Wet. 26. Arbeidskrachten. 27. Vooruitzichten voor Europeanen. 28. Reisgelegenheden. 29. Spoorwegen. 30. Wegen en bruggen. 31. Telegraafnet. 32. Steden.	
IV. DE DIAMANTVELDEN OF GRIQUALAND-WEST	46
1. Algemeene beschouwing. 2. Grenzen en oppervlakte.	
3. De Vaal- en Oranjerivieren. 4. Het klimaat.	
5. Bevolking. 6. De kampementen. 7. De mijn.	
8. Het werk. 9. De kansen.	
V. INBOORLING-DISTRIKTEN BIJ DE KAAPKOLONIE BEHOORENDE.	51
1. Griqualand-Oost. 2. Basutoland. 3. Herschel.	
4. Fingoland. 5. Fembuland. 6. Nomansland. 7. Gealekaland.	
VI. NATAL.	52
1. Ligging. 2. Grenzen en oppervlakte. 3. Bevolking.	
4. Het klimaat. 5. Natuurtooneelen. 6. Produkten.	
7. Uitvoer en invoer. 8. Industrie. 9. Gouvernement.	
10. Kerkelijke zaken, opvoeding. 11. Handelsinstellingen.	
12. Spoorwegen. 13. Steden.	
VII. DE ORANJE VRIJSTAAT	56
1. Staatkundige toestand. 2. Ligging, oppervlakte, grenzen.	
3. Eigenaardigheid van het land. 4. Bevolking.	
5. Produkten en industrie. 6. Inkomsten en uitgaven.	
7. Godsdienst, opvoeding, postwezen.	
8. Gerechtshoven, nieuwspapieren. 9. Prijzen van land.	
10. Steden.	
VIII. DE ZUID-AFRIKAANSCH REPUBLIEK OF TRANSVAAL	58
1. Korte geschiedenis. 3. Grenzen en grondgebied.	
3. Bevolking. 4. Inrichtingen. 5. Staatkundige positie.	
6. Natuurlijke gesteldheid. 7. Jaargetijden.	
8. Inkomsten. 9. Minerale rijkdom. 10. Timmer-	

hout. 11. Veestapel. 12. Voortbrengselen. 13. De districten; *a.* Potchefstroom, *b.* Pretoria, *c.* Rustenburg, *d.* Lijdenburg, *e.* Marico, *f.* Christiana enz., *g.* Waterberg en Zoutpansberg, *h.* Middenburg. 14. Prijzen van land. 15. Levensmiddelen. 16. Loonen. 17. Afstanden. 18. Spoorweg naar Delagoa-Baai

IX. DELAGOA-BAAI	69
1. Ligging. 2. Producten. 3. Bevolking.	
X GEOGRAPHISCH REGISTER, bevattende de namen der voornaamste steden, dorpen, bergen en rivieren van de Kaapkolonie en aangrenzende landen . .	70

Zuid-Afrikaansch Agentschap

te **ARNHEM** (Holland.)

De ondergeteekenden hebben de eer te berichten dat zij bovenstaand Agentschap hebben opgericht, en bevelen zich aan als tusschenpersonen in alle zaken op die streken betrekking hebbende, welke hun toevertrouwd zullen worden, hetzij door inwoners van Zuid-Afrika of van Holland, alsmede door Afrikaanders die een tijdelijk bezoek aan Europa brengen, of door Europeanen, van plan zijnde naar Z.-A. te emigreren.

Gedurende vele jaren in bijna ieder deel van Z.-A. gewoond hebbende, en wel bekend met al de toestanden van de Kaap-kolonie, Natal, De Diamantvelden, Vrijstaat, en de Zuid-Afr.-Republiek (Transvaal) evenals met de Hollandsche, hopen zij het vertrouwen te zullen genieten, van allen die de inlichting en bijstand van een zoodanig Agentschap mogen behoeven.

Het volgende hebben zij o. a. zich ten doel gesteld.

1°. Om aan personen in Z.-A. alle inlichtingen omtrent Europeesche personen of zaken, bijv. erfenissen, landbouwmachines, oprecht aanteeleve enz. te verschaffen, en hen die het verlangen te voorzien van huisonderwijzers en onderwijzeressen, bekwame ambachtslieden van iedere soort, mannelijke en vrouwelijke huisbedienden enz.

2°. Aan personen in Holland, kapitalisten, mannen van een of ander vak, handwerkslieden of arbeiders die van plan zijn daarheen te gaan, de vereischte aanwijzingen te doen, omtrent vaste goederen, personen, betrekkingen, de reis, woningen enz. enz.

3°. Plaatsen voor emigranten te nemen op de mailbooten.

4°. Opgave te doen van de noodige uitzet.

5°. Informatiën omtrent de markten in Zuid-Afrika of Europa te verschaffen.

6°. Alle orders in Europa of Zuid-Afrika zoo spoedig en goedkoop mogelijk uit te voeren, en voor de verzending der bestelde goederen naar de verlangde haven te zorgen.

7°. Telegrafisch en ander nieuws, of advertentiën te bezorgen en in het algemeen iedere opdracht waarmede zij begunstigd mogen worden, spoedig en met discretie uit te voeren.

HH. kooplieden die hunne waren door advertentiën in Zuid-Afrika of Holland in den handel willen brengen zullen ons Agentschap van het grootste nut bevinden daar de ondergeteekenden ten volle bekend zijn met de beste kanalen om te adverteeren en men dus voorkomen zal om gelden nattelooos uit te geven.

Alle goederen van hier kunnen in ontvangst genomen worden bij onze correspondenten de HH. WILMANN SPILHAUS & Co., St. Georgestr., Cape Town, welke ook gemachtigd zijn om goederen of geld voor ons aan te nemen.

JUNIUS & Co.

ARNHEM.